

Teoman Mutlu

BAŞARININ SIRLARI

BİLGEOĞUZ

BAŞARININ SIRLARI

Teoman Mutlu

Yayın No: 1550

Genel Yayın Yönetmeni
Editör
Kapak Tasarım
Mizanpaj

Oğuzhan Cengiz
Dr. Cengiz Zengin
Ercan Portakal
Ercan Portakal

ISBN
Yayıncı Sertifika No
Baskı Tarihi
Matbaa Sertifika No
Baskı Cilt

978-625-6359-949
40518
İstanbul, 2024
71320
İmak Ofset Basım Yayın
Akçaburgaz, 137. Sk. No: 12
34522 Esenyurt - İstanbul

BILGEOĞUZ

📍 Alemdar Mah. Molla Fenari Sk.
35/B Cağaloğlu - İstanbul

☎️ 0212 527 33 65
0212 527 33 64 (Faks)

🌐 www.bilgeoguz.com
www.milletkitabevi.com

✉️ bilgekitap@gmail.com

📞 0553 129 86 86

📘 bilgeoguzyayinlari

📷 bilgeoguzyayinevi

🐦 bilgeoguzkitap

Bu kitabın yayın hakkı, yazarıyla yapılan sözleşme gereği Bilgeoğuz Yayınları'na aittir. **Kitabın hukuki sorumluluğu yazarına aittir. Kitapta yer alan fikir ve önermeler yayınevine yasal bir sorumluluk doğurmaz.** Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz. Yazarın yazılı izni olmaksızın radyo ve televizyona uyarlanamaz. Oyun, CD ya da manyetik bant haline getirilemez, fotokopi ya da herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.

Teoman Muftu

BAŞARININ SIRLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
BEN VE YAKINLARIM	10
Hayatımın Anlamı.....	10
Vatani Görevim.....	20
Eşim Meltem Hanım Anlatıyor.....	22
Yurt Dışında İlk Tecrübem.....	25
Oğlum Baran Anlatıyor.....	27
Kısa Çöp Uzun Çöp.....	30
Yorgunluğun Arkasından.....	30
ABD Sonrası Çerkezköy'de Açılan İlk Fabrika.....	33
Annem Nebahat Mutlu Anlatıyor.....	35
Ablam Gonca İdare Anlatıyor.....	38
Kardeşim Serkan Mutlu Anlatıyor.....	41
Kızın mı Var Aşkın Var.....	44
Arkadaşım Mehmet Solak Anlatıyor.....	47
Arkadaşım Ahmet Tayfun Anlatıyor.....	49
SİYASETE GİDEN YOLUM	54
Liderlik Nedir?.....	54
Liderlik ve Yöneticilik.....	57
Liderlik ve Öfke.....	58
Lider ve Otorite.....	60
Lider ve Rıza.....	62
Lider ve Kitle.....	64
Lider ve Karizma.....	64
Liderlikte Risk Alma.....	66
Attila'nın Liderliği.....	66
Osman Gazi'nin Vasiyeti.....	70
Strateji Tayini.....	70
Lider ve İmaj.....	71
Lider ve Ağırılık.....	72
Lider ve Umut.....	73
Lider ve Dalkavuklar.....	73
Türkeş'in Liderlik Üzerine Sözleri.....	74
Liderlik ve Pragmatizm.....	76
Liderlik ve Aksiyonerlik.....	79
Liderler ve Diktatörler.....	79

Kader Anı ve Mustafa Kemal.....	81
İdeoloji.....	84
GÜÇLÜKLERİN ÜZERİNDEN NASIL GELİNİR.....	86
Mustafa Kemal Paşa Örneği.....	87
Çanakkale Savaşı'nda Mustafa Kemal'in İnisiyatifi.....	87
Mustafa Kemal Paşa Parti Kuruyor.....	114
Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?.....	115
1924 Anayasası.....	118
Türkiye mi, Anadolu mu?.....	121
Cumhuriyetçilik Yeşeriyor.....	125
Kinle Ülke Yönetilmez.....	133
Türk Geleneğinde Şûra.....	136
Atatürk, İktisat Kongresini Topluyor.....	141
Millet ve Ana Damarımız.....	150
Milliyetçilik Irkçılık mı.....	152
Soy Birliği.....	163
Aksiyoner Milliyetçilik.....	170
Türkeş, Nâzım Hikmet'in Şiirini Okumuştur.....	176
Turgut Özal Vizyonu.....	177
YERLİ VE MİLLÎ PARTİ'NİN BASINDA YANKILARI.....	188
Yerli ve Milli Parti Açılış Yaptı:	
‘Halkımız tanıdıkça sevinç çığlıkları atacak’.....	188
“Atatürk İlkeleri İşçimiz”.....	188
Yerli ve Milli Parti'nin İstanbul İl Başkanlığı Açıldı.....	190
Yerli ve Milli Parti'den İktidara Çağrı:	
“Öğrenciyken iki lokma verin!”.....	192
Teoman Mutlu başarılı bir iş insanı.....	194
RÖPORTAJLARIM VE HABERLERİM.....	195
ABD'nin Lider Deterjan Markalarından Birinin Sahibi Türk!.....	195
Teoman-Serkan Mutlu Kardeşlerden Çerkezköy'e Dev Yatırım.....	200
Teoman Mutlu'nun Amerika Başarısının Ardında Ne Var?.....	203
Teoman Mutlu'nun Ekonomi İle İlgili Yaklaşımları.....	205
TSM Brands Fabrika: GELİŞİM-DEĞİŞİM ve DÖNÜŞÜM.....	206
En Etkili Türk Listesinde Malatyaspor USA Başkanı da Var.....	207
YMP lideri Mutlu'dan Erdoğan'a '50+1' tepkisi:	
Yine başa döneceksek bu kadar dayığı neden yedik?.....	208
KAYNAKÇA.....	210

ÖNSÖZ

Aslen Malatyalı olan Teoman Mutlu, 1 Ocak 1977 yılında, ailesinin ortanca çocuğu olarak doğdu. İki erkek ve biri kız olmak üzere üç kardeşlidir. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Malatya'da tamamlamıştır.

2009 yılında ABD'ye yerleşen Teoman Mutlu, Rutgers State Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nden endüstri mühendisi olarak mezun olmuştur. Kişisel donanımını sürekli arttırmak isteyen Mutlu, ABD'nin ünlü üniversitelerinden Chicago Üniversitesi Finans bölümünü tamamlamıştır. Bu eğitimlerle sistemin verimli işlemesi ve teşkilatların sağlıklı büyütülmesi konularında yönetim ve saha çalışmaları yaparak önemli deneyimler edinmiştir.

New Jersey eyaletindeki TSM Brands LLC markası ile kimya ve petrol ürünleriyle ala-

TSM BRANDS

Beauty, Quality, Care

kalı üretim tesisini ve Türkiye Çerkezköy'de kurduğu ve yüzlerce kişinin istihdam edildiği Kimya tesisleriyle, Türkiye'den ABD'ye en fazla ihracat yaparak ihracat şampiyonu ödülleri almıştır. Aldığı bu ödülleri çalışanları ile kucaklayan ve emeğın değerini her defasında savunan kişiliğiyle yeni ilave yatırımların temelini atmıştır.

ABD'de en etkili Türkler listesinde bulunan Teoman Mutlu, futbola ve birçok sosyal ve kültürel etkinliklere önem vermektedir. Son olarak 2017 yılında Malatyaspor USA takımını kurdu. Hâlen başkanlığını yürütmektedir. Türkiye'nin sesini ve gücünü yurt dışında da göstermek için ciddi çalışmalar yürütmektedir.

28 Temmuz 2023'te Yerli ve Milli Parti'yi kurdu.

Türkiye'yi varlığa, berekete, adalete ve huzura kavuşturma yolunda çıktığı yolda üstlendiği bu görevin lider-ekip-proje üçlemesi ile başarılacağıın altını çizen Teoman Mutlu evli ve 3 çocuk babasıdır. İleri seviyede İngilizce ve orta düzeyde İspanyolca bilmektedir.

Teoman Mutlu, bugünlere tırnaklarıyla kazıyarak geldi.

Doğduğu, yetiştiği, hayat bulduğu topraklardan kopmadı.

Herkesin derdini dinledi. Hiçbir zaman onların problemlerini çözerken bilinmesini istemedi.

Malatya, Teoman Mutlu'da, Turgut Özal'dan kalma bir sevdadır.

En büyük hayali, Malatya Eğitim Vakfı'nı 1990'lı yıllarda olduğu gibi ayağa kaldırıp işinin ehli Malatyalı bürokratların yetişmesine vesile olmaktır.

Yine bir hayali de tesisleşmesi, yapılanması, alt yapısıyla güçlü bir Malatyaspor'dur.

Teoman Mutlu'ya göre sadece istediği yaşam tarzını sürdürmek için çalışanlar başarılı olabilir. Spor aşığı Mutlu, yaptığı tüm işlerini sporla harmanlayarak yapıyor ve bu alanda oldukça başarılı olduğu görünüyor.

Endüstri mühendisliği eğitim alt yapısı ile tüm sorunların proje kapsamında ele alınması gerektiğini düşünen

Teoman Mutlu, sürekli teorik konuşmaların ve bilgilendirmelerin sorunları çözemediğinin altını çizer. Sorunların öncelikle tespit edilmesi, analizinin yapılması ve buna bağlı olarak çözüm için gerekli araştırmaların devreye sokulmasının bilimsel yaklaşımın bir gereği olduğunu vurgular.

Teoman Mutlu, “PROJE, PROJE, PROJE! ARTIK DEVİR PROJE DEVRİDİR!” yaklaşımıyla hem iş hem de sosyal hayatını dizayn eder. Bu yaklaşımın özellikle siyasi hayatta da yoğunlukla uygulanması gerektiğinin altını çizer.

Bu kitapta, Teoman Mutlu’nun tecrübeleri, örnek aldığı liderler, siyasetçi olarak varmak istediği hedefler ele alınmıştır.

BEN VE YAKINLARIM

Hayatımın Anlamı

Hayat mücadelem ve yerli-millî değerlere olan bağlılığım, beni küçük yaşlardan itibaren iş dñnyasındaki zorluklara karşı dirençli kıldı. Lise yıllarında millî duygularımı Malatya Hacı Ahmet Akıncı Lisesi Müdürü Ziya Yakıcı'dan aldım. Başbuğ Alparslan Türkeş'in fikirlerini benimsedim. Bugünlere gelirken elde ettiğim Yerli ve millî duruşumu ve kazanımlarımı tek tek hayata geçirmiş oldum.

Doğum tarihim 1 Ocak 1977. Nihat-Nebahat Mutlu çiftinin ortanca oğlu olarak dñya gelmişim. Ablam Gonca İdare ve kardeşim Serkan Mutlu ile, babamızı genç yaşta trafik kazasında kaybetmenin derin sarsıntısını içinde hayata tutunduk.

Daha çocuk yaşta eczacı çırağı olarak iş hayatına başladım. Hem okul hayatım hem iş hayatım birbirini dengeleyerek, hayatın tadını sindire sindire bu günlere gelişimin notlarını sizlerle paylaşacağım.

1- Malatya Sevdası: Çok sevdiğim arkadaşım Yunus Mehmet Güngör kardeşlerin -Malatyalılar iyi bilir- çok lezzetli kebab salonları vardı. Özellikle okul araları ve iş çıkış-

larında Güngör Kebap Salonu'nun önüne gider, rahmetli babalarının dükkândan ayrılmalarını beklerdik. Babaları çıkınca dükkâna girer kebablarımızı mangala atar, o lezzeti anları her gün yaşardık.

2- Çocukluk yıllarında millî duyguların özellikle bir Malatyalı duruşunu içinde barındırarak arkadaşlarımızla sürekli bir araya gelir, Ülkü Ocakları sohbetlerine katıldık. Bu sohbetlerin bugün daha çok önemini hissettiğimiz dünya görüşümüzü ortaya çıkarmasını, yerli ve millî duruşumuzun beslendiği Ülkü Ocakları'na borçlu olduğumuzu belirtmek isterim.

3- Lise yıllarında derslere geç kaldığımızda rahmetli Ziya Yakıcı Hocamız hemen cezayı keserdi. Eğer okula geç kalıyorsak ya da gelmiyorsak Ülkü Ocakları'nda bir program vardır; o programa katılmışızdır. Aksi hâlde okula keyfî bir şekilde gitmemek gibi bir şansımız yoktu.

4- Malatya'nın kitabevleriyle, çay ocaklarıyla ünlenmiş sokakları vardı. Tarafı olmayanın bertaraf olduğu yıllarda çok şükür ki Ülkü Ocakları saflarında yerimizi almış, tarafımızı ve safımızı sıkı tutmuştuk.

5- Turgut Özal'ın yılların başına, ortasına, sonuna şahitlik etmek ve onun fikirlerinin dünya vizyonomuzda yer bulması bizim için bir şanstır.

6- 1980 yıllarının başı çocukluk yıllarımızdı. Karmaşanın ortasında bilgisayardan, yollardan, barajlardan fabrikalardan bahseden bir liderin Malatyalı olması, bizde daha derin izler bırakmıştır.

7- Çok gülmüştük... 1983 yılında iktidara gelen Turgut Özal'ın bir Malatya seyahatinde Malatya belediye başkanına "Benden isteyin, sizlere iktidarın nimetlerini sunayım,"

teklifine karşılık belediye başkanının “Efendim, çöp arabalarına ihtiyacımız var,” demesini gülümseyerek hatırlıyorum. Hâlbuki Turgut Özal’ın teklifi bir fırsattı. Malatyalılar isteseydi Turgut Özal o dönemde daha önemli projelere imza atacaktı ve Malatya bu nimetlerden ziyadesiyle faydalanabilirdi.

8- Siyasetteki hedeflerim Özal ile az çok şekillenmişti artık. ABD’ye gitmek hayal değildi. Bilgisayar hayal değildi. Üretmek hayal değildi. Barajlar, hastaneler hayal değildi artık bizler için.

9- Kültürün, sanatın ve sporun başkenti olan Malatya’da geçen yıllarımda bir Nurettin Soykan ve Malatyaspor sevdası içimizde dev gibi büyüyordu. Öz kaynak projelerinin beynimize kazındığı yıllarda önemli başarılarla imza atan Nurettin Soykan Başkan, ileri yıllarda spora yapacağım yatırımlarda benim için önemli bir yol gösterici olmuştu. Sporda tesisleşmenin önemini anlamış, daha sonraki yıllarda Malatya İdmanyurdu projesine ilk olarak tesis ile başlamanın gururunu yaşamıştım. Birçok genç futbolcunun önünü açmanın onuru verdiğim emek de karşılık bulmuştu.

10- Annem, ablam ve kardeşim Serkan Mutlu ile baba-sız ve başsız kalmanın sıkıntılarını çok kez yaşamıştık. O dönemlerde cennetmekân dedem ve anneannemin bize kattıkları ve imkânlarıyla İstanbul rüyası içinde kendimizi bulduk.

11- İstanbul tarihi, sanatı, kültürüyle bana göre Malatya’nın bir büyüğü gibiydi. Ya kaybolup gidecektik ya da hayallerimize yelken açacaktık.

12- Çıraklığını yapmadığım hiçbir işin kalfalığını, kalfa-

lığını yapmadığım hiçbir işin ustalığını yapmadım. İstanbul'a geldiğimiz tarihten bugüne kadar geçen süreçte toplamda dört saatin üstünde uyduğumu kimse ispatlayamaz. Hep çalıştım hep gayret ettim. Başarısız oldum, başarılı oldum; çok kaybettim, çok kazandım ama hiçbir zaman ihanetin, yanlışın ve problemlerin içinde yer almadım.

13- Kardeşim Serkan Mutlu, bugünlere gelmemde maddî-manevî hep yanımda oldu. Beni anlayan belki de tek insandı. Vizyonumu görenlerin, katkı sunanların, daha ileri perspektifime kapı açanların başında geliyordu. İleride anlatacağım birçok önemli hatıramda yer bulması bir kardeşten öte oluşunun belki de diğer adı olacaktı.

14- Dedim ya, çıraklığını yapmadığım hiçbir işle ilgilenmedim bugüne kadar. İstanbul bir deryaydı ve bu deryanın içinde arayıp bulduğum ve getirdiğim projelerde ilk çalışanlarım hep ailem, teyzelerim, eşim ve çocuklarım oluyordu. Bir şey ürettiyordum ve ürettiğim şey aslında evimin bahçesi, odası ya da mahzeni oluyordu. Ve ertesi güne mutlaka teslimi yapılmalıydı. Hayat uzun görünse de başarmak için zaman çok kısaydı.

15- Elde ettiğim, ürettiğim ürünlerin ertesi gün tesliminde şu imaj olmalıydı: Bir fabrika var çalışanları olan ve bu fabrikada üretilmiş bir üründü bu. Evet, tam olarak o izi bırakıyorduk bizler.

16- İş elbiselerimi çıkarıp takım elbiselerimi giyince iş adamı Teoman Mutlu ve Serkan Mutlu olmayı aslında başarabiliyorduk. Hâlen fabrikama gider, çalışma arkadaşlarım arasına karışır ve onlarla etiket takar, kalıp yapar, kapak sıkırım. Bu benim motivasyon sebebidir.

17- Üç çocuğum var. Baran'ım, Sude'm, bir de tekne ka-

zıntım hayatın bana son sürprizi kıymetlim, en ufağımız Burak Mete.

18- Baran'ım ve Sude'm çok çilemi çektiler, ani kararlarımın sıkıntılarını yaşadılar. Yeri geldi ülkemde, yeri geldi yurt dışında değişik dil ve kültürlerin içinde kaldılar. Onlar da millî duygularımdan beslendiler. Aslan parçalarım beni hep anladılar ve hep yanımda oldular.

19- Türkiye'de ürettiğimiz tüm ürünlerimiz arasında belki de en çok kozmetik sektöründe bir adım daha öne çıkma şansımız oldu.

20- Kozmetik sektörü kendi içinde birçok kalemi olan, birbiriyle bağlantılı bir alandır. Ve dünyada karşılığı olan bir sektördür. Sektörün duayenleri ile sürekli iç içe olup onların yaptıklarının bir tık ilerisini düşünerek iş hayatımı yeniden dizayn ettim.

21- Bir ürün üreteceksek, dünyada örneğine az rastlanır bir laboratuvar çalışması olmalı düşüncesi kardeşim Serkan ve bende sabitti. En iyisini yapmak, en iyisi olmak hedeflerimize giden yolda bize artı değerler katacaktı.

22- "Eğer insanlar seni görmüyorsa sen onların baktığı yerde durmuyorsundur," sözü bana en önemli bir iz olmuştur.

23- Ben insanların beni gördüğü yerde olmalıydım, bu da kaliteli ürün, ucuz iş gücü ve değerli materyallerde gizliydi ve bunu tanıtmakta...

24- Başarılarımda sektörün önünde olmayı, kesinlikle fuarlara borçluyum. Bu fuarlara dünya devleri gelir ve bu devler çok iyi çalışan ve doğru iş yapanları bulurdu. Ben onlardan olmalıydım. Fuarlarda ve sektörde büyümemi, kesinlikle yurt dışına açılmaya borçluyum.

30- Çocuklarım küçüktü. Hiç bilmedikleri bir dil ve kültürle, üstüne doğal felâketlerle karşılaştılar.

31- O hengâmede, 2009 yılında, yol haritamın başlangıcı olan eğitim için ABD'ye yerleştim. Rudgers State University Mühendislik Fakültesi'nden endüstri mühendisi olarak mezun oldum.

32- Sonrasında finans alanında dünya standartlarını yakalamak, şahsî donanımımı güçlendirmek için ABD'nin ünlü öğretim merkezlerinden Chicago University'nin Finans bölümünü bitirdim.

* * *

Tahmin ediyorum sene 1996, artık karar verme dönemlerime girdiğim günlerdi. Lise yıllarımın 2. sınıf dönemleri idi. Ortaokul ve lise yıllarında, yaz aylarında tatil dönemlerini Alanya ve Antalya bölgelerinde otellerde çalışarak geçirirdim. Buradaki hedeflerim arasında öncelik dil kabiliyetlerimi artırmak ve yanında network oluşturmaktı. Artık kalıcı işler yapabilecek işlerde rol almak gibi hedefler de koymuştum kendime.

Yoruluyordum ama gelecek yıllarımda rahat edebilmek gibi hayallerim vardı. Hayata genç yaşta atılmıştım. Ailem bile bu yönümü artık takdir etmeyi bırakmış, kalıcı işlerin içinde olabilecek kabiliyetlerimin farkına varmıştı ve çaresiz destekliyordu.

Annem bu hayatta hesap vereceğim tek kişi... O bile ona olan saygım ve kendisine dair korkularımdan artık bıkmış olacak ki, var olma sebebimin artık net bir şekilde çalışmaktan geçtiğini anlamıştı. Tek derdi gittiğim yerde üstümün

yatarken örtülmesi, hasta olmamam ve kötü işlerin içinde yer almamamdı. Ama genel olarak aile benim hayallerimin farkındaydı. Hiçbir anım ve saatim boş geçmiyordu.

Bana şimdilerde genç yaşta elde ettiklerimin alt yapısını sorarlar... Bir sır vereyim mi? Ben yüksek dozda enerji içeren, yüksek dozda motivasyon alan ve yüksek dozda enerjimi işime yaşayarak aktaran bir insanım. Belki de bu günlerde elde ettiklerim, çok iyi mücadele etmemden ya da iyi bir takım kaptanı olabilmemden dolayıdır. Bilmiyorum, inşallah bu kitabı okuyanlar bu gözlemi daha sağlıklı yapacaklardır...

Malatya gibi bir ortamdan yaz aylarını boş geçirmemek adına gittiğim tatil bölgelerinde bir karar vermiştim. Artık Malatya bana dar gelmeye başlamıştı. Kabuğumu kırmanın zamanı gelmişti. İlk düşüncem, hayallerin başkenti İstanbul'du. Yaz bitmişti, yeni dönem okul kayıtlarımı da alıp bir daha dönmek üzere, doğup büyüdüğüm şehir olan gözbebeğim, sevdam, Malatya'm, Malatyaspor'um, kültürüm, sanatım, her şeyimi bırakarak ve "Bir daha dönersem çok güçlü döneceğim," diyerek efsane BEYLERDERESİ'nden süzülerek İstanbul'a yol alıyordum. 302 Mercedes otobüste Malatya sınırlarında son sigaramı içerek gidiyordum.

Vazgeçmek ve karar vermek belki de öyle bir şeydi. Çünkü dar geliyordu bana her şey. İstanbul yolunda nereden başlamam gerektiğinin planlarını yapıyordum. Arkama bakmak istemiyordum. Yine nelerle karşılaşacağımı bilmiyordum. Geri dönersem nasıl bir psikolojide olurum diye kaygılanarak İstanbul'la gidiyordum. Kolay değil 18-19'lu yaşlar, hataların evrildiği yıllar...

Kalıcı birtakım izlerin bırakılacağı yıllar... Her ne yapar-

sam, yaptıklarımın benimle 40 yıl geleceğini bildiğim yıllar. Sıfır hata yapmalıydım. Kendinden emin adımlar atmalıydım. Hatırlarsanız, söylemiştim: “Çilesini çekmediğin, çıraklığını yapmadığın hiçbir iş senin değildir,” düşüncesi beynimde yer etmişti.

Yine önümüzdeki süreçlerde anlatacağım üzere “network” yaparak yürümeliydim. Bahçelievler Lisesi’ne kaydımı yaptırdım ilk önce. Okuyacak, yanında engel olmayacak bir iş yapacaktım. Aynı anda çevre edinecek, gelecekte evrileceğim yola doğru ilerleyecektim. Okul yanında çalışacağım en iyi işin McDonalds’ta kurye olmak düşüncesiyle işe başladım.

ŞUNU İYİ BİLİYORDUM...

Bir göz beni izliyor, ben o göze girmeyi bekliyordum. Yatırımlarımı hep insana yaparak adım adım büyümek istiyordum.

Öyle de oluyordu aslında...

İlk işimde adımdan söz ettirmeye başlamış, zamanında doğru adrese, doğru saatte ürünleri taşıyarak hem gittiğim yerlerde takdir yanında bahşiş alıyor, hem patronlarımın göz bebeği, vazgeçilmezi oluyordum.

Bir gün Kapalıçarşı’dan bir sarrafın -yaşıyorsa afiyet diliyorum- bende siparişi vardı. Zamanında götürdüğüm için takdir etmiş ve kartını uzatmıştı: “*Olursa işinde bir sıkıntı yanına gel, sana bu işi öğreteyim,*” demişti.

Planımda olan “network” aslında ilk teklifi bana getirmişti. İş şartlarını öğrendikten sonra, iş yerimde patronlarımla konuşarak yeni yol haritamı çizmiştim. Ekmeğini yediğim patronlarımla helâlleşerek, yönümü başka bir dünyaya çevirmiştim. Sarraflık benim için önemli bir kilo-

metre taşı idi. Yeni bir hayat, yeni şartlar, hâliyle yeni insan profilleri ile karşılaşacaktım. Yeni networkler, yeni insanlarla iş dünyasına bir adım daha yaklaşıacaktım.

Belirtmeden geçemeyeceğim...

1990'lı yıllar sanat dünyasının patladığı, Sezen Aksular, Tarkanlar, Nilüferler, Zerrin Özerlerin ardı ardına sanata damga vuran eserler ile ortaya çıktığı dönemlerdi. Gençliğin farklı yönlerine evrildiği günlerde bizlerin sanatı içimizde yaşıyor olmamız ve ardı ardına çıkan kasetlerin yanı sıra konserleri sahneyi yukardan gören yerlerde izlememiz sanata olan düşkünlüğümüzü yansıtıyordu.

Çocuklarıma anlatırım hep... Biz sevdayı da yerinde ve zamanında yaşadık. Biz mektupların iletişim aracı olduğu, tebrik kartlarının, özel ve önemli günlerin hatırı olduğu dönemlerin adamlarıyız.

Onun için 90'lı yılların hâlen Türk sanat tarihine hizmet ettiğini düşünenlerdenim. Bir Orhan Gencebay, Bir Müslüm Gürses, Bir Ferdi Tayfur, bir İbrahim Tatlıses'in döneme damga vurduklarına şahitlik etmiş olmamız, hayatımıza güzel anlar bırakmıştır. Şahsen minnettarım onlara...

Şimdilerde kıymetli üstadım Orhan Baba (Orhan Gencebay) ile komşu olmamızdan dolayı çokça o dönemlere dair sohbet ederiz.

Evet, geçmiş ile gelecek arasında kurduğumuz o köprünün çok şükür ekmeğini yiyoruz. O günlerin sanat ilişkileri ile hayatımıza kurduğumuz eksenin ahlâkını bugün hayata geçirmiş oluyoruz. Sanatsız bir milletin yok olmaya mahkûm olduğu fikri, belki de adresini şimdilerde tam olarak buluyordur. En azından ben öyle bir alt yapının diğer tarafıyım.

Kısa bir süre sarraf olma hayalleri içinde çalışırken, benim yapım al-sat-üret üzerine kurgulandığı için, Kapalıçarşı ve sarraflıktan payıma düşeni alıp yolumu başka bir yöne çevirdim.

O günlerde kardeşim Serkan bana yetişmiş, o da geçmişten bugüne kadar yaşadığım birçok iş tecrübelerine şahitlik etmişti. Birlikte iş dünyasına açıldık.

Vatani Görevim

18 aylık askerlik sürecime İzmir Narlıdere’de piyade olarak başladım. Yaklaşık 3 ay boyunca usta birliğinde yaşayacağım ve karşıma çıkacak sorunlara karşı eğitimlerimi aldım. Gün yaklaşıyordu, görev yerim belli olacaktı. Yemekhanede toplandık. Komutanımız görev yerlerimizi tebliğ ediyordu. Bölükte bulunan arkadaşlarımın tamamına batı illerine çıkıyordu. İsim sıram yaklaşıyor, derin bir heyecanla görev yerimi bekliyordum. Komutanımız onca batı illerini sesli bir şekilde okurken sıra bana geldi. “Teoman Mutlu,” diye seslendi. Ayağa kalktım, “Teoman Mutlu, Malatya, Emret Komutanım!” diye tekmil verdim. Komutanımız şaşırmış olacak ki kısık bir sesle “TUNCELİ HOZAT” diyerek beni de derin bir şaşkınlık içine atmıştı.

Aklıma Hatice Teyzem geldi. Koşarak jetonlu telefona geçtim. Teyzem eğitimci ve coğrafi bilgileri iyi derecede olan biriydi. Teyzemin bana, aslında çok iyi bildiğim ama içinden bir türlü çıkamadığım gerçeği söylemesini bir an kabullenemedim. Koca bölükte sadece benim doğuda, hatta Tunceli’de ve ne gariptir ki daha da doğusundaki Hozat’ta, olacak olmamın sancısını yaşamaya başlamıştım. 90’lı yılların ülkemiz için terörün son noktalarda olması

ve usta birliğimin de bu bölgelere denk gelmesinde mutlaka bir hayır vardır diyerek acemi birliğinden ayrıldım.

Soru işaretleri ile geldiğim Hozat'ta, hislerim yerini daha farklı şeylere bırakmıştı. Acemi birliğinde yaşanan zorluklar ve sıkıntılar yerini ülke savunmasına, ülküm, ülkem ve bayrağıma bırakmıştı. Allah'a şükürler olsun ki şimdi dahi içimden gelerek, kanımın son damlasına kadar Tunceli, Hozat ve hatta daha da doğusu olsun isterim.

Komutanlarımızın babacan tavırlarını, bizi evlatları gibi görmelerini, birlikte oturup kalkıp, birlikte görev yapmalarımızı, "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz," şiarını asla unutmam, unutamam... Yakın tarihin Millî Savunma Bakanı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin 29. Genelkurmay Başkanı, Sayın Hulusi Akar'ın, o dönemde kurmay albay olarak barış gücünün başında yer alırken, tuğgeneral olarak Tunceli Hozat'a gelmiş olması; askerlik dönemimde Sayın Akar'ın rütbe atladığı yerle aynı yerde olmamız da benim adıma önemli bir anekdot olmuştur.

Askerlik hayatımın disipline edilmesinde belki de önemli rol almıştı. Evet, hep sorumlulukları olan birisi olarak büyüdüm ancak askerlik sıfatının verdiği ağırlığı ve disiplini

-emin olun- iş hayatına yansıtacak kadar yaşayarak görevimi ifa etmişim.

Her Türk gencinin kayıtsız şartsız bu disiplinden geçmesini, sadece vatana olan bir borç olarak görmeyi doğru bulmuyorum. Tarihten gelen sorumluluklarımızın ve hep bir asker olan neslin bunu bir görev olarak değil de vatana olan sorumluluk olarak görmesi gerektiğinin de bilinmesini istiyorum. “Ne MUTLU Türküm diyene!”

Eşim Meltem Hanım Anlatıyor

*Hayat bazen öyle zorlar ki insanı,
Bazen isyan edersin yaşadığına,
Bazen bir dosta koşup sarılmak istersin,
Sığınacak bir dost yüreği ararsın,
Dert yağmurlarından kaçıp sığınacak bir dost,
Bazen vefasız sevgiliyi anlatacak bir sırdaş,
Bazen omuz omuza yürüyecek yoldaş,
Hele bir de yoksa seni anlayacak,
Yardım eli uzatacak bir kardeş,
İşte o zaman aklına düşerse bir dost,
Bir dostum vardı, dersin çekinme,
Dost olabilmiş ki aklına düşmüş,
Bir dosta sığınacak liman olmuş.*

Kıymetli eşim, dostum, sırdaşım, arkadaşım, dünüm, yarınım bugünüm...

Her ne olursa olsun sığınacak tek limanım, üç aslan parçası evladın babası...

Benim abim, annem, babam...

Aile Fotoğrafı

İlk göz ağrım...

Seninle alakalı bir şeyler yazmamı istediklerinde, düşünmeden yazacaklarımdır... Bu bir öz düşüncelerin bütünü... Bu bir zamana, mekâna, derde, dermana haykırış olsun istedim...

Çok özel bir adamdır “babamız”, evlatlarının hiçbirini diğerinden asla ayırmayan, evlatlarına ve bana her daim özenli olan, büyüdükçe bizleri de yanında büyüten önemli bir değerdir.

Çok zor günlerimiz oldu birlikte... Bana “Teoman Mutlu’nun en önemli özelliğinden bahset,” deseler, yıllar geçse de tek diyebileceğim şey, kesinlikle tuttuğunu koparan, lügatinde kaybetmenin yer almadığını, konular üzerinde asla çok düşünmediğini, doğru bildiği her kararı hızlıca aksiyon olarak hayata geçirebilecek kadar ileri düşünce ve kabiliyetlere sahip olduğunu söyleyebilirim.

Evliliğimizin ilk dönemlerinde bir yakınımızın söyleme-

ri üzerinde yakıtlara katkı maddesi işine girmişlerdi. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine yakıt katkı maddelerini üretip, şişelere doldurup, etiketini yaparak birebirde pazarlığını da üstlenerek satışa başlamışlardı. O dönemde Büyük Oğlum Baran'ıma hamileydim. Şişelere doldurulan ürünlerin folyo, kapak ve etiket tarafı bizlere aitti. Tüm aile bireyleri işe bir girişir, ertesi güne yola çıkması planlanan ürünleri hazırlardık. Bu sadece bana özel bir anı değil, Mutlu ailesinin asla unutamayacağı önemli bir hatıradır.

Bugün her şeye rağmen hayatı güzel yaşıyorsak ve hayatın tüm sosyal anını vaktinde zamanında geçiriyorsak, bunu Teoman Bey ve çalışmalarına borçluyuz. Bunu tüm içtenliğimle belirtmeden geçemeyeceğim.

Teoman Bey iyi bir aile babası, demiştim az önce. Her baba özeldir, önemlidir ama Teoman Bey için aile ve çocukları bir başka dilden anlatılmalıdır. Oğulları Baran ve Burak Mete, bir de kıymetli kızı, canımız Sudemiz, babamız için ayrı bir özeldir ve de kıymetlidir. Asla ayırım yapmaz ve her evladını, onlar için canını verecek kadar çok sever...

Bir günde karar verip işletme kuracak kadar aksiyon yeteneği olan Teoman Bey'in, 24 saat içinde kapımızın önüne konteyneri yanaştırıp Amerika'ya taşınmamız, orada yaşanan zorluklar, 100 yılda bir olan Sandy felaketlerine orada denk gelmiş olmamız, evlilik yıllarında yaşanan her maddi ve manevi zorluğa duvar olması, aileyi ne olursa olsun bir arada tutması... Ona çok şey borçluyuz. Allah onu başımızdan eksik bırakmasın... Dünyü yarınından aydın olsun... Evlatlarımızın başında, sağlıklı dursun...

Girdiği siyasetin önce vatana, sonra ailemize hayırlar getirmesini temenni ediyorum... Buradan da anlığın akıyla

çıkacağına dair zerre kadar şüphem yok. Biliyorum ki o bir gün çok güzel yerlere gelecektir.

Sözlerime Hz. Osman'ın o müthiş sözü ile son vermek istiyorum: "Allah, nasip etmeyeceği bir şeyi hayal ettirmez."

Yolun Açık Olsun...

Yurt Dışında İlk İş Tecrübem

Yurt dışında ilk iş tecrübeme yelken açtım. New Jersey eyaletinde TSM Brands LLC markasıyla kimya ve petrol ürünleriyle alâkalı üretim tesisini kurdum.

Yurt dışında, özellikle ABD kaldığım süreç zarfında bir Avrupalı veya bir ABD vatandaşı gibi düşünmedim. Onlar

Beyaz Saray, ABD

miskin yaşıyorlardı. Ben işlerimi, özlemimi duyduğum ülkeme taşıma, orada ürettiklerimi dünyaya yayma hayalleri kuruyordum. 2009-2020 yılları arasında kimya ve finans alanlarında kendimi donattıktan sonra 2020'de kardeşim Serkan'la birlikte Türkiye'de Çerkezköy'de kurduğumuz fabrikayla artık ben ve ailem için hasat zamanı başlamıştı.

Çok çalışmanın ve olaylar karşısında dik durmanın karşılığını almayı Allah bizlere nasip etti. Tek bir yolum vardı: Başarı...

ABD yıllarının başında hissetmesek de Türkiye'de 17-25 Aralık olayları, sonrasında 15 Temmuz 2016 Darbe Teşebbüsü'nde ve akabinde ABD'de çok kaygılandık, çok sıkıntılar çektik.

Bize, tercih yapın bile dendi; aba altında sopa gösterildi. Biz ülke aşkıyla hareket ettik. Hiçbir surette taviz vermedik.

* * *

ABD yıllarında genelde ülkeye, özelde Malatya'ya olan özlemimi, kurduğumuz USA Malatyaspor takımıyla gidermeye çalıştık.

USA Malatyaspor, ABD'de yaşayan Türkler için idol olmuştu. Amacımız birlik sağlamak, Türk adını duyurmaktı. Özellikle Ümit Karan ve yıldız futbolcu transferleri hem ABD

hem de Türkiye’de olumlu karşılanmıştı. Hiç tanımadığım Türk doktor, avukat, sanatçı, siyaset adamlarıyla bir araya geliyor, özellikle ülkenin içinde kanayan yara olan FETÖ’ye karşı tavrımızı net olarak ortaya koyuyorduk. FETÖ, ABD’de bize zorluklar çıkarıyor, özellikle şampiyonluğa oynayan USA Malatya takımının önüne set kurmaya çalışıyordu.

O günün şartlarında şampiyonluğumuz engellense de emin olun bizler güçlü kaldık.

Oğlum Baran Anlatıyor

Babam hayatımda en çok vakit geçirdiğim kişidir. Babalığın yanında bana arkadaş, abi, kardeş, öğretmen bile olmuşluğu vardır. Bazen kelimeler, duygularımızın derinliğini yansıtmakta yetersiz kalır ama içimdeki bu coşkuyu, minneti ve sevgiyi sana aktarmak istiyorum. Şunu bilmeni istiyorum babam: Ne olursa olsun, her zaman yanında bir oğlum var.

Babacığım, hayatımın her adımında, her zorluğunda, her sevinçli anında yanımda oldun. Küçükken sırtında taşıdığın gibi, büyüdüğümde de omuzlarımdaki yükü hafifletmek için hep oradaydın. Senin güçlü ellerin, hayatın sert rüzgârlarına karşı en büyük sığınağım oldu.

Hani yukarıda sırtında taşıdı dedim ya, gerçekten taşıdı. Daha o zamanlar ilkokuldayım ve Amerika’da henüz üçüncü günüm. Akşam saatlerinde ailecek yeni evin salonunda oturuyorduk. Haberleri açtık ve haberlerde sel baskınıyla ilgili yazılar geçiyordu. Bütün Brooklyn’e kırmızı alarm çağrısı yapıldı. Yaklaşık yarım saat sonra evin dış kapısını açmamla birlikte şok olduk, her yer suydü. Suda yüzen arabalar, ağaçlar ve eşyalar vardı.

Sonraki zamanlardaki araştırmalarımaya göre Amerika tarihinin en tehlikeli sellerinden biriymiş. Yaklaşık 500 bin ev parçalanmış. Bizim ev limanın yanındaydı ve o yüzden bizim mahalle selden yerle bir olmuştu. Babam hemen bizi alıp evden çıktı. O gün şanslıydık ki kardeşim Sude amcamlarla beraber kalıyordu ve selden pek etkilenmedi. Suyun ykseklėđi neredeyse babamın göğüslerine kadar geliyordu ve o yüzden su beni aşar diye sırtına aldı. Yaklaşık 1-2 saat o sel ve felaketin içinde beni sırtında taşıdı. Tabi sadece o değil, ben korkmayayım diye bir yandan da 2 saat boyunca bana hikâye anlattı. O an tekrar anladım; babamın ailesi için yapamayacağı bir şey yoktu.

O günün akşamını tepede, su gelmeyen bir markette ge-

çirmiştik ve tabi ki ben yine babamın sırtında uyuya kalmışım. Bu sadece birlikte geçirdiğimiz maceraların bir tanesiydi ve daha birlikte geçireceğimiz dolu zaman ve macera var.

Hayat bize şimdilerde güzellikler yaşatsa da bu güzelliklerin belki de en gri tarafını, emin olun, babam yaşamıştır. Asla tek kişilik kararlar almadı. Aldığı her karar, Mutlu ailesine her türlü iyi yönde döndü. Biliyorum, genç yaşta çok yoruldu ama bir gün bile of demeyi tercih etmedi. Onun son zamanlarda dillendirdiği gerçeği ile sözlerime son vermeyi planlıyorum:

“Evlat, ailemin geldiği sürece, ülkemin geldiğine de şahitlik etmek ve bu sürece katkı sunmak için bu sefer de ülkem için yollara düşüyorum. Bir bayrak da bu taraftan açıyor, siyaseti asla laf olsun diye yapmıyorum. Ülküm, ülkemi hak ettiği standartlara taşımaktır.”

Ben de buradan babama söz veriyorum. Yaşattığın her andan dolayı sana minnettarım. Siyasette girdiğin yolda hemen sağ kolunun yanı başında her daim ben olacağım. Kıldan ince, kılıçtan keskin olan siyasetin sana her daim hayırlı olmasını diliyorum. Belki biz şu süreçte sensiz zamanlar geçireceğiz, biliyorum, ancak mevzu bahis ülkemizse gerisi teferruattır, bilesin babam...

Peygamber Efendimizin sözleri ile bitirmeyi düşünüyorum: “Evlat, babanın sırrıdır!”

Allah seni başımızdan eksik bırakmasın... Yolumuz açık olsun babam!

Kısa Çöp Uzun Çöp

Hayatımın dönüm noktası, Çerkezköy fabrika projesini hayata geçirmemizdir. Kardeşim Serkan ve ben fabrikanın başında durmalıydık. Serkan “Bu projeyi Türkiye’de ben yürütmeliyim,” dedi. Ülke aşkımın verdiği güçle kısa çöp uzun çöp oyununu teklif ettim.

Dediğim şuydu: Kısa çöpü çeken Türkiye’ye gitmeyecekti. Serkan’a uzattığım iki çöp de uzundu. Serkan çöpü çekti, hâliyle uzun çöp çıktı.

Türkiye biletlerimi almıştım bile. Çok özlediğim ülkeme çocuklarımla döndüm. Yıllar sonra Serkan’a iki çöpün de uzun olduğunu söylediğimde o “*Kul kaderini yaşar, hayırlısı olan belki de buydu,*” demişti.

Yorgunluğun Arkasından

İlk siparişler ve kabuğuma sığmaz günler ardı ardına gelmeye başlamıştı. Günü yoğun geçirip tekrar İstanbul’a dönmek ağır gelse de aklıma ABD öncesi ve ABD dönüşü yaşananlar geliyordu. Bu da geçecekti. “Ya sabır” nidalarıyla hayata tutunmaya çalışıyordum.

Kazanıyordum. Kazanırken unutmuyordum ardımda bıraktıklarımı... Aynı zamanda “veren el” şiarını unutmuyordum. Kazancımın bir bölümünü, sürekli ihtiyacı olanları bulup “Allah’ın emanetidir” diye vermeye çalışıyordum. İyi üniversitelerde okuyan genç kardeşlerimi araştırıyordum, onların zor günlerinde yanlarında nasıl olurum diye düşünüyordum...

Rahmetli Turgut Özal’ın 1988 yılında hayata geçirdiği Malatya Eğitim Vakfı modelini kendi çapımda uygulamaya çalışıyordum. Tıp, mühendislik, bilgisayar okuyan genç

kardeşlerimin ders ortalamalarını bizzat takip eder, gücüm nispetinde yanlarında olmaya gayret gösterirdim.

Bu arada Ramazan aylarında ve yılın belli dönemlerinde bir market ile anlaşır, adımın yazmadığı koliler yapar, bu kolilerin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasına çabazardım. Bizzat takip ederdim ama asla adımın yazılmasına müsaade etmezdim.

Mezarlıklar benim Ruhumun temizlendiği yerlerdi. En yakınlarımın mezarlarını elimle koymuş gibi bulurdum. Geçmişte ahde vefasına şahitlik ettiğim tanıdık kim varsa İstanbul'a, Malatya'ya, Ankara'ya bizzat gider, onların mezarlarını ziyaret ederdim. Ölüm ve gerçek arasında payıma düşeni alırdım.

Ben babasızlık acısını daha çocukken yaşamış, onsuzluğun içinde kavrulmuştum. Bir kez olsun babama sarılıp yatamamanın hüznü hep yüreğimdediydi. Çok özlerdim babamı. Onunla bir gün olsun vakit geçirmek için kalan ömrümü vermeye hazırdım.

Bu duygularla üç evladımın o acıyı yaşamaması için özel bir gayretim vardı. Belki de bu özlemi Gonca Ablam ve Serkan Kardeşim için hissederek yaşıyordum.

İşlerim yoluna girmişti, ülke için belki de bir şeyler yapma zamanı gelmeye başlamıştı. Malatya'da tanınmaya başlamıştım. Ülke artık varlığımı biliyordu. Malatya özelinde yaptığım yatırımlar, özellikle spora katkılarım ve gençlere ulaşabilme gayretlerim, Malatya Organize Sanayi Bölgesi'nde açacağım dev kozmetik fabrikası ve hedeflenen 750 kişinin istihdam planları o günlerde bende olgunlaşmaya başlamıştı.

Malatya Organize Sanayi Bölgesi müdürlüğüne, giriş-

mim ve hedeflerime dair dosyayı sundum. Adımın o dönemlerde Malatya vekilliğiyle anılması ve birilerine rakip olmam söz konusu olacak ki tüm dosyalarım hazır olmasına rağmen yer tahsisim yapılmadı. İçimde derin bir uhde kalmıştı.

Büyük özlem ve aşk beslediğim Malatyama istihdam yapma fırsatım garip bir şekilde elimden alınmıştı. O günlerde, “Çık konuş, tepki koy,” diyenlere, susmanın şu dönemde daha doğru bir duruş olacağını söyledim. Tepkimi yıllar sonrasına bırakmayı uygun görmüştüm.

O dönemlerde Malatyaspor sevdam münasebetiyle bana dönemin Malatya Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından Malatyaspor’a başkan olmam teklifi yapılmıştı. Ertelenen Malatya sevdama katkım yine bir Karabük-Malatyaspor maçında direktten dönen ve sonrasında gol olarak bir daha ertelenecekti. Sayın Ahmet Çakır’ın bana o maç bittiği anda dediği hâlâ kulaklarımda: “NASİP DEĞİLMİŞ.”

Malatyaspor’da işler iyi gitmiyordu. Karabük deplasmanında alınacak bir beraberlik sonrasında takım bana emanet edilecekti. Belediye Başkanı’nın çabası Malatyaspor’u daha kurumsal bir yola sokmaktı. Beni biliyor, çalışmaları takip ediyor, aşkımı ve sevdama anlamlı buluyordu. Ama o gün Malatyaspor zor bir dönemde galip geliyor, benim hayallerim de ertelenmiş oluyordu.

2. amatörden Malatya İdmanyurdu takımını alarak zoru başarmak, örnek olmak istiyordum. Önce tesis kuracak, sonra üst üste şampiyonluk kazanarak takımı bölgesel amatöre çıkaracaktım. O dönem de neleri yapacağım noktasında güzel anıları içimde barındırarak son bulmuştu ama şimdilik...

Güzel günler gelecekti bir gün. Sevdama, ülkeme, şehri-me hizmet etmek Yerli ve Millî olan her doğruyu yaşayacak ortamı açıkçası kovalıyordum.

ABD Sonrasında Çerkezköy'de Açılan İlk Fabrika

Uzun çöpü çeken Serkan Bey ABD'de kalacak ve ben İstanbul'a yine zor bir dönemde, pandemide sokağa çıkmanın izinle olduğu günlerde fabrikayı açmaya gidecektim.

Hayatın hiçbir döneminde kolay lokma benim olmamıştı. ABD'de çektiğim sıkıntı ve çilelerin daha yorgunluğunu atmadan yeni bir serüven beni bekliyordu.

Türkiye ekonomisi FETÖ darbe teşebbüsü sonrasında ciddi bir sarsıntıya uğramış, ülke o günlerin acısını üzerinden daha atamadan dünyayı sarsan pandemi dönemine girmişti. Çağın vebası dünyayı yeterince etkilemişti, tabii ki güzel ülkem Türkiye'm de payına düşeni maddî-manevî almıştı.

Bir yerden başlamamız lâzımdı. Hem açılacak fabrikanın makinelerini alacak hem bir işletme oluşturacak hem de dünya şartlarına ayak uyduracaktık.

Aldığımız bu karar önemliydi; ancak, daha önemli problemler bizi bekliyordu. Dünyada doların yükselmesi, pandemi kaynaklı olarak iş gücünün gitgide azalması gibi... Allah'a şükürler olsun, siparişlerimizin çoğalması bizim adımıza zor bir süreci geçireceğimizin habercisiydi.

İlk önce Çerkezköy'de kiralık bir fabrika bulduk. Bu fabrikanın kapasitesini, çalışacak personel sayısını, üretim fi-zibilitesini çıkardık, makinelerimizi aldık ve işe koyulduk. Malatya'dan çok sevdiğim dostum, yıllarca uzaktan da olsa

Yeni fabrika ziyareti

kader birliği yaptığım Ahmet Tayfun'u pandemi dönemi-
nin hengâmesinde Çerkezköy'e çağırıştım. İkimiz vardık,
başka kimse de yoktu. Koca fabrikanın önce temizlenmesi
lâzımdı. Üç gün boyunca Çerkezköy ve Çorlu'da temizlik
firması aradık. Pandemi yüzünden çalışan bulamadık.

Kafamızda iki mesele vardı:

İlki; 18 gün sonra bu fabrika üretime geçecek, demişiz.
Geçmiş 3 gün. Daha bir temizlik firması bulamamışız. Ça-
resiz elimizi taşın altına koyduk. Verdiğimiz sözler ve si-
parişler yetişmesi adına dostum Ahmet Tayfun ile birlik-
te temizliğe başladık. Tam 7.500 m² olan fabrikayı sabaha
kadar temizledik. ABD'de yaşadığımız ilk problemler ve
sonrasında yaşanan rahatlık düşünülerek Bismillah deyip
işe koyulduk. Çok şükür sabaha doğru temizliği bitirdik ve
aynı gün makinelerimiz geldi ve kurmaya başladık.

İkinci problem personel alımındaydı. Pandemi döneminde personel bulmak da işleyişin resmî olarak yürütülmesinde başlı başına meseleydi. Aşacaktık. Kalmıştı 12 gün ve bu üretim olacaktı. 12 gün sonra ilk ürünlerimiz, çağın vebası hastalık ile ilintili dezenfektandı.

Bu arada hâlihazırdaki siparişler yanı sıra her gün değişik ülkelerden siparişler alıyorduk. Ama fabrikada sadece iki kişiydik.

Her yere haber gönderdik. Dediğimizi harfiyen yapmıştık. Allah'a hamdolsun daha sonrasında ihracat rekorları kıran fabrikamızı 18 gün sonra başlatmıştık. İlk yapılan ürünlerde yine daha ilk kozmetik ve kimya sektörüne girdiğimiz günlerdeki gibi; etiketi, ürünün kendisini, kapağını takarak, bu sektörü bilmeyen kardeşlerimize öğretme öğretme, bir saniye sahadan ayrılmadan, siparişi tamamlamak hedefiyle, iki kişiyle başladığımız serüvene 120 kişiyle devam ettik.

Yeter ki iste ve yeter ki Atatürk'ün dediği gibi millî kal ve çaresizim demeden bir şeyler yapmayı kendine şiar edin.

Annem Nebahat Mutlu Anlatıyor

Teoman'la anılarımız yazmakla bitmez. O daima çok sakın gürültüsüyle dikkat çeken bir "çocuk adam"dı! Çok erken olgunlaştı. Babasını erken kaybetmesi ona büyük sorumluluk yükledi. Kendisine biçtiği rol evin babası olmaktı. Dört yaşından itibaren annelere taşındıktan sonra hep kendisine bir görev çıkartmıştır.

Erken para kazanma yolarını arayan, tatillerde sürekli iş kovalayan bir çocuk profiliyle karşı karşıya kalmıştık. Her fırsatta bir şeyler satın para kazanma fikriyle yoğrulmuştu. Bana asla yük olmazdı.

Anne Nebahat Mutlu ve Oğlu Baran Mutlu

Teoman çok temiz, çok titiz bir çocuktu. Sık kıyafet değiştirir, sabah ve akşam duş alırdı. amaşırlarını yıkardım, ütüyü bana bırakmaz; mutlaka kendisi yapardı.

Yemek seçen, her şeyi yemeyen bir çocuktu. En sevdiği yemek pilav ve menemendi.

Sanat lisesini kazanmıştı. *“İplik bölümünü yazdırma, okumam,”* dedi. Yine de yazdırdım, sesini çıkartmadı. İki yıl ben direndim o direndi ve sanat lisesini bırakıp düz liseye geçti.

Teoman aklına koyduğunu yapardı. Al-satı çok severdi.

Benden ısrarla bisiklet istedi. *“Oğlum kaza yaparsın. Almayayım,”* dedim. Çok ısrar edince, araba trafiğinin yoğun olduğunu yerlerde kullanmazsa alacağımı söyledim. Çok sevindi. Gittim Bissan marka, bilmem kaç vites, en emniyetlisinden ve pahalısından, taksitle bir bisiklet aldım. Akşam, bisikletini aldığımı söyledim. Çok sevindi. Bisiklet eve geldi. Keyifle bindi. Sevinçten uçuyordu.

Dolaşmak için dışarı çıktı. Daha önce bizim eve kâğıt döşeyen çocukları görüyor. Onlar: *“Teoman az yardım et de kâğıtları yukarı taşıyalım,”* diyorlar. Bisikleti kenara bırakıp kâğıtları taşıyor. Sonra aşağı iniyorlar. Bakıyor, bisiklet yok. Yerinde yellere esiyor. Aranıyorlar, polise gidiyorlar, yok bisiklet... Eve geldi. Çok üzgün. *“Oğlum üzülme. Artık olan olmuş. Taksitleri bitsin. Yenisini alırım,”* dedim. Taksit sayısı dokuz. Son taksiti yatırdım. Eve geldim. *“Oğlum taksit bitti. İstersen bir tane alayım,”* dedim. *“Yok anne. Boş ver,”* dedi. O an telefon çaldı. Telefonu elime aldım. *“Akpınar Polis Karakolu. Teoman Mutlu’yu verir misiniz,”* dedi polis. O an dizlerimin bağı çözüldü. Çocuğumun karakolluk ne işi olabilir? Telefonu Teoman aldı, konuştu. Karakola gelmesini istemişlerdi. Gitti. Sonra çalınan bisikletiyle döndü. Dışarıdan gelen bir şebeke o yıl Malatya’da çok hırsızlık yapmış. Çaldıklarını bir depoda biriktirmiş. Tırlara yüklerken yakalanmışlar. Teoman’ınki pırıl pırıl yepyeni bisikleti dokuz ay sonra eline geçti ama eski hevesi kalmamıştı.

Bunun gibi anılarımız çoktur. Ben çocuklarımla arkadaş gibiydim. Onlar bana her dertlerini, yaşadıklarını akşam oturur tek tek anlatırlardı. Takdir edilmesi gereken yerde takdir ederdim, yanlışlıkta uyarırdım. Bana yalan konuşmazlardı. Kardeşler birbirlerine çok bağlıydılar. Birbirleriyle hiç kavga etmediler.

İki kardeş büyürken çok çeşitli ticaret yaparak bu günlere geldiler. İşleri rast gitsin. Asla kalbimi kırmadılar, bana hiç karşı gelmediler. Seslerini hiç yükseltmediler. Çok güzel çocuklardı.

Teoman, temiz kalplidir. Yardımseverdir. Kimseye kötülük düşünmez. Bir lokması varsa paylaşır.

Hayat yolunda başarılar diliyorum. Adı gibi tarihe damgasını vurur inşallah. İsmi bana bıraktılar. Sen seç, dediler. Ben de Türk tarihine damga vuran Metehan'ın babasının adını koydum: Teoman. Hastaneden eve gelince, 90 yaşındaki büyükannesi bana dedi ki: "Bu çok tanınacak, çok büyük adam olacak. Adını güzel koy." Adını Teoman koyduğumu söyledim. "Teoman"a dili dönmeyince "Teymen Paşa" diye anmış, "Teymen Paşa bu Teymen'den daha çok güzel yerlerde olacak," demişti.

Allah utandırmasın. Gittiği yol arif yolu olsun.

Ablam Gonca İdare Anlatıyor

Yıl 1986, daha 9 yaşında iken, kendisinde hissedilir derecede ticari bir zekânın oluştuğu dönemlerdi. Boş durmayı asla sevmezdi, sürekli bir iş kovalardı. Gelirdi büyük bir heyecanla yorgancı olacağını ve işe başladığını söylerdi. Bir dönem çalışırdı, işten bir gelecek görememiş olacak ki bu sefer de "Ben karar verdim kuaför olacağım," derdi. Tercihini belli bir dönem sonra yine değişir, farklı bir iş kolunu meslek edinme yoluna girerdi. İşte o dönemde; ticaret yapmanın ona cazip geldiğini, bir şeyler alıp satmanın kendisi ile özdeşleştiğini düşünecek ki, daha o günlerde kararını vermişti.

Teoman, öngörülere olan, yapmayı planladığı işe kafa

Gonca İdare ve Serkan Mutlu

yoran, o işi yaşayan, daha o günlerde organizasyon yeteneğini gösteren, gerçekten orijinal bir karakterdir.

Onun bu karakteristik yapısını gözlemimle anlatıyorum. Birtakım gerçeklerimiz ve anılarımız oldu.

Unutamadığım en önemli hatıramın onunla yaşadığımız o günlere denk gelmesi beni her zaman mutlu etmiştir. Ve bugünleri gözlerimle görmek de bana aslında sürpriz olmuyordu.

Bir gün çalıştığı yerlerden topladığı paralarla eve geldi. Ve o dönemde özel günlerde yapılan çekilişler düzenleyeceğinden bahsetti. Tabi bizler yapılacak işe değil,

yanında getirdiği sakız, okolata, balon, gazoz vs. rnler ile ilgiliydik. Sürekli iş planları yapıyordu. Tezghını nasıl dizeceğinden bahsediyordu... Dedim ya, benim derdim Teoman'ın uyuması ve yarın çekilişte kullanacağı ürünlerden tatmaktı. En ok Tadelle okolatayı tatmak istiyordum. Tadabilmek için onun uyuması gerekiyordu ve uyudu!

O gece ben tezghta çekilişte kullanacağı Tadelle okolataları yemiştim. Hiçbir Şey olmamış gibi uyandık. ekilişte kullanacağı ürünlerin sabah olmadığını görünce Teoman sermayesi yok olmuş iş adamı tavrıyla tepki gösterdi, ağlamaya başladı. Çok büyük pişmanlıklar yaşamıştım o gün; çünkü o çekilişte elde edilecek gelirle belki de yeni hayallere daha o yaşta yelken açacaktı. O günün verdiği üzüntü yıllar sonrasında bile aklıma gelir. Hiçbir hayalin incinmesi gerektiğini öğrenmiştim.

Birilerinin çabasını ve isteğini görünce Teoman'a olan borcum aklıma gelir ve daha dikkatli davranmaya gayret gösteririm.

Sonrasında ne mi oldu? Anlatayım. O gün tezghını aamayan Teoman aynı gün, ne işler yaptı bilmiyorum ama, yeniden inatla o çekilişte kullanacağı tüm ürünleri tezghına koydu. Bir daha skandala meydan vermemek için, ürünlerini evde değil, dışarıda muhafaza etti.

Teoman'ın hayata bakış açısı, felsefesi, tarzı, tavrı ve vizyonu daha o günlerde Őekillenmeye başlamıştı. İnatıydı. Meselâ tuttuğunu koparan bir kişilikti. Gz her zaman ticaret yapmadaydı.

Şimdilerde ikinci hayalini yaşıyor. Bizler tüm olgunluğumuzla elimizden gelenin en iyisini yapmaya gayret gösteriyoruz.

İkinci hayali bir gün siyaseten en iyisi olabilmektir. Ben bunu başarabileceğimi iyi biliyorum. Teoman özgün bir lider, yönetilmeyi sevmeyen bir karakter, yönetmeyi iyi bilen ve öngörülerini çok kuvvetli bir insan.

Canım kardeşim, yolun her daim açık olsun.

Hayat planlandığının dışında kalanmış.

Kardeşim Serkan Mutlu Anlatıyor

“Başarı ve cesaret arasında organik bir bağ vardır.”

Hayatın içerisinde her zaman insanların kararlarını alırken cesur olması gereken anlar vardır. Ama cesaret ile aptallık arasında çok ince bir çizgi vardır, bunu unutmamak gerekir. O yüzden benim çok beğendiğim bir söz var: Kendi aklına hizmet etmek için cesur ol.

Teoman Mutlu ve Serkan Mutlu

Belki de başarımızın sırrı çlgın ve cesur kararlarımızdan. Bir anımızdan bahsetmek istiyorum:

2009 yılında Teoman Bey Amerika'da eğitim alırken, ziyaretine gittim. Türkiye'deki fabrikamızda Amerika'ya çok ciddi ihracat yapıyorduk.

Daha sonra ben de İngilizcemi geliştirmek ve eğitim için 2 aylık bir programa katıldım. Daha çok iş alanlarını gezme ve işleyişlerle ilgili tecrübe edinme fırsatı buldum.

Aklıma çok değişik bir fikir geldi. Türkiye'ye kızımın doğumuna geldiğimde ortağım aynı zaman da kardeşim Teoman ile istişare ederken fikrimi söyledim:

“Yahu biz neden Amerika'da fabrika kurmuyoruz?”

Teoman bu sözlerime karşılık “Kesinlikle!” dedi. Ama asıl hikâye ben Amerika'ya dönünce başladı. Bir business planladık. 5 yıllık profesyonel bir plan yaptık. Yine de kararsızdık; korkularımız vardı.

Genel anlamda her şey kâğıt üzerinde mükemmeldi. Ancak bir şey öğrendim ki Amerika'da sosyal sigorta numarası olmayanın, bırakın fabrika binası kiralamak ya da iş yeri ruhsatı almak, ev bile kiralaması uzun vadede neredeyse imkânsızdı.

Tabîi artık cesurca kararlar alınmış, kılıç kınından çıkmıştı.

Bir emlakçı şirketi buldum ve bize bir yer temin etmesini istedim. Elektrik sisteminden tutun, her detayı verdim. Aradığımız şartlara uygun çok iyi bir yer bulunduğunu ve cuma gününe sabah randevu alabileceğini söyledi.

“Öğleden sonra alalım,” dedim. Cuma namazını kıldım, hanımefendiyle yola çıktım. Binaya vardık. Sanki bize özel yapılmış bir yer. Üretim için her şey uygun. Lâkin bizim bu yeri kiralama için hiçbir şartımız uygun değil.

Kalabalık ekiple gelmişler. Ben elimde metre ölçüyorum, biçiyorum, hesap yapıyorum vs.

Onlar beni izleyerek gülüyorlar. Sonradan öğrendim ki öyle bir yeri kiralamak istediğinde, avukatların yazışması bile bazen aylarca sürüyormuş. Ben sanıyordum ki iki gün sonra makineleri kurup üretime başlayacağız.

Sonra yanlarına gittim, kira şartlarını öğrendim. Kendi şartlarımızı sundum ve “*Tamam tutuyorum,*” dedim. Herkes şaşkınlıkla yüzüne bakıyordu. “Nasıl yani...” der gibi mırıldananlar, “Ben 20 yıldır bu işi yapıyorum, böyle bir şey yok,” diyenler, “OMG it is bullshit,” diyenler...

Yerin sahibi emlak şirketinin müdürü soruyor: “Firmanızın adı ne?”

“Daha şirketi kurmadık,” diyorum.

Emlâk müdürü yine soruyor: “Sosyal sigorta numaran nedir?”

“Benim yok ki,” diyorum.

Ama çok kararlıyım. O sıra genç, ben yaşlarda uzun boylu bir çocuk geldi. Herkes neredeyse hazır ola geçti.

Gelen kişinin kim olduğunu daha sonra öğrendim.

Beraber sohbet etmeye başladık ne yapmak istediğimizden, planımızdan ve kendimizden bahsettim.

“Benim şartlarım bunlar. İstersen hemen anahtarı ver. İmzaları atalım,” dedim ve elimi uzattım. Bana şöyle bir baktı. Sonra elini uzattı, “Pazartesi istediği şartlarda imzaları atın ve anahtarı verin.” dedi.

Söz sahibi olan o kişiyle sohbet ettik. Arkadaş olduk. O kişi Jared Corey Kushner idi. ABD Başkanlarından Donald Trump’ın damadı.

Jared Corey Kushner gayrimenkul yatırımcısı ve işlet-

mecidir. Ivanka Trump ile evli olan Kushner, eski emlak geliştiricisi Charles Kushner'ın oğludur.

Biz yeri kiraladıktan üç ay sonra üretime başladık. Jared Corey Kushner, bütün izinlerimizi ve üretim için gereken belgeleri devletten alıp bize bizzat kendisi teslim etti.

Ben olayın heyecanıyla Teoman Bey'e telefon açtım. Yeri tuttuğumuzu söyledim, detayları ilettim. İşin ilginç tarafı aynı cesareti ve kararlılığı o da göstermiş, *"Oh iyi olmuş. Ben de 3 konteyner %100 yerli ve millî Türk malı makine ve ekipman yüklemiştim,"* dedi.

İşte o zaman anladım azim, kararlılık ve ortak akıl cesaretle birleşince başarı geliyor.

Kızın mı Var Aşkın Var!

Dünyaya geldiğim ilk andan bugüne kadar kulaklarımdan asla çıkmayacak, belki de bana özel bir söylemi başlığa alıp yazının özünü ortaya koyduğumu düşünüyorum.

İki erkek evladının ortasında ve tamamen annem ve babamın kız çocuğu istemeleri sonrasında dünyaya gelmiş olmamın sıra dışı her şeyini yaşadım çok şükür.

Abim ve kardeşim bu satırları okuduklarında inşallah bana kızmazlar. Çok net kabul etmeliler. Babamın bir meleği, bir aşkı, bir prensesi var; o da benim! Babam bunu bana o kadar güzel hissettiriyor ki bir evladı olarak değil, küçük dostu, arkadaşı, sırdaşı olarak yazıyorum. Babamın bütün samimiyetiyle dertleştiği belki de yeryüzünde tek insanım.

Unutamayacağın bir anı kaleme al, dediklerinde hangisini anlatayım bilemedim. Daha bir saat önce telefonla konuştuğum babamdan yine unutamayacağım sözler duyup o anı da zihin koleksiyonuma bir not olarak düştüsem dersem galiba abartı olmaz.

Sude Mutlu

Yakın tarihte bir iş fuarı için babam Chicago'ya gelmişti. Ben de New Jersey de üniversitede okuyorum. Her yıl düzenlenen bu iş fuarında babamın yanında olmayı çok istiyordum. Sınav dönemindeydim. Bu yüzden fuara gidemeyecek, yanında olamayacaktım. Uzun zaman olmuştu görmeyeli. Onu çok özlemiştim. Babamın her özelliği bende efsanedir. Sevmediğim özelliği yok mu? Tabii ki var. O da babamın seyahatlerini yeni yerler görmek üstüne kurmaması. Onunki nettir. Bir ticareti vardır bir yerde... Gider ticaretini yapar, hemen döner. Ama ben öyle değilim. Gezmeyi, keşfetmeyi, yeni yerler görmeyi çok seviyorum.

Ve bunu babamla yapmak istiyorum. İnşallah bu satırları okuduğunda babam benimle bir gezi planı yapacaktır. :)

Aradan bir geziyi de kapıp sözlerime devam etmek istiyorum.

Fuarın ilk günü benim de sınav günümdü. Başarı dileklerimi iletmek için babamı görüntülü aradım. Gözlerimde ona olan özlemimi hissetmiş olacak ki benimle konuşurken, diğer yandan uçak biletimi alıyormuş. Hiç fark etmedim. Konuşma bitti. Telefonuma bir mesaj geldi. Babamdandı. Beni o kadar çok mutlu etmişti ki... Sınav biter bitmez babama, Chicago'ya gidecektim. Çok mutluydum. Sınav bitiminin ertesi fuarın son gününe denk gelmesi şansı. Bir gün için orda olacaktım. Yorulacaktım ama inanın hiç umurum da değildi. Çok şükür fuarda müşteri ziyaretlerine, görüşmelerine, o ortama şahitlik ettim. Babam için sıradan bir gündü. Ama benim için bir tecrübe ve babamla geçireceğim önemli bir fırsattı.

O gün babamla dolu dolu bir gün yaşadım. Chicago'da bağıra bağıra "Kızın mı var aşkın var!" demesi ilk defa duyduğum gibi beni çok mutlu etmişti. Bu moralde okuluma döndüm. Böyle bir babanın başarılı bir evladı olmak gerektiğinin idrakiyle en iyisi olma yolunda gayretimi ortaya koyacak, babamı asla mahcup etmeyecektim.

Herkesin babası evlatları için önemlidir. Benim babam çok ama çok kıymetlidir. Benim rol modelimdir.

Ülkemize kazandırdıkları için, bize yaşattıkları için canım babacığımıza sonsuz teşekkürler...

Babacığım, girdiğin siyaset yolunun sonunu emin ol tahmin ediyorum. Bizlere yaşattığın onca güzel hayatı, her çocuk için, her üniversiteli için, iş dünyasında herkes için yaşatmak istediğini biliyorum.

Güzel ülkem, Türkiye'm için gayretini ve çabanı görüyorum. Yerli ve millî kalkınma modelini ülkeme kazandıracığını ve refah seviyesini modern ülkeler seviyelerine çıkaracağını biliyorum. Hür, demokrat, adalet sisteminin oturduğu özgür bir ülke hayalini sonuna kadar destekliyorum canım babacığım.

Bütün samimiyetimle içimden geldiği gibi yazdım. Biliyorum, yüreğinin bir parçası olan kızının bu notlarını gururla okuyacaksın.

Babacığım... Nasıl da dokunaklıydı cümlelerin. Hiçbir zaman senin kadar iyi kuramadım o cümleleri ve hiçbir zaman senin kadar etkili konuşamadım karşımdakiyle. Ama şimdi ilk defa senin için deniyorum babacığım.

Bendeki yerini tarif etmem imkânsız. Çok çok özelsin.

Nasıl olsa biliyorum: "Kızın mı var, aşkın var!"

Sude Naz Mutlu
KIYMETLİN..."

Arkadaşım Mehmet Solak Anlatıyor

Değerli dostum Teoman Mutlu;

10 yıldan uzun bir süredir yakinen tanıdığım örnek bir aile babası, iş adamı.

Dünyanın her yerinde, bulduğu tüm fırsat ve imkânlarını Türkiye lehine, Türkiye'nin adını her yerde yüksek sesle anmak Türkiye'nin menfaatlerini sonuna kadar korumak için elinden geleni yapan ve çok önemli girişimlerde bulunan (USA Malatyaşpor, sözde Ermeni soykırımını tasarısının onaylanmaması için yapılan lobi faaliyetleri vb.) vatan sevdalısı bir adamdan bahsediyorum.

Yerli ve millî üretimi sürekli arttırmak için gece gündüz

çalışan ve bunu her işin mantığı olan kâr elde etmekten çok bir vatan meselesi olarak gören bir vatanperverden bahsediyorum.

Pandeminin daha ülkemizde duyulmadığı günlerde, Çin Halk Cumhuriyeti'nde yeni yeni vakaların görülmeye başlandığı dönemde, dünya bu duruma anlam vermeye çalışırken sevgili dostumla yapmış olduğumuz bir görüşmede sanki bu günleri yaşıyormuş gibi dünyada yaşanacak ekonomik sıkıntıları, üretime olan ihtiyacın her zamankinden çok daha fazla artacağını konuşurken: *"Bir şeyler yapmak, üretim kapasitesini daha da arttırmak için harekete geçmek lâzım,"* demişti.

Bu görüşmenin üstünden iki gün geçmeden bir fabrika kiraladığını, fabrikada buluşabilir miyiz, dediğini dün gibi hatırlıyorum. Laf olsun diye konuşmayan, kafasına koyduğunu ve konuştuğunu yapan bir aksiyon adamından bahsediyorum.

Fabrikaya girdiğimde plastik bir mutfak masasının başında dört ayaklı plastik bir taburenin üstünde üretim hattını şekillendirdiğini görünce şaşkınlığımı gizleyemeyerek *"Ne bu acele?"* diye sorduğumda bana heyecan içinde, çok geç kaldığımızı anlatıyordu.

Nihayetinde fabrika çok hızlı bir şekilde kuruldu ve üretime geçildi. Sevgili kardeşim hâlâ o plastik masa ve taburenin üstünden üretim hattını takip ediyordu. Makinelerin tamamlanmasıyla kendi sektöründe Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin açıklamış olduğu ve bugüne kadar da açıklayacağı ilk beş firma içerisinde yer alması tabii ki bizi şaşırtmamıştı. İşini hakkıyla bitirerek başarıyı hedefleyen her iş adamı, bu sürecin ardından ödülün geleceğini bilir.

Sevgili Teoman Mutlu, o işinin hakkını veren, başarılı insanların arasında en mümtaz yönleriyle parlayan bir dosttur.

Arkadaşım Ahmet Tayfun Anlatıyor

Teoman Mutlu'yu sadece bir A4'e sıkıştırarak kadar yetenekli bir kalem olamadım daha. Uzun yıllardır sosyal medyasını, konuşma metinlerini hazırlayan birisi olarak "yeteneklerini sen anlat" deseler yansıtamayacağım kadar özel, önemli bir karakterdir, Teoman Bey.

Öncelikle DUYGU ADAMI'dır. Oturup derdini anlatmaya başladı mı, olayları tek yönlü değil de birçok yönlü irdeleyecek kadar incedir. Haksızlığı asla kabul etmeyen, kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına da asla yapmayan özel birisidir Teoman Bey.

Nevin Tayfun, Teoman Mutlu, Ahmet Tayfun

Kendisiyle teşrik-i mesaim 1998 yılına uzanıyor. Malatya Sanat Lisesi'nden, Hacı Ahmet Akıncı Lisesi'ne kaydını aldırmişti. Kendisini biz Ülkü Ocaklarından zaten biliyorduk. Ayrıca Malatya Tecde Spor Kulübü'nün futbolcusu olması, okul takımımız için önemli bir kazanımdı. O dönemlerde Malatya Lisesi, Sanat Lisesi ve Hacı Ahmet Akıncı lisesi futbolda önemli üç lise idi.

Teoman Bey aslında okulumuza transfer edilmişti. Bizim okulumuz için sadece yetenekli olması da yetmiyordu. Okulumuz Ülkücü Milliyetçi Hareket'in bayrağına sahip çıkan bir neslin ana okulu gibiydi. O yıl şampiyon olmuşuk ve Malatya'yı temsil edebilmek için Erzincan'da Türkiye şampiyonasına katılmıştık. Malatya'da oynanan müsabakalarda attığı goller ile bize katkı sunmuştu.

Daha o günlerde farkındalığını gösteriyordu. Bizler yanı başımızda bulunan 1 saatlik uzaklıkta Elâzığ iline gidemezken, o kalkıp da Antyalalara Alanyalara gider, "Dil öğrenmem, çalışmam lâzım," derdi. Bugün şahitlik ettiğimiz iş dünyasındaki başarıları asla tesadüf başarılar değildi.

Kafaya taktı mı, mutlaka üstesinden gelirdi. Başaramam dediği bir teşebbüsü olamazdı.

İç dünyasındaki babasızlığın acısı her daim yüzünde okunurdu. Babasızlığı derinden hissedenden Teoman Bey, evlatları Sude, Baran ve Burak Mete'nin üzerine titrerdi.

Teoman Bey ile yerine, zamana ve şartlara göre asla arkadaşlık yapmaz. Dostuyla tam dost, sırdaşıyla tam sırdaş olurdu. Kolay kolay kimseyi dünyasına almaz, aldığı adamı da tam anlamıyla sahiplenirdi.

Bazen yapmış olduğumuz işlerden kaynaklı başka yerlerde olsak da hiçbir zaman ayrı düşmedik. Bazen birileri

ile tanıştırdığında AHİRETLİĞİM demesi, güveninden dolayı beni inanılmaz motive etmiştir.

Teoman Bey ile saygı ve sevgi çerçevesindeki dostluğumuzun pekiştiği kıymetli notu büyük bir onurla paylaşmak istiyorum:

Yanılmıyorsam 2018 yılıydı. Ben Malatya Yeşilyurt Belediyespor Kulübü'nde Kulüp Müdürü olarak görev yapıyordum. O yıl takım şampiyon olmuştu. Şampiyonluk için çok emek vermiştim. Adını anmaktan hicap duyduğum dönemin Belediye Başkanı, takımı 3. lige çıkınca beni akla ziyan bir şekilde istifa etmişim gibi gösterip yerime öz yeğenine göreve getirmişti. O günler kızım Mihrimah'ım henüz 1 yaşındaydı. Ekonomik sıkıntıya düşmüştüm. Görevden alınmamın, ahlâksızca istifa etmişim gibi gösterilmesi beni derinden üzmüştü. Gözümünden birkaç damla yaş gelmiş, bu durum beni inanılmaz sarsmıştı. Tam da üzerimden kara bulutlar oluşuyor derken, Teoman Bey beni Amerika'dan aradı. Arayanın Teoman Bey olması ilginçti. Çünkü o beni aradığında ABD'de saat belki de gece 3'tü. Aynen şöyle dedi: *"Seni Rüyamda gördüm, çok canın sıkındı, hayır olsun."* O konuşmaya başladığında ben hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Israrla bana ne olduğunu sordu. Kendime geldim ve Teoman Bey'e yaşanan süreci aktardım.

O, benim hayallerimi, spora dair hedeflerimi biliyordu. Benim böyle bir başarı sonrasında yok olup gitmeme razı olamazdı. Telefon kapat seni arayacağım, dedi.

O dönemde Malatya İdmanyurdu Spor Kulübü Başkanı Bahri Dönmez eşinin rahatsızlıklarından dolayı kulübü bırakacağını söylemiş, takımın ortada kalmaması için Teoman Bey'den destek istemişti. Teoman Bey de Malatya İd-

manyurdu için neler yapabileceğini bir düşünceğini söylemiş.

Bu arayış tam da benim olayıma denk gelmişti. Teoman Bey, Bahri Başkan'a *"Ahmet seni arayacak. Kongreyi yap, Ahmet'e takımı teslim et,"* demiş. Kulüp 2. amatör kümede bize devredilmiş oldu.

O gün sırf yüzümü güldürmek için yaptığı jesti hayatım boyunca unutamam. Bugün sorgusuz sualsiz Teoman Bey ile kader birliği yapmamın sebebi budur. O gün: *"Mihrimah küçük ve seni yalnız bırakmayacağım. Git yüzünü yıka, kendine gel. Daha çok işimiz var seninle..."* demişti.

Daha sonra ne oldu anlatayım...

Teoman Mutlu'nun Malatya futboluna kazandırdığı tesis ve otobüs

Takımı önce 2. amatörden 1. amatöre, sonra bölgesel amatör lige çıkardık. En son 1986 yılında yapılan spor kulübüne tesis yapma cesaretini Malatya İdmanyurdu için yaparak ülke gündeminde yerimizi almayı başarmıştık.

Teoman Bey, her zaman tevazu gösterir. Her seferinde “Birlikte başardık,” der.

O dönemlerde süper ligde olan Yeni Malatyaspor’da başkanlık yapacak gücü varken tercihini amatör bir takım da kullanmasıyla ülke gündeminde yerini almıştı.

Teoman Bey, bana unutulmayacak bir jest yapmış, beni yeniden hayata kazandırmıştı.

Kendisinin sırdaşı, dostu olmaktan büyük onur duyduğum Teoman Bey her daim yanında olacağımı bilsin. Kendisine siyaset alanında yürekten başarılar diliyorum.

Yıllar önce söylediği şu sözü bana rehberdir:

“Eğer insanlar seni görmüyorsa, sen onların baktığı yerde durmuyorsundur.”

Yolun, bahtın açık olsun. Dualarım her daim seninle.

SİYASETE GİDEN YOLUM

Liderlik Nedir?

Lider, grubun veya toplumun diğer üyelerinden belli özellikleriyle ayrılan ve grup faaliyetleri üzerine tesir eden, grup veya toplum üyesine denir.

Grubun teşekkülünde ve grubun hayatında üyelerden bir kısmı diğerlerinden daha faal rol oynar, diğer üyelere tercih edilir, diğer üyelerden daha çok hürmet görür, grup üyeleri üzerinde hâkimiyet kurar.

Liderler grup üyelerine, grup üyeleri de liderlere tesir ederler. Toplumun içinde bulunduğu şartlar kadar liderlik edecek kişinin liderlik talebi de önemlidir.

Resmî liderle, şartların ortaya çıkardığı lideri ayırmak gerekir. Resmî lider gücünü resmî müesseselerden alır. Resmî lider başarısız olursa topluma baskıya yönelebilir veya vazifesinden ayrılmak zorunda kalabilir. Resmî lider toplumla bütünleşirse başarılı olabilir.

Liderin akıllı, bilgili, adaletli, namuslu, vakur, cesur, cömert, yumuşak huylu, vefalı, doğru sözlü, şefkatli ve merhametli, sabırlı, affedici, şükredici olması, aceleci olmaması gerekir.

Mükemmeliyet bulunamaz ama liderde yukarıda say-

dığımız ayırt edici vasıfların azamîsinin bulunması, liderin etrafındaki halkayı genişlettiği gibi, liderin etrafında daha kalıcı bir gurubun toplanmasını da sağlar.

Lider örnek kişidir. Kabahati üstlenen, kendisinde tabiatüstü yeteneklerin olduğuna inanılan, toplumların bunalım dönemlerinde ortaya çıkan, toplumu bunalımdan kurtarandır.

Lider ve liderlik, kumanda yeteneğinin, şahsî otoritenin sosyal grupları etkilemek gayesiyle kullanılmasıdır. Lider, şahsî otoritesini, diğer kişiler vasıtasıyla, çeşitli gayelere ulaşmak için kullanır. Koordinasyon, denetleme, yönetme, başkalarının gücünü harekete geçirme gibi...

Lider, zorlayıcı yollara başvurmaz; sosyal yapıyı âdeta programlaştırır. Şahsî otorite, ileriye görüş, çeşitli karakter özellikleri, kesinlik, cesaret, doğruluk, zekâ gibi vasıflar liderin varlığını sağlar. Peygamberler, Atatürk, Lenin, Mussolini, Hitler... şahsî liderlik örnekleridir. Toplumlar düzenlerini kaybedince şahsî liderlere ihtiyaç duyarlar. Da-

ğılan ve şaşkınlanan kitleler, liderlerin tekliflerini ve değerlerini kabule hazırdırlar.

Liderlik, başkalarının hareketlerini yönetme mesuliyeti ve imtiyazıdır. Bu bir model veya sistemden meydana gelmemektedir. Hiçbir örnek ya da sistem, liderin, diğerlerinin hareketlerini etkilerken karşılaşıcağı şartları önceden tahmin edip varsayımda bulunamaz.

Walter J. Wadsworth, *Hedef Belirleme ve Sonuç Alma* kitabında başarının sırlarını sıralar:

“Kendi yeteneklerini kullanırlar.

Çok çalışırlar.

Olumlu düşünürler.

Çok şey umarlar.

Başkalarıyla iş birliği yaparlar.

Hedeflerini yüksek tutarlar ve daha azına razı olmazlar.

Olumlu olanın üzerinde yoğunlaşırlar.

Eylemcidirler.

Kararlılık gösterirler.

Değişime ayak uydururlar.

Sağlam karakter sahibidirler.

Öğrenmeyi severler ve sürekli merak ederler.

Korkulardan kaçmazlar.

Benzersiz olmayı severler.

Heyecanlı ve enerjiktirler.

Sorumluluk üstlenirler.

Sebat ederler.

Gerçek başarının peşindedirler.

Kendilerinden kaynaklanan bir disiplin içinde yaşarlar.

Organize bir hayat sürerler.

Başarmak için rekabeti göze alırlar.”

Walter J. Wadsworth, *Liderlik* kitabında da liderin vasıflarını verir:

“Takım çalışmasını ve birlikteliği özendirirler.

Geleceğe ümit ve iyimserlikle bakarlar.

Gerektiği zaman risk alırlar.

Kendilerine karşı dürüsttürler.

Bütün aksiliklere karşı, yollarına devam ederler.

Sahip oldukları değerleri insanlara aktarmaya çalışırlar.

Uzun dönemli bir bakış açısına sahiptirler.

Yanışları hoş görürler.

Zor durumda sakin davranırlar.

Sorumluluk alırlar.

İyi ve hırslı insanlarla birlikte çalışmaktan korkmazlar.

Başkalarını suçlamazlar.

Dünyanın daha iyi olmasına etki edebileceklerine inanırlar.”

Liderlik; neyin yapılması gerektiğine karar verme ve sonra da onu başkalarına yaptırma yeteneğidir.

Liderlik ve Yöneticilik

Liderlik ve yöneticilik farklıdır. Liderler, insanları etkilerler. Yöneticiler ise diğer insanları etkilemezler; alt kademelerdekileri itaat için zorlayarak onların isteksiz de olsa birlikte çalışmalarını sağlarlar.

Liderlik ve yönetim arasındaki farka bakmanın diğer bir yolu ‘Liderlik Üçgeni’ni incelemektir. Samimiyet, güvenirlik, ilgi ve başkalarının duygularını anlama gibi kişisel özellikler yöneticiyi yüceltir ve etkili bir lider yapar. Bu özellikler mevcut olduğunda liderlerin teşkilatta en alt seviyeden

uzun dönemli randımanlı yönetici seviyesine yükselmesini sağlar...

İslâm ve Türk tarihinde devleti yönetenlerin nelere dikkat etmesi hususunda siyasetnameler yazılmıştır. Cengiz Han'ın da Timur'un da uydukları kaideler vardı ve bunlar yazılı hâle getirilmişti. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de siyasî yönetim üzerine kitaplar kaleme alınmıştır. Siyasetnameler hükümdarlara ve vezirlere yol gösterici nitelikte eserlerdir. Hükümdarların ve vezirlerin nasıl vasıflara sahip olmaları gerektiği, saltanatın esasları ve şartları ile zamanın anlayışına göre yönetim şekli üzerinde dururlar.

Siyasetnameler, yöneticilere öğüt verirken yaşadığı devrin, toplum hayatını, gelenek ve göreneklerini, askerî ve malî yönlerini de anlatırlar.

Liderlik ve Öfke

Alparslan Türkeş bir askerdi. Kendisi lider yaradılışlı olduğunu söylemişti. Askeri disiplin içinde liderlik vasıflarını öğrenmişti. General Sir Archibald Wovell, *Başbuğ* adıyla Türkçeye çevrilip Harp Akademileri Komutanlığı yayınları arasında çıkan kitapçığında Sokrat'tan örneği vermektedir:

“General, askerlerin yiyeceğini ve harpte gereken diğer levazımını tedarik etmesini bilmelidir. Planlar kurmak için hayal itibarıyla zengin olmalı, fakat işlerin pratik taraflarını da gözden kaçırmamalıdır. Kendi planlarını tatbik için lazım gelen gücü de olmalıdır. Generalin çok ince ayrıntıları araştıran yorulmaz derecede çalışkan, kurnaz, nazik, gaddar, sade tavırlı, müsrif ve cimri, titiz, cüretli ve sezgili olması lazımdır. General, bütün bu ve bunun gibi daha birçok vasıfları ya yaradılıştan almalı veyahut sonradan ka-

zanmalıdır. Taktikten de anlaması şarttır. Zira, alelade bir taş yığını bir bina olmadığı gibi tertip ve düzenden mahrum bir insan sürüsü de bir ordu olamaz.”

General Sir Archibald Wovell: “Bir insan istediği kadar çalışıp çabalasın, yaratılışından yeteneği yoksa komutan olamaz,” der ve ekler:

“Eline bir ordu teslim edilmiş olan kimsenin karakteri azami derecede sağlam olmalıdır. Bir kimse, yalnız ne istediğini bilmekle kalmamalı, istediğini düşünceden pratiğe çıkarmak için lazım gelen cesaret ve azme de sahip olmalıdır. İnsanlarla candan alakadar olmalı ve onların yaradılış ve özelliklerini yakından bilmelidir. Çünkü kendi mesleğinin *hammaddesini* insanlar teşkil eder. Fakat bu kimsede her şeyden evvel mücadele hevesi ve idare kuvveti olmalıdır, zira zaferi bunlar temin eder. Bu hakikati bilhassa sporda görürüz. Bu sahada her kim ki fena vaziyete düştüğü zaman tekrar ileri atılmak kuvvetini kendinde bulur ve son dakikaya kadar pes etmezse, o her zaman başa geçer. Hakikaten büyük bir lideri vasat bir generalden ayıran diğer bir vasfı da burada belirtmek isterim. Bu da macera meyil ve hevesidir ki kumarbazlardaki ruh haline pek benzer. Napoleon ‘Harp sanatı, hiçbir tehlikeyi göze almamaktan ibaret olsaydı şan ve şeref ancak en normal yeteneklilerce kolayca sınırlanmış olurdu,’ diyor.”

General Wovell, liderin sağduyu sahibi olması gerektiğini belirterek şu tarifi yapar:

“Liderin fikri vasıf ve kabiliyetlerinin en mühimi, mümkün olan ile mümkün olmayanı ayırabilme kabiliyetidir ki, Fransızlar buna ‘Sens du praticable’ yani ‘mümkün olan seziş’ derler.”

Bir general nezdinde “lider”in öfkesinin maiyeti üzerindeki tesirini izah eder:

“Öfke ve kızgınlık saçmak, bir generalin emri altında bulunanlar üzerindeki etki ve itibarını kırmaz, hatta bu gibi sertlik, kendisinden ara sıra belki de beklenir bile. Zira general, sert olmak ayrıcalığına sahiptir. Bu gibi hallerden dolayı genellikle hiç kimse gücenmez, hatta doğrudan doğruya muhatap olmayanlar bu hususta bazen hayranlık gösterecek kadar ileri bile giderler.”

Lider ve Otorite

Gelenekçi toplumlarda otoriter liderlik öne çıkmaktadır.

Otoriter liderler, planlamayı kendileri yaparlar, grubun siyasetini tek başlarına belirlerler. Grup üyelerinin faaliyetlerini, sırasını ve aralarındaki münasebetleri yalnız onlar bilirler ve emirler verirler.

Otoriter liderlikle idare edilen toplumlarda, lider yerini muhafaza edemezse, otoritesini yitirir ve toplum başsız kalır. Çünkü o toplum, daha önce başka bir şahsiyetin lider olarak başa geçeceğini düşünmemiş ve onu tanımamıştır.

Max Weber diyor ki:

“Her şeyden önce, siyaset mesleği insana bir kudret duygusu verir. İnsanları etkilediğini bilmek, onlar üzerinde egemenlik kurmak, hepsinden önemlisi tarihsel olayların bir sinir lifini elinde tuttuğunu bilmek, profesyonel politikacıyı günlük yaşamın üstüne yükseltir, görevi çok önemli olmasa da... Şimdi karşısındaki soru şudur: Hangi niteliklerimle bu kudretin hakkını vermeyi umabilirim (mütevazı bir konumda da olsam)? Evet, politikacı iktidarın kendisine yüklediği sorumluluğun hakkını nasıl verebilir? Bu soru-

larla ahlak alanına girmiş oluyoruz, çünkü sorun artık bir ahlak sorunudur: Tarihin dümenini elinde tutmasına izin verilecek kişi nasıl biri olmalıdır?"

Max Weber, politikacı için başlıca üç niteliğin belirleyici olduğunu söyler. Bunlar da hırs, sorumluluk duygusu ve dengedir. Max Weber şöyle devam eder:

"Siyaset, kalın tahtaları delmek gibi güç ve yavaş ilerleyen bir uğraştır. Hem tutku ister hem geniş görüşlülük. Tüm tarihsel deneyim şu gerçeği kesinlikle doğrular: İnsanoğlu hep imkânsıza erişmek istemeseydi, mümkün olana da ulaşamazdı. Ama bunu yapmak için de insanın bir önder olması ama sözcüğün en ciddi anlamında bir kahraman olması gerekir. Önder ya da kahraman olamayanlar ise, en büyük umutsuzluk anlarında bile cesareti ayakta tutacak bir yürekliliğe sahip olmalıydılar. Bugün gerekli olan da tam budur, yoksa insanlar bugün için mümkün olanı bile elde edemeyecekler. Siyasetin çağrısını ancak ve ancak, önerdiği şeyler için dünyayı fazlasıyla aptal ve fazlasıyla

adi bulduğu halde tereddüt etmeyen kişi yerine getirebilir. Ancak ve ancak, bütün bunların karşısında ‘her şeye karşın’ diyebilen kişi, siyasetin çağrısına koşabilir.”

Lider ve Rıza

Böylelikle bir lidere veya herhangi bir otoriteye inanmak, onun peşi sıra yürüme için rızaya ihtiyaç duyulur. Zaten hegemonya bir diğer ifadeyle, “hareket halindeki eş denge”dir. Kitleler peşinden gidecekleri, uğruna bedel ödeyecekleri hedeflere yönelmek için öncelikle belirli bir otoriteye rıza göstermelidirler. Ferdin inancı giderek toplumun kabulleri hâlini aldığından, “rıza” kitle psikolojisinde birinci derecede önemlidir. Rıza ilelebet sürmeyeceğinden ve kitleler her zaman daha iyisinin arayışında olduğundan hegemonya ve rıza değişebilir, farklı alanlara kanalize olabilir. Bu noktada da sosyalist kuramların eksikliğiyle yüz yüze geliriz. Hegemonya-rıza parametrelerini hep belli bir güdülenmenin eseri sayan sol teorisyenler, hegemonyanın yitirilebileceğini bilseler bile “devrim-öncü sınıf” tartışmasından vazgeçemediklerinden daha öteye yol alamazlar.

Sosyalistler, sınıfsız toplumu savunduklarını iddia ettikleri için, “hegemonya”yı sınıflı toplumun ve kapitalizmin sonuçları arasında saymışlardır. İdeal komünizmde sınıflı toplum ve hegemonyanın meydana getirdiği eşişsizlikler ortadan kalkacaktır.

Karl Marx ve takipçileri, teorilerinde kapitalizmin kendi iç çelişkilerini gideremeyeceğini, daha doğrusu liberalizme geçiş sağlayamayacağını iddia ettikleri için ideal komünizm bir düş olmaktan öteye geçememiştir.

Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer, “otorite”yi “kudret,

kuvvet, güç” kavramlarından ayırmak gerektiği üzerinde durur ve şu örneği verir: “Patronun teknik tavsiyelerini, babasının nasihatlerini dinleyen, onlara uyan kişiler muhataplarının güç sahibi olmalarından dolayı değil, fakat sahip oldukları otorite sebebiyle bunlara uyarlar.”

Dönmezer, otoriteyi bir kontrol hakkı görür:

“Otoriteyi, zorlama, kuvvet, liderlik, ikna ve etkiden ayıran husus muhatapın rızasına ve saklı muhakemeye, mantığa dayanan meşruiyettir. Otoriteyi kullananlar böyle bir hakka sahip bulduklarına; otoriteye tâbi olanlar ise, isteklere uymaya ve bunun mantığı bulunduğu inancına sahiptirler. Demek oluyor ki, aslında otorite bir kontrol hakkıdır, bu hak kendisine saygı gösterilen ve tâbi olunan mercie bağlıdır.

Otoritenin kaynağı çeşitli ve farklı olabilir. Bir kanun, belirli usuller, bir peygamberin sözleri, gelenek gibi, otoriteyi buna tâbi olanlar yaratırlar veya meşru hâle getirirler.”

Hegemonya ve liderlik, “devamlılık” arz eden bir kavram değildir. Hegemonyanın kazanılması gerekir. Bu yüzden hareket hâindedir ve “eş denge” olarak adlandırılır.

Hegemonya, hem sadece tek belirleyici grubun tekeline bağlı olmadığı gibi sürekli dönüşüm, uzlaşma ve fikirler koalisyonunu da beraberinde taşır.

Liderin kendisini kitlelere kabul ettirebilmesi için toplumdan fikirlerine, hareketlerine rıza görme mecburiyeti arar. Liderlik kazanılabilir ve kaybedilebilir. Kitlelere devamlı yeni pencereler açması beklenen lider, uygulamaları ve projeleriyle liderliğini toplum nezdinde yeniden kazanır. Aynı açıklamalar bugüne kadar ortaya atılan klişeleşmiş liderlik ve otorite tanımlarının aksine durağanlık taşımaz.

Lider ve Kitle

Kitleler devamlı “büyüme” emeli taşırlar. Bu emel, her türlü tabî arzusunun üzerindedir.

Milliyetçilik KİA (kitle iletişim araçları) üzerinden kitle-sine seslenirken, uzak akrabaların keşfi, siyasi coğrafyanın ötesine taşan belirsiz sınırlarıyla adeta bir sonsuzluk imgesi taşıyan hinterlandını dile getirmesi, coşkun milliyetçi gösterileri kameranın özel perspektifiyle ekrana sınırsız kalabalıklar olarak yansıtması sayesinde büyüme arzusunu cevaplar.

Oysa milliyetçilik tüm sınıflandırmaları ilga eder; herkesi aynı kolektif kişiliğin içinde toplayarak kardeş yapar. Kişi, milliyetçi gösterinin (öznesi değil) nesnesi olduğunda, ötekilerle arasına mesafe koyarak her türlü kimlik özelliğinden sıyrılır, sadece ‘çıplak’ varlığı ile kalarak ‘biz’in kurucu elemanlarından biri haline gelir.

Ayrıca milliyetçiliğin lider-kitle konusunda sayısız avantajları da vardır. Adam Smith, milliyetçiliğin, ferdin sonsuzluk, ölümsüzlük talebini karşıladığı için, çok güçlü ideoloji olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre, ferdin en önemli meselesi şahsen unutulma konusuna tatminkâr bir cevap verememesidir. Laik evrede ölümle yaşanan faniliğe galebe çalmanın tek ve en emin yolu milletle özdeşleşmektir. “Sosyal bütünleşme vasıtası” olarak sunulan “partinin” bütünleştiricilik ve fânilik korkusunu ortadan kaldırabilmesi mümkün değildir.

Lider ve Karizma

Karizma, olağanüstü demektir. Karizma, bir özelliktir. Bu özellik, toplum tarafından idrak edilir ve karizması olan

kişiler toplumun lideri olurlar. Karizma sahibi kişiler, irade dışı da cemiyetin cazibe merkezidirler.

Karizmatik lider, misyonuna göre, itaat ister. Karizmatik liderle toplum arasındaki ilişki mantıkî olmaktan çok inanca dayalıdır.

Karizma kelimesini Max Weber sosyolojiye kazandırmıştır:

“Karizma yalnız içsel irade ve denetim kabul eder. Karizmatik önder kendine göre olan bir işe el atar ve salt taşıdığı misyona dayanarak itaat ve yandaş kitlesi ister. Bunları bulup bulamayacağını, başarısı belirler. Onlara gönderildiğine inandığı kişiler onun misyonunu tanımazlarsa, karizmatik iddiası çöker. Kabul ederlerse onların efendisi olur; kendini ‘kanıtlayarak’ yerini koruyabildiği sürece. Ama ‘hak’kını, seçimlerde olduğu gibi, onların iradesinden almaz. Tam tersi olur: Onu karizmatik önderleri olarak tanımak, misyonunu bildirdiği kişilerin görevidir.”

Karizmatiklerde teatral bir duruş vardır.

Liderlikte Risk Alma

Liderlik anlatılırken birinci şart olarak “risk alma” gösterilir.

Machiavelli, modern politika stratejilerinin ilk uygulayıcılarından sayılır. Çalışmalarında risk ve risk alma konularının önemini gösteren Machiavelli, siyasette başarının risk almayla doğru orantılı olduğunu savunur. Ölümünden bir asır sonra risk almanın devlet yönetiminde ve siyasette başarının altın kuralı olduğu anlaşılmıştır. Geleneksel yapılardan kurtulan modern hayatın tehlikeleriyle hesaplaşmaya başlayan bir dünyada problematik geleceğin sırlarını aydınlığa kavuşturacak kadrolar, risk ve risk alma sanatında uzmanlaşmış kadrolardır.

Attila'nın Liderliği

Hun İmparatoru Attila, Avrupa'yı bir baştan bir başa fethettiği için, Avrupalının gözünde bir “zalim” idi. Güzellikleri yok eden bir insandı. Sonra Batılı araştırmacılar, tarih ilminin ışığında gerçeği fark etmişler ve Avrupa'yı titreten Türk İmparatorun bir “dâhi” olduğu sonucuna varmışlardır.

Attila'dan önce Hunlar dağınık, göçebe bir hayat yaşıyorlardı. Geçim yollarının başında da akınlar düzenleyip ganimet elde etmek geliyordu. Her oba neredeyse kendi başına buyruktu. Attila, bu oymakları topladı, birlik hâline getirdi.

Hun İmparatoru Attila'nın Liderlik Sırları'nın yazarı Dr. Wess K. Roberts, kitabının ön sözünde: “Bu kitapta söylenen sözlerin, Hunların hükümdarı tarafından söylendiğine dair hiçbir kanıt yoktur, özgün değildirler. Bu sözleri ben

kendi deneyim, araştırma ve gözlemlerime dayanak yazdım. Hepsini titiz eleştirilenler tarafından gözden geçirildi ve oldukça yoğun bir çalışma sonucu bir araya getirildi," demiştir.

Attila, temsilî olarak komutanlarını toplar, liderlik özelliklerini şöyle sıralar:

Bağlılık: Bir Hun her şeyden önce sadık olmalıdır. Başka fikir taşıyalar bile sadık olabilirler ama boyları için zararlı fikirler taşıyanlar ve zararlı fikirleri teşvik edenler sadık değildir. Bunların Hunları etkileme veya cesaretlerini kırma çabaları, bulaşıcı bir hastalık gibidir. Davranışlarını değiştirmezlerse sert tedbir almalıyız.

Cesaret: Hunlara liderlik eden kişiler cesur ve korkusuz olmalıdır. Liderliğin riskini kabul edecek kadar kahraman olmalıdır. Engelleri görünce gerilememeli, bir düşman karşısında şaşırılmamalıdır. Komutanların yalnız kaldıkları, aşağılandıkları, çaresiz oldukları ve reddedildikleri dönemler vardır. Komutanlık görevleri acılarla doludur. Komutanlar iyi zamanlarda olduğu kadar belirsiz dönemlerde ya da tehlike karşısında da cesaretle hareket etmesini bilmelidirler.

Arzu: Güçlü, şahsî arzuları olmaksızın pek az Hun, kendilerini komutan olarak kabul ettirebilir. Zayıf, komutan olmak istemeyen kişidir.

Hissî güç: Liderlik seviyesi yükseldikçe, komutanların duyguları üzerindeki baskı da artar. Bu liderler zor şartlarda hissî güçlerini kaybetmemelidirler.

Fizikî güç: Hunların, zorluklara karşı koyabilecek fizikî güce sahip liderleri olmalıdır. Komutanlar bedenlerini zinde tutmalıdırlar.

Sezgi: Komutanlar başkalarının değerini de anlayıp takdir edebilmelidirler.

Kararlılık: Genç komutanlar ne zaman harekete geçeceklerini ve ne zaman duracaklarını bilmeli, kararlı olmalıdırlar. Duraksama, erteleme ve kararsızlık astların, üstlerin cesaretini kırdığı gibi, düşmana da yarar sağlar.

Tahmin: Müşahede, önsezi ve tecrübeyle zekâlarını geliştiren komutanlarımız fikirleri, hareketleri ve sonuçları tahmin edebilmelidirler.

Zamanlama: İnsan zamanlama yeteneğini deneyip yanılarak öğrenir. Zamanlama için karşınızdakinin kim olduğu, gayesi, ihtirasları bilinmelidir.

Rekabetçilik: Lider, kazanma arzusu taşır ama her zaman kazanmak gerekli değildir. Önemli olan mevcut durumdan kazançlı çıkmaktır.

Rekabetçi öfke, kazanmaya yöneltir. Rekabetçi ruhu taşımayan lider zayıftır; en ufak meseleler karşısında hemen pes eder.

Sorumluluk: Kendisinin ve astlarının davranışlarının sorumluluğunu üstlenmeyi öğrenmek, liderliğin temelidir. Komutanlar başarılarından veya hatalarından asla başkalarını sorumlu tutmamalıdır.

İnanırlılık: Komutanlar, inanılır kişiler olmalıdırlar. Sözlerine ve hareketlerine hem düşmanları hem de dostları inanmalıdır.

Israrcılık: Güçlüler, herkes kendilerini bıraksa da yenilgi ve cesaretini yitirme karşısında da direnir ve ısrar ederler. Hedefe ulaşmak için ısrarcı olmak gerekir.

Güvenirlilik: Bir komutanın sorumluluklarını yerine getireceğine güvenmiyorsanız, o sorumlulukları ondan alma-

lısınız. Komutan, kendisine sorumluluk verildiğini bilmeli ve ona güvenildiğini aklından çıkarmamalıdır.

Koruyuculuk: Liderlerimizin bir koruyucu özelliği olmalıdır. Astlara yol göstermeli, onları yetiştirmeli ve çalışmalarından dolayı onları ödüllendirmelidirler. Milletın çıkarlarını düşünmeyenler için o millet, yok hükmündedir. Bunun için liderler, hizmet verdikleri kişilerin çıkarlarını koruyanlardır. Attila, Hunlara “baş olmayı istemeleri” gerektiğini anlatır:

Lider olmak isteyen kişi, her şeyden önce fark edilme arzusu taşınmalıdır.

Gerekli cesaret ve enerjiye sahip olmalıdır.

Büyükülüğünün, kişiliğindeki aşırılıklar sayesinde gerçekleşeceğini bilmelidir. Bu aşırılıklar, efsanevî hikâyelere konu olabilmelidir.

Liderlik için hazırlıklı ve tecrübeli olunmalıdır. Çok çalışılmalıdır.

Problemler ve muhalefet karşısında ısrardan vazgeçilmemelidir.

Karmaşık meselelerin hallinde sağduyulu hareket edilmelidir.

Yetenekli rakiplerden korkmamak gerekir. Güçlü astlar vasıtasıyla başarıya ulaşılacağı düşünülerek yetenekli yardımcılar seçilmelidir.

Liderlik edilenlere karşı kimseye fark ettirmeden ve teşekkür beklemeden fedakârlıkta bulunulmalıdır.

Başarılı olma ihtirası taşınmalıdır.

Tabî davranılmalıdır ve gurura kapılmamak gerekir.

Hataların olduğu gerçeği kabul edilmelidir.

Osman Gazi'nin Vasiyeti

Osmanlı Devleti'ni kuran Osman Gazi'nin (1258-1326), oğlu Orhan Gazi'ye (1281-1360) vasiyeti meşhurdur. Hemen her idarecinin duvarına astığı vasiyetleri, romancı Tarık Buğra, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlattığı romanında formüle etmiştir. Aslında var olan vasiyeti romancı muhayyilesinde genişletmiştir. Âşıkpaşazâde'nin tarihinde yer alan vasiyet şudur:

“Oğul! Bir kimse sana Tanrı'nın buyurmadığı sözü söylerse sen onu kabul etme! Tanrı'nın buyurduğundan başka iş işleme, bilmediklerini Tanrı ilmini bilene (din bilginlerine) sor, soruştur. Gerçekten bilmedikçe hiç işe başlama. Bir de sana itaat edenleri hoş tut... Nimeti, ihsanı eksik etme, zira insan gördüğü ihsanın kuludur.”

Strateji Tayini

Bir Alman generali olan Helmuth von Lotke, 1858-1888 yılları arasında Prusya ve Almanya'nın genelkurmay başkanlığını yapmıştır. İmparator Otto von Bismarck'ın Alman devletçiklerini bir araya getirip güçlü bir imparatorluk kurmasını sağlayan stratejiyi tayin etmiştir. Aynı zamanda güçlü bir yazar olan Moltke; günlük fikirler, değişen tavırlar veya kendi peşin hükümlerinden etkilenmeksizin hâdiseleri tahlil etme; muhtemel tehlikeler karşısında yılmadan hızlı karar verme ve uygulama kabiliyetlerine sahipti.

Moltke'nin geliştirdiği stratejilerle, 1866'da Avusturya-Prusya, 1871'de de Fransa-Prusya savaşı kazanılmıştı.

Moltke, stratejinin, sağduyunun uygulaması olduğunu ve bunu öğretemeyeceğini söyler.

Lider ve İmaj

Liderler fikirlerine etkili imajlar yüklerler.

Texas'ta öldürülen ABD Başkanı John F. Kennedy (1914-22 Kasım 1963) başkan seçildiğinde, kitleleri heyecanlandıracak ve kendisine bağlayacak şu sözleri söylemişti:

“Bırakın ister iyiliğimizi istesinler ister kötülüğümüzü, her devlet bilsin ki biz özgürlüğün bekası ve başarısı için her fiyatı ödemeye, her türlü yükü ve sorumluluğu taşımaya, her türlü zorluğu göğüslemeye, her dosta destek olmaya ve her düşmana karşı koymaya hazırız.”

Amerika'da Memphis'te bir suikasta kurban giden Amerikalı ünlü siyahi lider ve din adamı Martin Luther King'in (1929-1968) bir cümlesi kitleleri ardından sürüklemeye yetmişti:

“I have a dream...”

“Bir rüyam var...”

King, 23 Ağustos 1963'te Lincoln heykelinin önünde, sonra bütün dünyada tanınmasına ve hayranlık uyanmasına yol açacak nutkunu söylemişti:

“Bir rüyam var...”

King, insanları cezbeden ve imajını yükselten konuşmasında diyordu ki:

“... Bugün size söylüyorum dostlarım; bugünün bütün zorluklarına ve hayal kırıklıklarına rağmen, benim hâlâ bir rüyam var. Öyle bir rüya ki Amerikan rüyasıyla aynı kökten geliyor.

Bir rüyam var ki bir gün bu millet yükselecek ve şu açıkça ortadadır ki, her insan eşit yaratılmıştır. İnançındaki asıl anlamı sonuna kadar yaşayacak.

Bir rüyam var ki bir gün Georgia'nın kırmızı tepelerinde

önceki kölelerin çocuklarıyla, önceki rahiplerin çocukları kardeşlik masası etrafında hep beraber oturabilecekler.

Bir rüyam var ki bir gün Mississippi eyaleti bile, haksızlığın ve baskının sığağıyla terlenen o çöl eyaletinden, hürriyet ve adalet vahalarının oluştuğu bir yere dönüşecek.

Bir rüyam var ki bir gün dört küçük çocuğum derilerinin rengiyle değil, kişilikleriyle muhakeme edilecekler ve bu ülkede yaşayacaklar.

Bir rüyam var ki, bugün...”

İşaretler de imajın bir parçasıdır. Hemen her ideolojinin işaretlerle anlatımı vardır. Bu işaretler çoğunlukla el veya parmakla gösterilir. Ülkücüler parmak işaretiyle bozkurt resmetmişlerdir. 1990'lı yılların başında ortaya çıkan bu şeklin merkezi Azerbaycan'dır. Daha eskilere gidildiğinde, Türkistan'da, Taşkent'te 20. yüzyılın başlarında Ceditçilik hareketi başladığında, bozkurt işaretinin yeri olduğu belirtilir.

Lider ve Ağırılık

Liderlerin bir “ağırılık” taşımaları gerekir. Ağırılık şöyle tarif edilmiştir:

“Bir anlamda liderin kendisini tanımasını, kendine güvenini gerektiğinde ön plana çıkararak sorumluluğu üstlenmesini içerdiği gibi, yeri geldiğinde geri planda kalmayı bilmesini, otoritesine zarar verecek gereksiz çıkışlarda bulunmamasını, astlarını ön plana iterek onlara kendilerini geliştirme fırsatlarını vermesini içermektedir. Ayrıca ağırılık, bir liderin nezaret etme ve itimat etme arasında arayıp bulması gereken bir dengeyi de belirtir.”

Lider ve Umut

Liderlik, yönlendirebilme kabiliyeti olduğuna göre bunun da prensipleri vardır:

Lider, ne yapmak istediği hakkında berrak bir fikir sahibidir. Engeller ve başarısızlıklar karşısında bile yoluna devam edecek kuvvete sahiptir.

Lider yaptığı işi sever. Tolstoy: “Umut, uyanık insanın rüyasıdır,” demiştir. Umut sahibi olmadan yaşanmaz. Liderler, başkalarına ümit ve ilham verirler.

Lider, samimî, dürüst ve olgun olmalıdır. Lider asla kendisine, özellikle kendisi hakkında, yalan söylemez; değerli taraflarını olduğu kadar kusurlarını da bilir ve bunları yerli yerince ele alır. Lider, fikrinde ve fiiliyatında samimî olmalıdır. Liderlik, sadece yol göstermek ve emir vermek değildir; o davasına kendisini adayabilecek, her yeni şeyi öğrenmeyi hazmedebilecek olgunlukta olmalıdır.

Lider, güvenilir olmalıdır. Çevresinin güvenini kazanabilmelidir.

Lider, tecessüs sahibi olmalıdır.

Hakikî liderler doğmaz; yetişirler. Karakter ve vizyon geliştirmek liderlerin kendi kendilerini icat etme yollarıdır.

Lider ve Dalkavuklar

Liderin bir özelliği, kendisine bağlı olanların ve izinden yürüyenlerin samimiyetini ölçebilmeleridir. Lideri de Allah yaratmıştır. İnsanoğlunun zaaflarından biri de şahsına duyulan teveccühün abartılmasıdır. Abartma o dereceye varır ki, bir dereceden ötesi dalkavukluk, daha da ötesi riyakârlıktır. Lider, fikirlerinin kabulü ve yayılmasında kendisine yardımcı olacak kişileri seçme liyakatine sahip olmalıdır.

Dalkavuklar mevki kazanabilirler ama itibar kazanamadıkları için itimat telkin etmezler.

1923'te TBMM'ye giren, uzun yıllar milletvekilliği, valilik, 27 Mayıs 1960 İhtilâlinde sonra Kurucu Meclis üyeliği ve İsmet İnönü'nün başbakanlığındaki ikinci koalisyon hükûmetinde devlet bakanlığı yapan Avni Doğan (1892-1965), engin tecrübesiyle lider dalkavukluğunu şöyle tarif etmiştir:

“Nüfuz ve kudretin şahıslarda toplandığı tek parti devirlerinde, entrika ve dalkavukluk, doğruluk ve vekarın zararına olarak genişler. Bu tip insanlar, ulaşmak istedikleri menfaati yakalayabilmek için öpecek etek, kapanacak ayak ararlar. Dedikodu, tezvîr, geçer meta olarak ortaya dökülür, bir defa bu yola girildi mi, nüfuzlu insanlara sadakat yarışına çıkarlar. Bu yolda, kendilerine yardımcı bulmakta güçlük çekmezler. Biri ötekinin uydurduğu yalana suç ortağı olmayı 'büyüklerle' karşı sadakatın icabı sayar.”

Türkeş'in Liderlik Üzerine Sözleri

Olaylara, liderlerin doğrudan müdahalesi, karizmanın meydana gelmesinde mühim unsurdur. Alparslan Türkeş'in MHP kongrelerinde ve toplantılarında pek çok şahsî davranış şekliyle karşılaşılmıştır. Bunu ileri sayfalarda ayrıntılarıyla bulacaksınız.

Alparslan Türkeş, *1944 Milliyetçilik Olayı*'nda lider nasıl olmalıdır, sorusunun cevabını aramaktadır:

“Acı Tespitler

Genç yaşlardan başlayarak daima milletin ve memleketin kalkınması için yararlı olma yollarını araştırdım. Ve memleketin hakiki liderlere ihtiyacı olduğunu gördüm.

Yine incelemelerde başımıza gelen birçok felâketin iyi yöneticilere, kudretli önderlere sahip olamadığımızdan meydana geldiğini acı acı tespit ettim. Bir de memleketimizin başına geçmiş olan çeşitli liderlerde ortak bulunan büyük bir kusuru anlamış oldum. Bu da liderlerimizin çok bencil olmaları ve kendilerine yardımcı olacak, gerektiğinde kendi yerlerine geçecek, yeteri kadar liderlerin yetişmesini sağlamak yerine onu engelleyecek şekilde hareket etmeleridir. Hâlbuki vatansever bir liderin en büyük vazifesi, başka liderlerin de yetişmesini sağlamaya, hatta kendisinden daha kudretli ve kabiliyetlilerin çıkmasına yardımcı olmaya gayret etmektir.

Bizde ise, özellikle tarihimizin son çağlarında liderler, daima tek kalmayı temin etmeye çalışmışlar ve kendilerinden başka beliren şahsiyetlere karşı amansız bir mücadele açmışlardır.

Bugün de partilerimiz ve politikacılarımız arasında yürütülen mücadele gayet yıkıcı olmaktadır. Bunun acı tecrübelerini kendi hayatında yaşayan bir insan olarak milletime bu konu üzerinde bazı uyarılarda bulunmak isterim.

Çeşitli düşman akımların Türkiye aleyhinde tertipledikleri faaliyetlerde elemanlarına verdikleri ilk direktif, 'Türk milleti içinde yetişen seçkin şahsiyetleri tahrip etmek ve itibardan düşürmektir. Ayrıca memleketin liderleri ve partileri arasında münasebetleri geliştirici, olumlu ve kardeşçe bir rekabet ve uyarma tutumundan çıkarak tam bir yıkıcılık ve ayırıcılık hâline sokmak ve Türk milletini paramparça bir hâle getirerek fitne ve fesat içinde bitirmektir. Bunun için Türk milletine hizmet etmeye karar veren Türk evlâtları bunları hesaba katarak iyi ayarlanmalı ve diğer vatandaşları ile olan ilişkileri de ona göre yürütmelidir.

Unutulmamalıdır ki, millete hizmet edebilmek için hayatını feda etmeyi göze alacak kadar cesur olmak yetmez. Alçakça iftiralara, şeref ve haysiyetleri yıkmak için tertiplenen suikastlara karşı da cesur ve dayanıklı olmak gerekir.

Yeryüzünde hakikaten daha kuvvetli ve Hakk'a saygılı olmaktan daha asil şey olamaz. İnsanoğlu yaratıldığı günden beri hakikate ulaşma ve Hakk'a bağlanma çabasında bulunmuştur. Bu şuurdan yoksun bir hâle düşüş hakiki bir yok oluşturdur. Cenab-ı Allah'tan Türk milletini böyle bir durumdan korumasını dilerim."

Liderlik ve Pragmatizm

Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Samsun'a padişahın değil halifenin yaveri sıfatıyla çıkmayı uygun bulmuştu.

Mustafa Kemal, hilâfet yaveri olarak çıktığı Anadolu'dan dünya Müslümanlarına çağrıda bulunarak hem İngilizlere geri adım attırmış hem Kurtuluş Savaşına İslâm coğrafyasından destek gelmesini sağlamış hem de İstanbul Hükûmetini köşeye sıkıştırmıştı. Bunun yanında daha sonra Vahdettin, aynı sıfatı Mustafa Kemal'e karşı kalkan olarak kullanmayı denemiştir.

Mustafa Kemal'in "halifenin yaveri" olarak ortaya çıkması, misyonuna başka bir anlam yükliyordu. Halkın yerleşik değerleri bir kalemde silinip atılamazdı. Böylelikle Mustafa Kemal hem zaman kazanmış hem de kimilerinin iddialarının aksine yeni ideoloji "Kemalist milliyetçiliğe" bir geçiş yapmayı denemiştir.

Mustafa Kemal'in kullandığı taktikler, pragmatist bir anlayıştadır. Pragmatizmin ötesinde, bu kararında Mustafa

Kemal'in kendisine güveni ve cesareti de vardır. Mustafa Kemal'in hareketi son derece radikaldir. Menfi veya müspet ne düşünülürse düşünülün, ancak bir "lider" böyle bir karar alabilirdi.

Gazeteci Ahmet Emin Yalman hatıralarında yazar...

17 Ocak 1923'te Ankara'nın İstanbul temsilcisi Hamit Bey (İstanbul'dan daha işgal kuvvetleri ayrılmamıştı.) gazetecilere haber verir. Mustafa Kemal onları İzmit'te beklemektedir. Belli başlı altı gazetenin başyazarı gidecektir. Bu belli başlı gazetelerin içinde çağrılmayan yalnız *Tasvir-i Efkâr*'ın başyazarı Velid EbuZZiya'dır. Yalman, hatıralarında Velid EbuZZiya'dan bahsederken "gerici" der. Yalman da *Vatan* gazetesinin başyazarı sıfatıyla çağırılmıştır.

Yalman ve diğer gazeteciler merak içindedirler. Çok mühim bir şey olmasa Mustafa Kemal İzmit'e gelip kendilerini çağırılmazdı. Mustafa Kemal, İzmit'te Sultan Abdülaziz'in seyahati sırasında yapılan saraya yerleşmiştir. Gazeteciler de oraya götürülür. Büyük salona girdiklerinde Meclisin zabıt kâtiplerinden birkaçını da not almak için sıralanmış görürler. Akşama doğru Mustafa Kemal salona girer. Yanında Halide Edip ve kocası, Meclisin İkinci Başkanı Dr. Adnan (Adıvar) da vardır. Yalman'dan okuyalım:

"Konuşma şu sözlerle başladı:

'Size bir soru soracağım. Her birinizin cevabını ayrı ayrı almak itiyorum: Hilafetin istikbali hakkında ne düşünüyorsunuz?'

Sıra ile suale cevap verdik. Hepimizin söyledikleri, İstanbul'un bütün İslam âlemine merkez olacak bir hilafet şehri halini alması, burada aydın bir ruh taşıyan dinî müesseseler bulunması, İslam memleketlerinden binlerce öğrenci ve

ziyaretçi gelmesinin sağlanması tarzında noktalar üzerinde duruyordu. Gazi, bizi sabırla dinliyordu. Cevaplarımız yarım saat kadar zaman almıştı. Sözlerimiz bittikten sonra Gazi'nin ağzından şu sözleri işittik:

'İsmet Paşa'ya bu bahsi açtığım zaman o da sizin söylediğiniz tarzda şeyler söyledi, fakat hepiniz aldanıyorsunuz. Hilafetin mutlaka kökünden ilga edilmesi lazımdır.'

O salona birdenbire yıldırım düşmüş gibi bir his duyduk. Hilafetin ilgası gibi bir fikrin herhangi bir kimsenin hatırının kenarından geçebileceğini düşünmek bile kudretimizin dışında bir şeydi. Bunun dokunulmaz, lüzumlu, ilgasının imkânsız bir şey olduğu fikri eskiden beri zihinlerimizde yerleşmiş bulunuyordu. Bir Katolik topluluğuna papalığın ilgasından bahsedilse, ne gibi tepki uyanabilirse biz de o yolda bir tepkinin etkisi altındaydık. Şaşırmış kalmıştık."

Mustafa Kemal sonra gazetecilerden "rica" eder. Bu düşünceyi candan benimseyenler, bu "ıslâhat hamlesi"nin zeminini hazırlamak için ona yardımcı olsunlar.

Atatürk'ün basın toplantısına katılan gazeteciler şunlardı: *Tevhid-i Efkâr*'dan Velit Ebüzziya, İleri'den Suphi Nuri (İleri), *Vakit*'ten Ahmet Emin (Yalman), Âsım (Us), İkdâm'dan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), *Akşam*'dan Fahri Rıfkı (Atay), Tanin'den İsmail Müştak (Mayakon). Atatürk'ün yanında ise; Adnan (Adıvar) ve eşi Halide Edip (Adıvar) gelmişti.

Mustafa Kemal, fikri işledikten, gazetecilerin bir kısmını (Çünkü davet ettiği altı gazeteci her zaman Mustafa Kemal'e itaat etmemiştir. Sonra çoğu İstiklâl Mahkemelerine gönderilecek ve yargılanacaklar, kimi sürgün cezası alacak-

tır.) yanına çektikten sonra radikal kararını uygulamıştır. Hilâfet, 2 Mart 1924'te Mecliste çıkarılan bir kanunla kaldırıldığı gibi, hanedan mensupları da sürüldü.

Liderlik ve Aksiyonerlik

Alparslan Türkeş, aksiyoner Türk milliyetçiliğinin lideridir. Türk milliyetçilerini örgütlemiş ve politik arenada doğrudan milliyetçiliği, popülizme feda etmeden, savunagelmiştir. Bu tavrından hiçbir vakit de geri adım atmamıştır. Bu aksiyonerlik, hareketliliği, dinamikliği ve fikir üretimini beraberinde getirmiştir.

Liderler ve Diktatörler

Lider, kendisini kitlelere sevdiren insandır. Diktatör ise kitleleri kontrol edendir. Suriye diktatörü Hafız Esad, 10 Haziran 2000 tarihinde öldüğünde, ülkesinde insanlar babalarını kaybetmiş gibi ağlıyorlardı. Kuzey Kore Devlet Başkanı Kim İl Sung, 8 Temmuz 1994'te öldüğünde de sokakta insanlar ağlamıştı.

Kuzey Kore daha kapalı, Suriye ise dışarıya daha açık ülkedir; ülkenin dış bağlantıları ne kadar gelişmişse, o ülkenin diktatörlerinin ölümünde halkın teessürü de o derece azalıyor. Salazar (1889-1970)'ın ölümünde Portekizliler yas tutmamışlardı. İspanyollar da Cumhuriyetçi diye adlandırılan komünistleri mağlûp ederek 1939'da devletin başına geçen Franco (1892-1975)'nun ölümünden sonra sokaklara dökülmemişlerdi. Baştakiler diktatör de olsalar, açık rejimlerde, halk sağduyulu... Ama kapalı rejimlerde kapalılık oranına göre halkın hissiyatı değişmektedir.

Kuzey Kore’de, insanların dışarıyla irtibatı hemen hiç yoktu. Onun için halk kurtarıcılarında -haşa- “yaratıcılardan” yoksun kalmıştı. Onsuz hayat sürdürmeleri mümkün görünmüyordu ama yerine geçen kişi halkı teskin edebilirdi... Nasıl? Ölenin hatırasına saygılı kalmak şartıyla...

Hafız Esad üzerine yapılan yorumlarda psikologların sözlerini dikkate almak gerekiyor.

Diktatörlüklerde muhalifler olur ama muhalefet etme meşru zeminde değildir. Muhalifler gizlenmek veya başka ülkede yaşamak zorundadırlar. Muhaliflerin varlığı kendi ülkesinde mahdud sayıda kişi tarafından bilinir. Muhalif düşüncenin kitlelerin arasında yaygınlaşabilmesi, güçlü bir iletişim ağının kurulmasıyla mümkündür ki, bu diktatörlükte son derece güçtür. Bu yüzden diktatörlükler kolay kolay yıkılamazlar.

Yıkılabilen diktatörlükler çok azdır. Zamanımızda İran’da Şah Rıza Pehlevî devrilebilmiştir ki, bu da son derece güç şartlar altında ve yılların birikimi sonunda olabilmektedir. 11 Şubat 1979’da Hümeynî taraftarları iktidarı ele alana kadar, diktatörün engellemesinin mümkün olmadığı teknik imkânlar kullanılarak kitlelere ulaşılmış ve büyük destek sağlandıktan sonra kanlı bir rejim değişimine gidilebilmiştir. Diktatörler, kendilerini öyle bir kült hâline getiriyorlar ki, onlarsız bir ülke ve o ülkenin insanların varlığı düşünülemez.

İkisi de sevildiğine göre “lider” ve “diktatör” arasında fark nedir o zaman?

Lideri, şartlar ortaya çıkarır. Lenin bir liderdir; çünkü bir umuttur. Son derece ağır şartlarda Çarlık rejimine muhalefet etmiş, kitleleri harekete geçirmiş ve iktidarı ele almıştır.

Ama Stalin bir lider değildir; çünkü Lenin'in hazırladığı şartlar üzerinden iktidar olmuştur.

Hitler bir liderdir; çünkü halkla beraber yürümüş, kendisini sevdirmiş ve seçimle iş başına gelmiştir.

Liderler, iktidarları ele geçirdikten sonra değişebilirler: Lenin de, Hitler de değişmişler ve demir ellik giymişlerdir.

Diktatör, rejimi kapalı tuttuğu, "bilgi"yi kendisinde topladığı için, halk başka bir şey tanımamış ve diktatörü sevmiştir.

Lider ise mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. Ölümlerle iç içe, halkına gelecek vaat edebilmektedir.

Alparslan Türkeş'in cenaze töreninde bir araya gelenler, MHP'nin ve Ülkücü kuruluşların "kemikleşmiş" taraftarları değillerdi. En az iki milyon insan Ankara'daydı. Yollar tıkanıdığı için belki on binlerce insan şehre girememişti.

Alparslan Türkeş muhalefetteydi... Üstelik 12 Eylül İhtilâli olmuş, Ülkücüler ezilmek istenmişti. 12 Eylül öncesi-nin mücadelesi de yoktu. Bütün bunlara rağmen, Türkeş'e duyulan vefadan ve liderliğine güvenden dolayı halk son vazifesini yerine getirmek için Ankara'ya koşmuştu.

Türkeş'le despotlar arasındaki fark, açıklık ve kapalılık farkıdır. Türkiye'nin iç düşmanı da dış düşmanı da o kadar çoktur ki, Türkeş bu düşmanların karşısında halkın bir umudu olarak ortaya çıkmıştır. İç düşmanların bütün saldırılarını geri tepmiştir.

Kader Anı ve Mustafa Kemal

Bazı anlar var ki, bu anlar liderlerin doğuşuna zemin hazırlar. Bu anlara "kader anları" denmiştir. Antony Giddens'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Kader anları kişinin ya da topluluğun geleceğini belirleyecek olaylar karşısında aldıkları tutumlarla görülür. Bu, en ufak sosyal olaydan en karmaşığına kadar damgasını vurur. Kişinin kendisini etkileyecek hususlara dair bilgi edinmesinden evliliğı, evlilik seremonisinin kendisine, sonrasına, hatta ayrılma kararına kadar atılacak her adım kader anlarına basit birer örnektir. Diğer örnekler önemli imtihanlar, grev kararları, işe girme veya işten atılma, hedeflere ulaşma, kazanma veya kaybetme olabilir. Kader anları, ferdin veya kitlenin kendi geleceğı açısından olduğı kadar ilişki kurduğı diğer fert veya kitleleri de doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen merhalelerdir.”

Burada Ahmet Emin Yalman'ın (1888-1972) tespitleri üzerinde duracağız... Aslen “Selanikli” olan Yalman, İstiklâl Harbinin son safhalarında, Malta sürgününden döndükten sonra, İstanbul'da, sahibi olduğı *Vakit* gazetesine Anadolu harekâtını destekleyen yazılar yazmıştır. Atsız, Mütareke döneminde Doğı vilâyetlerimizin Ermenilere verilmesine dair bir yazı yazdığını da belirtir. Yalman daha sonra Ankara'ya gitmiş ve Mustafa Kemal'le ilk ayrıntılı röportajı yaparak çocukluk hatıralarını yayınlamıştır. Mustafa Kemal'in dayısının köyünde kardeşiyle karga kovalama hikâyesi de Ahmet Emin Yalman'ın kaleminden çıkmıştır.

Mustafa Kemal'in çocukluk hatıraları ile Alparslan Türkeş'in çocukluk hatıraları arasında bir benzerlik de vardır. Sonunda ikisi de askeriyeyi tercih etmişlerdir. Yalman, Anadolu'da yanan “çoban ateşleri”nin Ankara'da bir ocak hâline geldiğı sırada Mustafa Kemal'i tanımış ve halkın umuduna, askerinin azmine şahit olmuştur.

Yalman, liderin “kader anı”nı gösteren kayda değer şu intibalarını yazmıştır:

“Kavga ve tehlike zamanlarında en iptidai insan toplulukları bile atılgan, cesur, uzak görüşlü liderler ararlar. Lüzumlu buldukları bu adamlara en yüksek mevkileri verirler, seve seve emri altına girerler. Vasatî yüksek ve müstesna sevk ve idarelerine dayanarak bir millet, bazen bütün kuvvetlerini bir araya koyar, bunları mükemmel bir surette düzenler, bu suretle en büyük buhranları atlatır, her türlü fırsattan faydalanır, mevkiini yükseltir, maddi ve manevi varlığı için yeni imkânlar hazırlar, fakat pek çok defalar liderlik mevkiine yükselenler, şahsiyetlerindeki kuvvetli taraflara karşılık, pek zayıf taraflar da bulunduğunu zaman geçtikçe belli ederler. Ellerine verilen millî kuvvetin ne kadar mukaddes ve nazik bir emanet olduğunu unuturlar, buna şahsi surette tasarruf etmeye koyulurlar, dostlarına mevkiler, makamlar dağıtırlar, kudreti tatlı bularak, bunu devam ettirmek için etraflarında sadık sandıkları mensuplarından ibaret halkalar kurarlar, bu mensupları türlü türlü menfaatlerle beslerler, kendilerine bağlarlar. Kuvvet nüfuzuna sekte verecek istidat ve cereyanları, memleket için faydalı bile olsa, söndürmeye çalışırlar. En fenası, yaptıkları şeylerin memleket bakımından yürütüldüğüne ve kuvvetlerini muhafaza etmenin vatana en büyük hizmet olduğuna kendilerini samimi surette inandırmanın kolayını bulurlar. Layık olarak veya olmayarak, elde ettikleri kuvvetin bıraktığı sarhoşluk o kadar büyük olur ki tarihte kendilerinden evvel milletlerin güvenini keyfi surette kullanan, bundan dolayı en aşağılara düşen ve memleketlerinin başına fayda yerine büyük dertler getiren adamların canlı örnekleri akıl-

ları başlarına getirmez. 'Onlar öyle olmuş, fakat ben başka...' diyerek keyiflerine bakarlar.

Milletimiz bu sahada nice hayal sükûtuna uğramıştır. Güvendiği ve bağlandığı liderler kendisini defalarca yarı yolda bırakmışlardır. Bu sebeple millet, herkese çarçabuk kapılmak meyillerini frenlemeye alışmış, ihtiyatlı olmuştur. (...) Mustafa Kemal Paşa, yokluk ve imkânsızlıklar içinde, sayısız engel ve fitnelere rağmen, millî mukavemet imkânlarını düzene koymakta öncü olmuş, mevcut hâl ve şartları iyice ölçmüş, her şeyi yoluna koymak için, seçme çalışma arkadaşlarına dayanak azimle ve cesaretle ortaya atılmıştır. Varlığının ta temelinden tehlikeye düştüğünü sanan millet, her türlü tahminleri aşan kurtuluş hamleleri karşısında minnet ve güvenle büyük lidere bağlanmıştır."

("Müzmin muhalif" Yalman'ın gazetecilik yapması daha sonra Mustafa Kemal'in direktifiyle yasaklanacaktır.)

Yalman, istiklâl mücadelesi içindeki bir liderin portresini çizmiştir. Çanakkale, Trablusgarp, Suriye cepheleri ve Millî Mücadele onun kader anlarıydı. Türkeş'in kader anları 1944 milliyetçilik olayları, 27 Mayıs İhtilâli idi.

İdeoloji

Toplumları yönlendirenler, bir ideolojiye sahipse liderdirler. Yoksa, gelip geçici olaylarda halkın heyecanını kanalize edenler lider değillerdir. Bir fikir geliştirip bunu sürekli kılamamışlarsa, o kişilerde liderlik hususiyetleri arayamayız.

İdeoloji, tasavvurlar ve fikirler sistemine denir. Hem tasavvurların teşekkül tarzını arayan ilim manasında, hem de birtakım mücerret fikirlerin münakaşası manasında kul-

lanılır. Siyasî, ahlâkî, felsefî, dinî ilimler gibi kati bilgi getirme iddiasındaki teoriler de ideolojidir.

İdeoloji, bir cemiyete, bir sosyal gruba has inanışların bütünü; siyasî ve sosyal mahiyetteki bir doktrini, bir hükûmetin, bir partinin veya sosyal bir grubun faaliyetlerini de ifade eder.

İdeolojiler, cemiyete ait yerleşmiş hükümlerin dağılarak iktidarın bozulmasına, zayıflamasına yol açtığı zamanlarda ortaya çıkar.

Remzi Oğuz Arık: “İdeolojinin kuvveti nereden geliyor?” sorusunu sormuş ve şu cevabı vermiştir:

“Bu kuvvet; onların realiteden doğup realiteye dayanmasından, her yerin, her topluluğun realitesine uymasından, böylece hakikat haline sokacakları fikirlerin muvaffak olmasını bu dünyada görmek imkânından, kısaca, cennetlerinin, cehennemlerinin bu dünyada görülebilir olmasından doğuyor. Bu imkân, ideolojisi bulunan topluluğun arasındaki bağı, çimentoyu meydana getirmektedir. Bir cemiyetin insanlığa verebileceği şeyler hakkında, ideolojinin ölçü olmasının sebebi de işte onun ‘ressort =yay’ hizmeti görmesindedir.

Gerçekten de bir ideolojinin değeri, ehemmiyeti, kendisinin bizzat barındırdığı fikirler manzumesinden ileri gelmiyor. Bu fikirler manzumesi reddedilemez, fena bulmaz, yanılmaz hakikatler saklamayabilir. Bir ideolojinin değeri kütleleri sürüklenme kudretinde, imkânında, kütlenin vicdanını coşturmasında, kütlenin geleceğini, talihini âdeta tayin etmesindedir. Zaten; ideolojinin bu kudreti, bu imkânları olmasa, o kütle, geçici menfaatlerin esiri olan muvakkat birikintilerden başka şey olmaz.”

GÜÇLÜKLERİN ÜZERİNDEN NASIL GELİNİR?

Mustafa Kemal Paşa Örneği

Güçlükleri aşmamda Mustafa Kemal Atatürk, Alparslan Türkeş ve Turgut Özal öncü olmuşlardır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün savaş ve savaş sonrası in-kılâp stratejileri sadece Türk insanına değil; bütün dünyaya örnektir.

Mustafa Kemal, devletin örgüsünü örerken, ilkin eğitimi ele almış, savaşın tam ortasında 1921'de, maarif kongresini toplamış, savaşın hemen bitiminde, henüz Lozan Antlaş-ması kesintiye uğradığı bir zamanda İzmir'de iktisat kong-resini toplamış, ülkenin kalkınması için atılacak adımları belirlemiştir.

Savaş stratejileri ve savaşın ortasında maarif kongresi-ni ve sonra iktisat kongresini ele alacak, özgün nutuklarını vereceğiz.

Lider için inisiyatif alabilmek önemlidir. Mustafa Kemal bu örneğini önce Çanakkale Muharebeleri'nde göstermiş-tir.

Çanakkale Savaşı'nda Mustafa Kemal'in İnisiyatifi

Mustafa Kemal Atatürk'ü anlayabilmenin bir yolu, tam yetkili olmadığı hâlde Çanakkale Savaşı'nın seyrini değiştirecek önemli ataklarda bulunmasıdır. Bu atakları üzerinde durmalıyız.

İngiltere ve Fransa, Gelibolu Yarımadası'nı ele geçirerek Çanakkale Boğazı'nı açmak ve devamında da başşehir İstanbul'u işgal etmek niyetiyle bu harekâta başladılar. Böylece Türklerin Avrupa ile bağlantılarını da tamamen kesmiş olacaklardı.

Gelibolu Yarımadası, Avrupa kıtasında sahip olduğumuz ilk topraktır.

Çanakkale Zaferi'nden bir yıl önce Türk Ordusu, tarihinin en büyük hezimetini yaşadı. Balkan Harbi, Balkan Faciası, bu mağlubiyet sonucunda; üç hafta içerisinde bugünkü topraklarımızın 1/5'inden daha fazla toprak, 167.000 km², 33 vilayet, 158 ilçe, 6 buçuk milyon nüfus, bir başka ifadeyle Meriç Nehri'ne kadar Avrupa'daki toprakların tamamı kaybedilmiş ve ordu da elden çıkmıştı.

Çanakkale Zaferi, bize en pahalıya mal olan zaferimizdir. Karşılığında, en çok insan kaybına maruz kaldığımız bir zaferdir. Bu zafer için hemen her evden bir iki şehit verilmiştir. Türk milleti, binlerce aydınını, okumuşunu bu savaşta yitirmiştir.

Çanakkale'de karşımızda o dönemin süper güçleri olan İngiltere ve Fransa vardı. Her iki devlet, sömürgelerindeki kaynaklarını da bu savaş için seferber etmiş ve 600.000 asker yollamıştı.

Bu dev güçler 252.000 zayıt vererek Gelibolu Yarımadası'ndan kaçtı. Bu kaçış İngiliz İmparatorluğu için geriye gidişin başlangıcı olmuştur.

Bu zaferin belki de bizim için en önemli yanı Millî Mücadele ruhunun ilk meşalelerinin burada yakılması ve Türk Milletine Mustafa Kemal Atatürk'ü kazandırmasıdır.

Atatürk'ün önemli özellikleri, bu muharebeler sırasında su yüzüne çıkmış ve milletin dikkatini çekmişti. Kazandığı başarılarından dolayı, daha muharebeler devam ederken "İstanbul'u kurtaran kahraman", "payitahtı kurtaran kahraman" unvanı ile anılmaya başlamış, o dönemin en önemli dergisi olan *Harp Mecmuası*'nda resimleri çıkmıştır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Atatürk” adlı eserinde, halktan duyduklarını şöyle yazar:

“Bu genç kumandan, yanında bir avuç süngülu askerle, yerden, gökten, denizden gelen sürekli bir gülle, kurşun ve şarapnel sağanağının ortasında durmadan ileriye doğru atılıyor ve kollarıyla, kızgın boyunlarından yakalayıp denize yuvarlayacakmış gibi düşmanın sıra sıra toplan üstüne saldırıyor. Bu insan, ateşte yanmıyordu, vücuduna kurşun işlemiyordu ve zırhlıların (savaş gemilerinin) attığı gülleler başının üstünden munisleşmiş, yırtıcı kuşlar gibi geçip gidiyordu.”

Çanakkale Muharebeleri’ne; 20 tümen, 39 tümen komutanı; 10 kolordu, 52 alay, 104 alay komutanı; 18 kolordu komutanı; iki ordu, iki ordu komutanı; binlerce subay, yüzbinlerce asker katılmıştır.

Durum böyleyken niçin Mustafa Kemal ön plana çıkıyor?

Harp Mecmuası’nın 1915 yılına ait 2. ve 4. sayılarında Albay Mustafa Kemal’e geniş yer verilmiştir. 4. sayısında Çanakkale Kireçtepe’de mermi kovanlarından yapılmış bir anıtın önünde çekilmiş fotoğrafı, tam sayfa olarak yayınlanmış ve altına şunlar yazılmıştır:

“Büyüklüğüne söz bulunamayan bir levha-i şehamet (Akılla yaratılan bir yiğitlik levhası)”

Derginin 2. sayısında da Birinci Dünya Harbi’nin genel değerlendirmesi yapılırken yine Atatürk’e yer verilmiş, bir resmi konmuştur.

Daha muharebelerin ilk iki ayı içerisinde başarılarından dolayı Atatürk’ün rütbesi albaylığa yükseltilmiş, kendisine 3 madalya ve 3 nişan verilmiştir. Zaferden sonra ise Mustafa Kemal ismi, efsanevî bir kimlik kazanır. Artık İstanbul’u

kurtaran kahraman unvanı ile anılır. Gazeteciler, yazarlar kendisiyle mülakat yaparlar.

Halkın en büyük arzusu onu görmektir. 1916 Ocak ayında 16'ncı Kolordu Komutanı olarak Edirne'ye girişinde halk sokaklara dökülür.

Mustafa Kemal'in Çanakkale Muharebeleri'ndeki yerini ve zaferdeki payını; bu muharebelere katılmış H. Cermal adlı bir subay, 1915 yılında yazdığı "Ulu Cenk" isimli Çanakkale Muharebeleri'ni anlatan kitabında; Atatürk için ayrı başlık açıyor ve O'nun farklılığını anlatıyor. Başlık ilginçtir: *"Anafartalar Muharebeleri Komutanı Mustafa Kemal Bey Yarınki Harbiye Nazırımız."*

Bu başlığın altında şunları yazıyor:

"Çanakkale'ye bir zafer heykeli dikmek şerefi ile Türkler şeref kazanacaklarsa o heykelin, Çanakkale'yi kurtaran Mustafa Kemal Bey olması lâzımdır. Başkası olamaz. Bu hak kimseye verilemez."

Kitapta Mustafa Kemal hakkında şunlar yazılmıştır: "Türk askerini, yalnız bu komutan, hiçbir vakit lüzumsuz yere harcamıyor. Gerek subaylar gerek erler Arıburnu siperlerinden söz ederken Mustafa Kemal'in adını hürmetle anıyorlar..."

Mustafa Kemal Çanakkale Muharebeleri'nde "kurtarıcı" rol oynamıştır:

İlki, muharebelerin ilk günü olan 25 Nisan 1915'tedir. Düşman Arıburnu kıyısına asker çıkarmıştır. Kıyıda çok zayıf asker vardır. Düşmanı durduramaz. Düşman Conkbayırı'na doğru ilerlemektedir. Conkbayırı düşman eline geçtiği takdirde Çanakkale'de savunma imkânsız hâle gelir, buradaki kuvvetlerimiz imha olur; sonucunda İstanbul'a

hem deniz hem karayolu açılır ve İstanbul düşer. İşte böyle hayatî dakikalar yaşandığında Mustafa Kemal, Arıburnu'na çıkan düşmana taarruz edilmesi gerektiğini düşünür ve kolordu komutanından müsaade ister. Kolordu komutanı bu durumda kendisi karar veremez. Çünkü Mustafa Kemal'in tümeni ordu ihtiyatıdır. Kullanılması için ordu komutanından emir alınması gereklidir. Ayrıca düşmanın üç ayrı yere birden çıktığı öğrenilmiştir. Mustafa Kemal'in 19. Tümeni Arıburnu'nda kullanıldığı takdirde diğer bölgelerde meydana gelebilecek tehlikelere karşı elde kuvvet kalmayacaktır. Ordu komutanının da Saros Körfezi bölgesine gittiği öğrenilmiştir. Ordu komutanı gittiğine göre belki bu bölgeye bir çıkarma başlamıştır. Bununla ilgili bilgi mevcut değildir. İşte bu yüzden kolordu komutanı karar veremez. "Ordu komutanına danışalım," der. Ancak telefonla temas kurulamaz. Kolordu komutanı görüşmek üzere Saros bölgesine gider. 40 km'lik mesafe, en azından iki saat sürecektir. Yani en erken öğleden sonra dönebilecektir. Fakat düşman onun dönmesini beklemeyecektir. İşte bu durumda Mustafa Kemal, Çanakkale Muharebeleri'nin kaderini değiştiren bir iş yapar. Durumun öneminden dolayı, ordudan gelecek emri beklemeden düşmana taarruza karar verir ve taarruz eder. Sorumluluğu üzerine almıştır. Büyük riske girmiştir. Yaptığı işten dolayı başına gelebilecekleri önemsemeden Çanakkale'nin kurtarılması için kendisini tehlikeye atmıştır.

Mustafa Kemal, inisiyatifiyle başlattığı bu taarruzla, tam düşmek üzereyken Conkbayırı'nı düşmandan kurtarır ve düşmanı kıyıya kadar sürer. Böylece hayatî tehlikeyi önler. Eğer bu taarruz gecikseydi, Çanakkale Muharebeleri birinci gününde kaybedilirdi.

Mustafa Kemal, 25 Nisan'dan itibaren, sonuna kadar 8,5 ay süre ile bu muharebelerin en çetin görevlerini üstlenmiş, bütün faaliyetlerinde son derece başarılı olmuştur.

19. Tümen Komutanı'dır. 7 Ağustos günü Arıburnu'nda cephenin bir bölümünü savunmaktadır. Cephesine yoğun şekilde düşman taarruz etmektedir. Düşmanın bir kolu da Conkbayırı'nı kuşatıcı şekilde ilerlemektedir. Burada 30-40 kişilik kuvvet vardır ve gelen düşmanı durduramayacaktır. Ve burası Albay Mustafa Kemal'in bölgesi dışındadır. Bu bölge üzerinde hiçbir sorumluluğu yoktur. Buna rağmen ve kendi cephesine de yoğun şekilde taarruz edilmesine rağmen, elinde kalan son kuvvetinin tamamını (1,5 tabur kadar) Conkbayırı'na gönderir. Conkbayırı'nın düşmesini ikinci defa önler.

8 Ağustos gecesi Anafartalar Grup Komutanı olur. 9 Ağustos günü Birinci Anafartalar Zaferi'ni kazanır. 10 Ağustos günü de düşmanın hem bu mağlubiyetin acısını çıkarmak hem de kesin sonuca ulaşmak için büyük kuvvetleri ile Conkbayırı'na taarruz edeceğini değerlendirir. Düşmanın bu taarruzunu önlemek için, düşmandan önce Conkbayırı'ndan taarruz etmeye karar verir. Geceleyin Conkbayırı'na gelir. Burada önemli nokta; Conk'taki kuvvetlerimizin 10 Ağustos sabahı düşmanın yapacağı taarruza karşı koyamayacak şekilde zayıf olması, bu kuvvetlerle taarruza karar verilmesidir. Gece süresince başka yerden kuvvet getirmek de mümkün olmayacaktır. Yani bir yeri, bulunduğu yerde durarak koruyamayacak kuvvetlerle düşmana taarruz ederek, bu yeri savunmak düşünülmüştür. Mustafa Kemal geceleyin Conk'a ulaştığında oradaki tümen komutanına taarruz emrini verir. Tümen komutanı

ile kurmayı şaşırıp hayrete düşerler ve Atatürk'e, "İki günden beri devamlı surette taarruz ettikleri hâlde başarılı olunamadığını ve bu yüzden birliklerin büyük kayıp vermiş hâlde bulduklarını, iş yapamayacak ve perişan durumda olduklarını, yeni bir taarruza kalkışmanın neticesini vahim gördüklerini," ifade ederler.

Mustafa Kemal, *Anafartalar Muharebatına Ait Tarihçe* kitabında, bu değerlendirmeyi hesap olarak doğru ve mantıklı bulduğunu, reddi mümkün olmayan bir muhakeme olduğunu yazar ve şöyle devam eder:

"Bazı kanaatler vardır ki onların hesap ve mantıkla izahı pek güçtür. Özellikle muharebenin kanlı ve ateşle safhasındaki duyguların doğurduğu kanaatler...

Söylenenler gerçekten durumu ve kıt'aların halini olduğu gibi tasvir ediyordu. Fakat bu değerlendirmeyi kararımı değiştirecek nitelikte bulmadım. Çünkü ben düşmanı şedit veya seri bir baskın ile mağlup edebileceğimize kanaat hasıl etmiştim. Bunun için çok kuvvetten ziyade, çok dikkatli ve fedakârâne bir sevk ve idarenin maksadı temin edeceğine hükmetmiştim."

10 Ağustos sabahı gün doğmadan birliklerin en önüne geçer, bizzat kendi verdiği işaretle askerleri hücumla kaldırır. Tabanca ve tüfeklerdeki mermileri çıkarttırır, süngü taktırır, sadece süngü ile düşman üzerine saldırıyı başlatır. Sırp Sındığı gibi, henüz yığınlar halinde uykuda olan düşman, bu sessiz hücum karşısında neye uğradığını şaşırır, bozular, dağılır ve kaçır. Çok kayıp verdirilir. Gün doğumu ile taarruza geçecek olan düşmanın, kaçtığı bölgelerde savunma gücü kalmaz.

Mustafa Kemal'in sağ göğsünden bir şarapnel parçası ile vurulması ve cep saati sayesinde kurtulması bugünkü muharebede olur.

Düşman 21 Ağustos günü 6 tümenle (yaklaşık 70 bin kişi) Anafartalar Ovası'nda taarruza başlar. Bunun karşısında iki Türk tümeni (yaklaşık 18 bin kişi) vardır. Düşman donanmasının yoğun ateşi altında, bu kuvvetlerle bu büyük taarruzu durdurmak mümkün değildir. Bir Türk tümeni oldukça geridedir. Yetiştmesi çok geç olacaktır. Yetişene kadar düşman cepheyi yarabilir. İşte böyle çok kritik bir durum yaşanır. Bu tümenin gelişine kadar olan zamanın kazanılması gerekmektedir. Burada da askerî deha kendini gösterir, elde bir süvari alayı vardır. Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal, bu alayı, savunan kuvvetlerimizin üzerinden aşırarak, taarruz için ilerlemekte olan düşmanın üzerine saldırır. Sonunda gerekli olan zaman kazanılır. Türk kuvvetleri cepheye yetişir.

Bu arada takviye kuvvetler isteyen İngiliz Başkomutanı General Hamilton 16 Ekim 1915'te görevden alınmıştır. Yerine atanan General Monroe "En iyi çözüm Gelibolu Yarımadası'nı boşaltmaktır," görüşündedir. İngiliz Millî Savunma Bakanı Kitchener, durumu yerinde gördükten sonra boşaltma kararını alır. 19-20 Aralık 1915'te Arıburnu ve Anafartalar, 8-9 Ocak 1916'da Seddülbahir boşaltılır.

Mustafa Kemal tahliyeden önce 10 Aralık'ta görevi Fevzi Paşa'ya (Çakmak) devretmiştir. Onun Çanakkale'den ayrılış sebebi sağlık problemlerine bağlanmaktadır. Aslında esas sebebin Liman Paşa ile aralarında çıkan görüş ayrılığıdır.

Çanakkale Savaşı birçok açıdan önemli sonuçlar doğurmuştur. Başlıcası Çarlık Rusyasının çökmesidir.

Çanakkale Savaşlarının en önemli sonucu Mustafa Kemal'in askerî dehasını gözler önüne sermesidir. Mustafa Kemal olaylar karşısında durumu çabuk kavramak, süratle ve soğukkanlılıkla gerçekçi, yürekli ve kendine güven içinde doğru karar vermek, verdiği kararı büyük bir enerji ve cesaretle bizzat uygulamak, inisiyatifini cüretle fakat isabetle kullanmak, sorumluluğu çekinmeden üzerine almak gibi üstün komutanlık kabiliyeti göstermiş ve savaşın genel gidişatı üzerinde birinci derecede etkili olmuştur.

Zamanın İngiliz Bahriye Nazırı, İkinci Dünya Savaşı'nın İngiliz Başbakanı Churchill, onun rolünü şöyle ifade eder:

"Mustafa Kemal 9 Ağustos'ta Anafartalar'daki başarılı harekâtından sonra geceyi, bu paha biçilmez sırtı alma hazırlığı içinde büyük çaba harcayarak geçirdi. Bizzat yönettiği şiddetli baskın hücumu ile, bu dar bölgede yerleşmiş olan bin kişilik İngiliz kuvvetini yok etti. Türkler Conkbayırı'nı aştılar ve zaferin sonuna kadar da orada kaldılar. Bu başarı perdeyi kapatan olaydır."

Gelibolu'daki birliklerin başkomutanı General Hamilton 9-10 Ağustos 1915'teki savaşlar için şu kaydı düşmüştür:

"... Conkbayırı'nda Türkler en etkili savaşlarını veriyorlar. Mamafih, kayıpları bizden fazla. Çok mükemmel komuta edilen ve cesaretle dövüşen Türk Ordusuna karşı savaşıyoruz."

Gelibolu savaşları esnasında Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın harekât şube müdürlüğünü yapan İsmet Bey'in (İnönü), bu konudaki değerlendirmesi çok dikkat çekicidir:

“... Çanakkale’ye müttefiklerin ilk asker çıkarmasının hemen ilk gününden itibaren Atatürk bir yıldız gibi parlamaya başlamış ve her gün biraz daha dikkati çeker hale gelmiştir. Burada Atatürk kumandanlık imtihanını tasavvur olunabilecek en büyük güçlükler içinde, her gün yeni bir muvaffakiyetle yürütür bir yola girmiştir. Çanakkale’de ilk günden itibaren üzerinde toplanmış olan şerefler ve ümitler Atatürk’ü dokunulmaz hale getirmiştir.”

Öyle ki Enver Paşa cepheyi ziyaret ettiğinde, Anafartalar Grubuna uğramaması üzerine, Mustafa Kemal istifasını Liman von Senders Paşa’ya verdiğinde Paşa bunu kabul etmediği gibi, Enver Paşa’dan da kabul etmemesini ve bir yazıyla Mustafa Kemal’in gönlünü almasını istemiş ve bu istek yerine getirilmiştir.

* * *

Sakarya Muharebesi ile Büyük Taarruz arasındaki dönemde Meclis çalışmalarında Mustafa Kemal Paşa Meclis’te itirazlarla karşılaşılıyor, çalışmaları engellenmek isteniyordu. Kendisine 19 Eylül 1921 tarihinde bir kanunla “Mareşallik” rütbesi ve “Gazi” unvanını veren Meclis, üç-dört ay geçmeden Sakarya Zaferi’ni unutmuş ve muhalefet kendisini göstermeye başlamıştı.

15 Kasım 1921’de Malta’dan Ankara’ya gelen Rauf Bey 17 Kasım 1921’de Bayındırlık Bakanı olmuştu. Daha sonra Malta’dan gelen Kara Vasıf Bey de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunun yönetim kurulu üyeliğine seçilmişti. Hükûmet içinde ve grupta uyum içinde çalışmayı temin amacıyla Mustafa Kemal Paşa’nın yaptırdığı bu ta-

yinler muhalefetin temeli haline gelmişti. Rauf Bey ve Kara Vasıf, aynı gün “*Güdülen Askeri Politika Nedir?*” konusunun bakanlar kurulunca açıklanmasını istediler. Halen uygulanmakta olan siyasî ve askerî politika, istiklâl tam olarak sağlanıncaya kadar düşmanlarla savaşmak ve onların yenileceğine kesin inançla savaşa devam etmek idi ve bu meclisi Büyük Taarruz’a hazırlamak için birçok defa açıklanmıştı. Muhalefetçe ortaya atılan diğer sorular, “*Ne olursa olsun muharebeye devam etmekle sonuç almak mümkün müdür? Mümkün olmadığı ihtimalini hesaba katarak daha şimdiden başka tedbirler ve çarelere başvurarak, içinde bulunulan tehlikeli duruma son vermek yerinde olmaz mı?*” şeklindeydi.

Bu konuların görüşme ve tartışma konusu edilmesine Mustafa Kemal Paşa müsaade etmedi. Bunun üzerine Rauf Bey ve Kara Vasıf Bey istifa ettiler. Aynı gün, Mustafa Kemal Paşa’nın hem Başkomutan hem de Meclis Başkanı olmasının sakıncalı olduğunu, ordu ve işlerin iyi gitmediğini, Başkomutan ve Genelkurmay Başkanı’nın Ankara’da oturduğunu, cepheden uzak kaldığını, mecliste bir savaş komisyonu kurularak ordunun durumunun incelenmesi gerektiğini, Genelkurmay Başkanlığı ile Millî Savunma Bakanlığının birleştirilmediğini ileri süren Millî Savunma Bakanı Refet Paşa da istifa etti.

Bu görüşlere Mustafa Kemal Paşa şöyle cevap verdi:

“Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığının Ankara’da ikamet etmesi uygundur. Görevini en iyi şekilde buradan yürütmektedir. Gerekliğinde ve nereye gideceğine kendisi karar verir. Cephe ile bizzat uğraşan cephe komutanları vardır. Gereksiz yere Başkomutan’ın Ankara’dan uzaklaşmasının istenmesinin anlamı yoktur. Genelkurmay Başkanlığı ile Millî Savunma Bakanlığı,

Başkomutanın emri altında Başkomutanlık karargâhını oluşturur. Ayrı ayrı değildir. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa Ankara'da buldukça Bakanlar Kuruluna başkanlık yapması zaruridir. Çünkü, onun yokluğunda karışıklıklar çıktı. Ordu ile ilgili olarak yapılan işlerin denetlenmesi için meclisin bir komisyon kurmasında bir sakınca yoktur. Ancak bu komisyon benim başkanlığında olmalıdır.”

Komisyon kuruldu. Eski Harbiye Nazırı Cemal Paşa komisyona üye seçildi. Diğer konularda Refet Paşa'nın görüşleri benimsendi ve Refet Paşa ile Rauf Bey istifalarını aynı gün verdiler.

Müdafaa-i Hukuk Grubu, meclis görevlerinin iyi gitmesi ve bakanlar kurulu çalışmalarının aksamadan yapılmasını sağlamak bakımından sonuna kadar yardımcı oldu. Fakat muhalif düşüncede olanlar her gün biraz daha taraftar buldukça, grubun çalışmasını güçleştirmeye başladılar.

Muhalefetin ana kaynağı, Müdafaa-i Hukuk Grubu tüzüğündeki hükümlerin, Teşkilat-ı Esasiye Kanununa göre yapılması konusu idi. Bu konu, grup içinde de görüş ayrılıkları ve disiplinsizliklere yol açtı. Birtakım kimseler gruptan ayrıldılar. Ayrılanlar dışarıda birleşerek grubu yıkmaya çalıştılar. Alınan tedbirlerle buna engel olundu. Sonunda *ikinci grup* adıyla yeni bir grup oluştu.

Yürürlükteki kanuna göre, bakanlıklar için Mustafa Kemal Paşa aday gösteriyor, milletvekilleri de gösterilen adaylara olumlu veya olumsuz oy veriyorlar veya çekimser kalıyorlardı. İkinci grup, Mustafa Kemal Paşa'nın adaylarını dikkate almadan, kendi grupları adına ortaya attıkları adaylara, kanuna aykırı olarak oy vermek suretiyle, hükûmetin kurulmasına engel olmaya başladılar. Mecliste ordu

aleyhine bir hareket başlatılmıştı. Sakarya Muharebesi'nden sonra aylar geçtiği halde, "Ordu niçin taarruza geçmiyor? Mutlaka taarruz etmelidir. Hiç olmazsa sınırlı, belirli bir cephede taarruz yapmalıdır ki ordumuzun taarruz kabiliyeti olup olmadığı anlaşılsın," diyorlardı.

Mustafa Kemal Paşa, 4 Mart 1922 günü akşamı cepheyi teftişe gitmeden önce meclisteki gizli oturumda, meclisi taarruza hazırlamak için bazı açıklamalarda ve ricalarda bulundu. Sakarya Muharebesi'nden sonra, düşman ordusunu Eskişehir-Seyitgazi-Afyonkarahisar kesimine kadar kovalayan kuvvetlerimizin bütün ordu olmayıp, yalnız süvari birlikleri ve bunlara destek olmak üzere ileri sürülen bazı tümenler olduğunu açıkladı. Ordunun kararının taarruz olduğunu, ama bu taarruzun ertelendiğini, bunun sebebinin de hazırlıkların tamamlanması için zamana olan ihtiyaçtan doğduğunu belirtti.

* * *

26 Ağustos günü taarruzun başlayabilmesi için birliklerin 24 Ağustos akşamına kadar taarruz bölgelerine intikal etmeleri gerekiyordu.

Hareketleri gizlemek için gece yürüyüşleri yapılmış, gündüz konaklamak içinde ağaçlık ve örtülü yerler seçilmiştir. Alınan tedbirlerin, haber alınan düşman taarruz hazırlıklarına karşı savunma amacıyla yapıldığı duyurulmakta idi.

Türk ordusu 25 Ağustos 1922 tarihinde taarruz hazırlıklarını tamamlamıştı. Yunan ordusunun durumunda önemli bir değişiklik yoktu.

Karanlıkta ilerleyen avcı birlikleri, Yunan mevzilerine 400-500 metre yanaştılar. Saat 5:30'da 4. Kolordunun 5. Tümeni Kalecik Sivrisi'ni ele geçirdi. 11. Tümen düşman mevzilerine yaklaşmış ise de kendisine 5. Tümenle birlikte ikinci mevziye taarruz emri verildi.

* * *

Mustafa Kemal Paşa, haritadan durumu tetkik etti. Düşmanın kuşatılmış olduğunu gördü.

Dağlara çekilmeye mecbur edilen düşman, bütün motorlu ve tekerlekli araçlarını, cephane ve malzemenin çoğunu muharebe meydanında terk etmişti.

31 Ağustos sabahı muharebe meydanı düşmanın bıraktığı toplar, ağır silahlar, motorlu araçlar ve malzeme ile dolu idi. Düşmanın iki binden fazla kayıp verdiği anlaşılıyordu. Bir o kadar da esir alınmıştı. Yaralılar ve ağır yaralı olup da yolda ölenler hesaba katıldığında, düşman zayıyatı sekiz bine yaklaşıyordu.

Bu muharebe alanı sadece hezimete uğramış, mahvolmuş bir ordunun mezarı olmayıp, aynı zamanda beş yüz yıl önce ebediyen tarihe gömülmüş bir imparatorluğu hortlatmak ameliyle isterik bir Bizans ve Elenizm rüyası görenlerin (Megali İdea) de mezarı olmuştu.

Büyük Taarruz'un sonuçları üzerinde de durmak gerekir. Hayatın her alanı için bu sonuçlar bize ip ucu verecektir:

Başkomutan Mustafa Kemal'in komuta ettiği Türk Ordusu, ateş gücü ve asker sayısı kendisinden üstün olan düş-

man ordusunu kesin bir yenilgiye uğratmış ve vatan topraklarını istilâdan kurtarmıştır.

Mustafa Kemal bu zaferle Viyana'dan bu yana devam eden iki yüz küsur yıllık bir geri çekilmeyi durdurmuştur. Mondros ve Sevr'in hükümleri geçersiz hâle getirilmiştir. Böylece Batının "hasta adam" olarak tanımladığı bir imparatorluk enkazından, yeni ve çağdaş ufuklara yönelecek bir devletin yolu açılmıştır.

* * *

Bu zaferden çıkan bir netice de "karşı taraf"daki depremdir. İş hayatında da siyasî hayatta da zaferlerin karşı tarafa bir maliyeti olacaktır!

Mustafa Kemal'in zaferi Yunanistan'da yüksek şiddette bir siyasî deprem yarattı. Ülke bir süre ihtilâl ve darbelerle istikrarsız bir döneme girdi. Bozgunu takip eden günlerde Yunan Kralı tahtını terk etmek, Prens Andrea da bir İngiliz harp gemisiyle İngiltere'nin yolunu tutmak zorunda kaldı. Yunan Başbakanı, Başkumandan Hacıanestis ve dört bakan idam edildi. Keza bu bozgun başka önemli bir sonuç daha doğurdu. O da şudur: O zamana kadar Yunan devlet adamlarının ideali olan "*Megali İdea*" yani "*İki kıt'alı, beş denizli, Büyük Yunanistan*" hayali uzunca bir süre geri plâna itildi.

Yine bu zaferin sonuçlarından biri de Yakındoğu ve Balkanlara, İkinci Dünya Savaşı'na kadar uzanan dönemde istikrar ve barış getirmesidir.

Mustafa Kemal'in zaferinin uzun vadeli evrensel sonuçları, özellikle Asya ve Afrika'da kendini gösterdi. Anadolu halkının tam bağımsızlık ve hür yaşama mücadelesi, Atlan-

tik'ten Cakarta'ya kadar uzanan bir dünyada heyecan dalgaları yarattı. Bu coğrafyalarda yaşayan milletleri bağımsızlık yolunda ayağa kaldırdı.

Millî Mücadele'yi takip eden bir kuşaklık dönem içinde, Asya ve Afrika haritası yeni baştan düzenlenmiştir. Tunus, Cezayir, Mısır, Hindistan, Pakistan ve Endonezya'da çıkan bağımsızlık liderleri, manevî fikir babaları, Mustafa Kemal'i kendilerine örnek almışlardır.

Mustafa Kemal Paşa bu zaferi şöyle tanımlamıştır:

"Bu eser Türk milletinin hürriyet ve istiklâl fikrinin ölümsüz bir abidesidir. Bu eseri vücuda getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkumandanı olduğumdan ilelebet mesut ve bahtiyarım."

Büyük zaferin belki de en önemli sonucu Gazi Mustafa Kemal'in liderliğini perçinlemesidir.

* * *

Siyasette ve iş hayatında önümüzü nasıl göreceğiz? Bu yolu yine Atatürk gösteriyor.

Padişahlıktan Cumhuriyet'e geçişin bir süreci var:

Osmanlı modernleşmesi, ilk önce merkezden başlamış, başta padişahlar olmak üzere bütün yöneticiler, bu hareketin öncüsü olmuşlardır.

Batılı tarzda eğitim almış, Batıyı gören ve tanıyan bu yeni yönetici zümre, Osmanlı geleneksel elitinin karşısına çıkarak, yeni bir devlet ve toplum tasarısını sunmaya başlamıştır.

Bu dönemde Batıyla kurulan yoğun siyasî ve iktisadî ilişkilerin de yardımıyla bu yeni asker-sivil elit, geleneksel elitin yerini almaya başlamıştır.

Osmanlı modernleşmesinin toplumu da kapsayıcı bir hâl almasında, Tanzimat'ın getirdiği matbuat hayatının rolü çok büyüktür. Bu dönemde, yönetici zümre içinde olmamakla birlikte gerek yönetim gerekse toplum üzerinde önemli etki yaratan bir entelektüel kesim de mevcuttur. Bu entelektüel kesim, yayınladıkları gazete ve dergiler aracılığıyla fikirlerini daha geniş bir alana yaymışlar, bu da toplum nezdinde önemli bir etki sahibi olmaları sonucunu doğurmuştur.

Her geçiş sürecinde olduğu gibi burada da eskiyle yeninin bir arada bulunması, yeninin eskinin bağrında gelişmesi gerçeğine rastlanmaktadır.

Öyle olunca bu durum eskiyle yeninin çatışmasını da beraberinde getirmiştir.

Osmanlı modernleşmesi, siyasal ve toplumsal anlamda önemli değişiklikler yaratmış ve yaratmış olduğu bu unsurları Cumhuriyete miras olarak bırakmıştır.

Cumhuriyet Osmanlıdan, tamamen kendi içine kapanık, dış dünyadan yalıtılmış, statik bir toplum değil, modernleşme hamlesi içinde kendini yenilemeye çalışan bir siyasal ve toplumsal yapıyı miras almıştır.

* * *

Öyle bir an gelecek ki, korkusuz radikal karar alınacaktır. Mustafa Kemal bu örneği de göstermiştir.

Cumhuriyet, Osmanlı modernleşmesine kıyasla daha radikal bir tavır sergilemiştir. Öncelikle Osmanlıya göre farklı bir siyasal ve toplumsal tasavvur söz konusudur. Osmanlı, çok uluslu bir imparatorluk olarak ve bu kozmo-

polit yapısına uygun bir yerden reform hareketlerini gerçekleştirenken, Cumhuriyetin siyasî tasavvuru ulus-devlet yönündedir. Radikalliği de büyük ölçüde bu tasavvura dayanmaktadır.

Tanzimat döneminin devlet adamlarında demokrasi gibi bir ideal ve demokratik bir yönetim anlayışı yoktur ve otoriter bir devlet yönetiminin temsilcileridir.

Tanzimat Dönemi'nin aydınları, ülkelerindeki meselelere çözüm ararken, kendi sınırları içinde hapsolmemiş, Avrupa'daki gelişmeleri yakından izlemişlerdir. Tanzimat Dönemi'nin önemli isimlerinden Ahmet Cevdet Paşa, "Rusya ve bizde ıslahat hükümdarlık tarafından, İngiltere'de zâdegan tarafından yapıp meşrutiyete dönüşmüş, Fransa'da ise alt tabaka tarafından yapıp Cumhuriyet kurulmuştur," derken, Avrupa'daki siyasal değişmelerin nasıl gerçekleştiğinin de pekâlâ farkında olduklarını göstermektedir.

* * *

Cumhuriyete kademe kademe geldiğini belirtmek isteriz. Hiçbir şey birden ortaya çıkmamıştır.

Bazı kesimler Mustafa Kemal Atatürk'ü toptan reddederler ve Osmanlı'yı dağıttığı düşünesini beyinlerinde sabit tutarlar. Tarihi, saplantılarını aşarak tahlil etseler böyle peşin hükümlü olmazlar.

Tanzimat'la birlikte Osmanlı hükümdarının yetkilerinin yasa karşısında sınırlandırılması, padişahın mutlak yetkisinin sona ermesine yol açmıştır. Fakat bu sınırlamayı sağlayan kanunlar henüz milletin temsilcileri tarafından yapılamadığı için Tanzimat, siyasî rejim bakımından key-

fi ve zorba mutlakiyetle millî egemenlik arasında bir geçiş dönemi olarak adlandırılmıştır.

1876'da ilan edilen Meşrutiyet'le Osmanlı Devleti anayasalı bir devlet oluyor ve ilk defa, o zamanki adlandırmayla meclis-i mebusan kuruluyordu.

I. Meşrutiyet kısa ömürlü olmasına rağmen ülkede ilkleri başlatması açısından önemli bir aşama olmuştur. İlk parlamento tecrübesinin yaşanması, temsil fikrinin artık Osmanlı'da yerleşmeye başlamasını sağlamıştır.

Meşrutiyet'in ülkeye kazandırdığı diğer bir olay ise Kânûn-ı Esâsî'dir. İlk defa bir anayasa ile yönetim anlayışında önemli bir değişme ortaya çıkmıştır. Kânûn-ı Esâsî ile kurulan rejime her ne kadar "anayasalı mutlakiyet rejimi" dense de hükümdar egemenlik hakkını, artık yalnızca geleneksel ve dinî kaynaklardan almamaktadır. Kânûn-ı Esâsî, hükümdarın iradesi ile yayınlansa da onun egemenlik hakkının ve meşruiyetinin yeni dayanağı olmuştur.

1908'de II. Meşrutiyet, geleneksel siyaset yapma tarzını tamamen ortadan kaldırmış, Halk, kanunlar ve anayasa hakkında yavaş yavaş bilgi sahibi olmaya başlamıştır.

Meşrutiyet'in ilanından sonra ülkedeki siyasî tartışmalar gazete ve dergilerle sınırlı kalmamış, Meclis-i Mebusan'da (parlamentoda) da çeşitli düşünceler sergilenmeye başlamıştır.

Bu dönemde cumhuriyetle ilgili kamuoyunda ilginç değerlendirmeler ve algılamalar göze çarpmaktadır. Kâmil Paşa kabinesine Sultan II. Abdülhamit'in Recep Paşa yerine Rıza Paşa'yı aday göstermesinin sebebi, kamuoyunda sevilen bir isim olan Recep Paşa'nın reis-i cumhur yapılacağı endişesine bağlanmıştır. Cumhuriyet konusunda ilginç bir

tartışma da 1910 yılında Ayan Meclisi'nde gündeme gelmiş ve oradan Meclis-i Mebusan'a taşınmıştır. Ayan Meclisi'nde Damat Ferit Paşa'nın bir tasarısı görüşülürken söz alan Yorgiyadis Efendi şöyle konuşmuştur:

“Meclis-i Mebusan'da bir fikir var. O da her devletin kuvveti ancak halktadır. Millet esastır. Kanunun kaynağı odur. Bu fikir hatalıdır. (Hâkimiyet) aynı zamanda milletin başındadır. Hükmümdardadır...Yani başta bulunan hükümdarın kuvvetini tamamıyla alacak olursak, o vakit kuvvet birinden alınıp diğerine hasredilmiş olur. Bu hiçbir devlette olmaz. Yalnız cumhuriyetlerde olur.”

Meclis-i Mebusan'da Abdurrahman Bey'in ise, *“Bizde repüblik yoktur. Öyle şey hatırımıza gelmez,”* demiştir.

İttihat ve Terakki'nin önemli isimlerinden biri olan Kâzım Nami Duru, 1928'de şöyle yazmıştır:

“Mesela ben çok eskiden, daha Meşrutiyet bile ilan edilmeden evvel, bu devre göre en mütekamil idare şeklinin cumhuriyet olduğuna kaniydim. Öyleyken biri çıkıp da 'haydi bir cumhuriyet fırkası vücuda getirelim' diyecek olsaydı, böyle ütöplast kimselerle birleşmekten mutlaka sakınırdım. Çünkü memleketin böyle bir idare şeklini hazmedemeyeceği zannındaydım. Vakıa, bu hazımsızlığı mektep görmemiş halka değil, münevver denilen tabakaya isnad ederdim.”

Bu ifadelere bakılırsa, hatırlara gelmeyen, cumhuriyet fikri değil, bu fikrin hayata geçirilmesidir. Çünkü meşrutiyetçiler, cumhuriyet idaresini hiçbir zaman Osmanlıya uygun görmemişlerdir.

Millî Mücadele dönemine kadar Türkiye'de sadece bir fikir olarak var olan cumhuriyet, bundan sonra bir fikir olmaktan öteye geçerek bir hareket niteliği kazanmıştır.

Mondros Mütarekesi'nin ardından ülkede İtilaf Devletlerinin işgalleri başlayınca birer birer kurulmaya başlanan Müdafaa-i Hukuk örgütleri, her ne kadar kendilerini siyaset dışı olarak tanımlasalar da kendi kaderlerine sahip çıkma anlamında yaptıkları faaliyet aslında siyasî faaliyettir.

Bu örgütler merkezi bir hareketin örgütleri olmayıp, yerel karakterli idiler. Dolayısıyla da ürettikleri çözümler yerel özellikler taşıyordu. İşte bu noktada kimileri çözümlünü çok daha ileriye götürüyor, kendilerini işgal altında ve teslim olmuş Osmanlı Devleti'nin bir parçası olmaktan çıkaran, "iktidarlaşma", "hükûmetleşme" ve hatta "devletleşme"ye doğru gidiyorlardı. Yerel kurtuluş hareketlerinin bazılarında millî egemenlik ve adı konulmamış cumhuriyet, (Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) bazılarında ise açıkça cumhuriyet idaresi (Cenub-i Garbi Kafkas Hükûmet-i Cumhuriyesi) kurulmuştur. Oltu'da ise "Oltu Şura Hükûmeti" adıyla Sovyet yönetiminden esinlenen hareketler ortaya çıkmıştır. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin çökeceğini büyük bir ihtimal olarak görmekte, Osmanlı ülkesinin parçalanacağı korkusu ile tüm Trakya'yı kurtarmayı düşünmekte ve bir Trakya Cumhuriyeti kurmayı amaçlamaktaydı.

Elviye-i Selase olarak anılan Kars, Ardahan ve Batum sınır illerinde ise Cenub-i Garbî Kafkas Hükûmet-i Cumhuriyesi adıyla bir cumhuriyet kurulmuştur.

Anadolu dışında, İslam ülkelerinde özellikle Kafkaslar da bu dönemde "şûra" ya da "cumhuriyet" adıyla pek çok oluşum vardır. İslam ülkelerinde cumhuriyet fikri yabancı idi, fakat tamamen yeni değildi. 1918'den itibaren birçok İslam bölgesinde birdenbire cumhuriyetler ortaya çıkma-

ya başladı. İlk Müslüman cumhuriyeti Azerbeycan'da ilan edildi. Ardından Başkırt, Kırgız ve Rus Çarlığındaki diğer Türk halkları cumhuriyeti ilan ettiler.

Mazhar Müfit Kansu'nun anlattığına göre Mustafa Kemal, gelecekte hükümet şeklinin cumhuriyet olacağını daha Erzurum Kongresi'nden önce 1919 Temmuz ayında söylemiş, ancak bu konuşma aralarında bir sır olarak kalmıştır.

Mustafa Kemal'in cumhuriyette ne zaman karar kıldığı bilinmemektedir. Kendisi bu konuda açık olarak hiçbir zaman hiçbir yerde konuşmamıştır.

Aslında cumhuriyete doğru yol alınıyordu.

Amasya Tamimi'ndeki "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır," ifadesidir. Millî Mücadele'nin felsefesini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Amasya Tamimi'ndeki "milletin azim ve kararı"na, Erzurum Kongresi kararlarında "milli iradenin hâkim kılması" diyebiliriz.

* * *

Prof. Dr. Nâzım H. Polat'ın "*İdris Sabih Gezmen-Ebedî Hâdimü'l-Harameyn*" kitabında şaşırtıcı bir bilgiyle karşılıyoruz.

İdris Sabih Gezmen 1919'da "*Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da Ne Yapıyor?*" başlıklı yazısında Mustafa Kemal'den bahsederken "cumhuriyet" fikrini vurguluyor:

"İtalya ajansı dün, Mustafa Kemal Paşanın padişahı hal'etmek (tahttan indirmek) niyetinde olduğunu bildiriyordu. Bu şayiye kâmilten doğru olmasa bile herhâlde ahvâlin kesb-i müşkilât ettiğini (durumun zora girdiğini), Şarkî

ve Garbî Anadolu'da Mustafa Kemal ile rüfekası (arkadaşları) ve İstanbul'da da kabine ile tarafdarânı beyinde (arasında) ihtilâfın tezâyüt ettiğine (görüş ayrılığının arttığına) delâlet etmektedir. Mustafa Kemal Paşa İttihatçılardan ve bu cemiyetin erkânındandır. Enver, Talat, Cahit ve emsalinin padişah nezdinde hâiz-i hüküm ve nüfuz (hüküm ve nüfuz sahibi) oldukları bir zamanda müşarünileyh (o), şan ve şöhret sahibi olamamış idi.

Mustafa Kemal, Selanikli bir Türk'tür. Harb-i Umumi'de III. Kolordu Kumandanı idi. Mütareke akdinden sonra da III. Ordu Müfettişliğine tayin edilmiş ve İttihatçılar arasında Enver Paşa'nın şahsî hasmı olmakla maruf bulunmuş (tanınmış) idi.

İstanbul Hükûmeti müşarünileyhi (onu), ordu işlerini teftiş etmek üzere Şarkî Anadolu'ya göndermiş idi. Oraya muvasalatında (vardığında) dağılmış olan İttihatçıları toplayarak İttihatçılarca yapılması icap eden işleri müzakere etmek üzere bir de meclis akdetti (topladı). (...)

İstanbul Hükûmeti, verdiği emirlere Mustafa Kemal Paşa'nın ittiba etmediğini (uymadığını) görünce cebren daire-i itaate ithali (itaat çemberine alınması) için kuvvet sevkini düşündü. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, sadrazama bir telgraf çekerek, şayet hükûmet tarafından üzerine bir kuvvet sevk edildiği takdirde Anadolu'da Cumhuriyet ilân edeceğini bildirdi. Bu telgrafı alan kabine derhâl bir meclis akdederek (toplayarak) keyfiyeti müzakere etmiş ve müsellah kuvvet izamından (silahlı kuvvet gönderilmesinden) sarf-ı nazar eylemiştir."

Mustafa Kemal Paşa, daha 1919'da Samsun'a yeni çıktığında yeni bir devlet kurmaktan ve bu devletin cumhuriyet olacağından bahsediyor.

Anadolu hareketinin bir cumhuriyete doğru ilerlediği, İtilaf Devletleri ve yabancı gözlemcilerin dışında İstanbul'da saray çevresinde de hissediliyordu.

* * *

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920'de açılması ile Millî Mücadele'de yeni bir dönem başlamış oluyordu.

Meclis Mustafa Kemal'in öngördüğü dinî ve millî törenler yapılarak, en yaşlı milletvekili, emekli Maarif Müdürü Şerif Bey'in hitabesi ile 23 Nisan 1920 Cuma günü, öğleden sonra saat 14:45'te açıldı. Sinop Milletvekili Şerif Bey, İstanbul'un yabancılar tarafından işgal edildiğini, hilâfet makamını ve hükûmet merkezinin istiklâlini kaybettiğini, bu durumu kabul etmenin köleliğe yol açacağını, ancak ezelden beri hür yaşamış olan Türk Milleti'nin esir olarak yaşamayı şiddetle reddettiğini, bundan dolayı Meclisi topladığını ve kendi kendisini yönetmeye başladığını belirtmiştir ve *"Büyük Millet Meclisi'ni açıyoruz,"* ifadesiyle Meclis çalışması başlatılmıştır.

Daha sonraki günlerde, Meclis'in adı *"Türkiye Büyük Millet Meclisi"*, hükûmetin adı da *"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti"* olarak benimsenmiştir.

Meclis 66 sancaktan seçilen milletvekilleri ile İstanbul'dan gelebilen son Mebuslar Meclisi üyesi olan milletvekillerinden oluşmuştur. İlk oturum 115 milletvekili ile açılmıştır.

Mustafa Kemal 24 Nisan 1920'de davet sahibi olarak, 19 Mayıs 1919'dan meclisin açılışına kadar meydana gelen

olayları özetleyen uzun bir tarihî konuşma yaptı. Bu konuşmada o güne kadar meydana gelen olaylar değerlendirildikten sonra ne yapılması gerektiği açıklanmıştır:

“Bir tarafta karşımızda hiçbir anlaşma, hiçbir insanî değer ve kanunla kendisini bağlı görmeyen İtilâf Devletleri, diğer tarafta vatanın haklarını savunamayan, mütarekeye aykırı, yabancı tecavüzlerini önlemek için her türlü imkândan yoksun esir bir hükûmet, öte yandan da işgalcilerin sayısız baskısı ve hükûmetin esareti karşısında başvuracak yerden mahrum ve acılar içinde kıvranan bir millet vardır. (...) İstanbul’un işgaliyle, Osmanlı egemenliği ortadan kalkmış, devlet gücüne el konulmuştur. Yürütme gücü güdümlenmiştir. Savunma örgütü saldırganların denetimine girmiştir. Bu alçakça oluşumu kabullenen Ferit Paşa Hükûmeti, bağımsızlığına yürekten bağlı olan milletle her türlü bağlarını kaybetmiş ve millet aleyhinde düşmanla ittifak etme durumuna gelmiştir. (...) Milletlerin bağımsızlıklarının birinci şartı yargı hakkıdır. İstanbul’daki yüzlerce kanunsuz tutuklamalar adli gücün geçersiz hale geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla millet yedi yüz yıldan beri şan ve şerefle koruduğu ve savıştığı bağımsızlık ve varlığının devamı için, İstanbul’un işgali olaylarının meydana getirdiği hukukî vaziyeti tamir etmelidir. Düşmanlarımızın tasavvurlarının engellenmesi için, devletin egemenliğine ara verilmemekte acele edilmelidir. Bunun için inhilâl eden Anayasamızın bıraktığı boşluğu derhal doldurmak zorunluluğu vardır... İşte bu lüzum ve zaruret dolayısıyla, millî egemenliğin her şeyden önce tecellisi maksadıyla yüce meclisiniz olağanüstü yetkilerle toplanmıştır... Mecliste tecelli olan millî gücümüz, hilâfet ve saltanatı yabancı baskısından ve devleti esaretten kurtaracak önlemleri alacaktır. İstanbul faciasından bu yana, Temsil Heyeti millet arasındaki birlik ve dayanışmayı korudu. Kanunla-

rın geçerliliğini sağladı... Bu dakikadan itibaren yedi yüz yıllık bir azamet ve şevketten sonra, yok olmanın eşiğinde henüz ayakta durabilen milletin akıbetinden sorumluluk artık yüksek heyetinin olacaktır.”

* * *

Nasıl hükûmet edileceğini de aynı gün sunduğu teklifle şöyle açıklamıştır:

“Ülkeyi bölünmekten ve dağılmaktan korumak için millî güçleri esaslı bir örgüt içinde birleştirmek gereklidir. Bunun için mecliste toplanan millî iradeye dayalı bir hükûmet oluşturmak zorunludur. Saltanat makamı aynı zamanda halifelik makamı olduğundan geçici bir hükûmet başkanı seçmek veya padişah kaymakamı tanımak mümkün değildir. Dolayısıyla başkansız bir hükûmet meydana getirmek zorunluluğu vardır... Yüce meclis olağanüstü yetkilerle donanmıştır. Onun üstünde hiçbir güç yoktur... Yüce meclis milletle ilgili bütün işlere el koyacaktır. Ancak işlerin ayrıntılarına her zaman girme imkânı bulamayacağından, kendi içinden vekil kılınacak üyelerinden görevlendirilecek, her biri ayrı ayrı ve tümünün ortaklaşa meclise karşı sorumlu olduğu bir hükûmet işleri yürütecektir. Meclis Başkanı bu heyetin de başkanıdır. Padişah ve halife düşman baskı ve zorlamasından kurtulduğu ve kendini tamamıyla özgür ve bağımsız olarak milletin sinesinde gördüğü gün, meclisin düzenleyeceği kanunî esaslar çerçevesinde durumu alır.”

* * *

İleriyi görebilmek için geride yapılanları iyi bilmeliyiz. Önce yapılanların sonra neden değiştirildiği veya değiştirilmediğine dair bize bilgi verecektir.

1921 Anayasası yeni bir egemenlik ve devlet anlayışı ortaya koyması bakımından çok büyük bir önem taşır. Birinci maddesiyle egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu ilan etmiş, üçüncü maddesiyle de “Türkiye Devleti”nden söz etmiştir. Aynı topraklarda bir başka devlet kurulduğunu ilan etmek yeni anayasanın en devrimci yanlarından biridir.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, ikinci maddeyle “İcra kudreti ve teşri selahiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi’nde (BMM) tecelli ve temerküz eder,” hükmüyle kuvvetler birliği ilkesini açıkça benimsemiştir.

Üçüncü maddeyle de hükûmetin “Büyük Millet Meclisi Hükûmeti” unvanını taşıyacağı ifade edilmiştir. Bu sistemde İcra Vekilleri Heyeti, BMM’den doğan, ona bağımlı ve onun denetimi altında çalışan bir kuruldur.

Anayasaya göre bu heyet, BMM tarafından özel kanuna göre seçilen üyelerden oluşur. Bunlar içlerinden birini kendilerine başkan seçerler. Ancak Meclis Başkanı, İcra Vekilleri Heyetinin doğal başkanıdır. Bu heyet, BMM’den ayrı ve bağımsız bir organ olmayıp meclisin bir organı durumundadır. Meclisin kendi üyeleri arasından seçtiği vekiller aracılığıyla yürütme işlerini gördürmesi, bunları yönlendirmesi ve denetlemesi, gerektiğinde azledip yerlerine yenilerini seçebilmesi, kuvvetler birliği ve meclis hükûmetinin tipik göstergeleridir. Meclise böyle yetki ve güç verilmesinin pratik sebeplerinden biri, padişaha ve hilâfete ihtiyaç kalmamasını temin içindi.

“Geçici anayasa” niteliği kazanan bu teklifin kabulünden sonra, Meclis Başkanlığı seçimi yapıldı ve Mustafa Kemal Meclis Başkanlığına getirildi. İkinci başkanlığa Erzurum Milletvekili Celâlettin Arif, Başkan Vekilliklerine Konya Milletvekili Abdülhalim Efendi ve Kırşehir Milletvekili Cemalettin Efendi seçildiler.

Bakanlar kurulu 11 üyeden oluşacaktı. Bakanlar arasında çıkacak anlaşmazlıkları meclis çözümlenecektir.

Meclis Başkanı hükûmetin de başkanıdır. Bu bir meclis hükûmetidir. Bakanlar atanmayla değil, seçimle iş başına gelmişlerdir ve her biri meclise karşı sorumludurlar.

Meclisin açılmasıyla Millî Mücadele hukukî bir temele, millî egemenlik temelinde dayandırılmıştır. Mustafa Kemal bu ilkeyi hem dış düşmanların istilâcı güçlerini yurdun dışına atmak hem de işbirlikçi İstanbul Hükûmetini meşruiyet temelinden mahrum etmek için çok başarılı bir şekilde kullanmıştır. TBMM, dört bir yandan emperyalist devletlerin saldırısına uğrayan vatan topraklarını savunmak için Mustafa Kemal’e sağlam ve yasal bir dayanak oluşturmuştur.

Nitekim TBMM tam bir serbestlik içinde çalışmış, her konuda hesap sormuş, kıyasıya eleştiren bir tutum izlemiş, büyük bir savaşın yürütülmesinde millî iradenin güç merkezi olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa Parti Kuruyor

Mustafa Kemal Paşa, önce Halk Fırkası'nı (partisini) kurdu.

Millî Mücadele'nin savaş dönemi Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebelerinin kazanılmasının

ardından sona ermiştir. Bundan sonra siyasî arenadaki mücadeleye başlamıştır. Lozan görüşmeleri hazırlıkları ve meclis içerisinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu değişimlerden birisi de Mustafa Kemal Paşa'nın kurmak istediği siyasî parti olmuştur. Bu partinin ön hazırlıklarını yapan Mustafa Kemal Paşa, halkla uzun sohbetler yapmış, onların fikirlerini de aldıktan sonra 7 Aralık 1922'de "Halk Partisi" adını taşıyan siyasî bir parti kurmak niyetinde olduğunu açıklamıştır.

8 Nisan 1923 tarihinde dokuz ilkeyi yayınlayarak Meclis'te yer alan Müdafaa-i Hukuk grubunun Halk Fırkası'na dönüştürüleceğini ilan etmiştir.

Birinci ilkede, hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, milletin kendi geleceğini bizzat yine kendisinin belirleyeceği, TBMM'nin dışında hiçbir kuvvetin veya makamın mukadderat-ı milliyeye hâkim olamayacağı vurgulanmaktaydı. İkinci ilkede ise saltanatın kaldırıldığı, ancak hilafet makamının devam ettiği açıklanıyordu.

Diğer yedi ilke mahkemeler, aşar vergisi, demiryolları, millî bankalar, öğretim ve askerlik meseleleri ile ilgiliydi. 9 Eylül 1923 tarihinde tespit edilen Halk Fırkası Nizamnamesi görüşülerek kabul edildi. Böylece 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası kuruldu.

11 Eylül 1923, Halk Fırkası'nın kuruluş tarihi olarak kabul edildi. Mustafa Kemal Paşa aynı gün Halk Fırkası Başkanı olarak seçildi.

Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?

Yeni devletin merkezi Ankara oldu.

Devletin adı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetiydi.

Cumhuriyet fikri için Mustafa Kemal zemin yokluyor, en yakın silah arkadaşlarıyla bile anlaşamıyordu.

27 Eylül 1923'te *Neue Freie Presse* muhabinine verdiği demeçte yönetim şeklinin cumhuriyet olacağını söyledi:

"Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Yasama kudreti ve yürütme yetkisi milletin biricik gerçek temsilcisi olan mecliste belirmiş ve toplanmıştır. Bu iki kelimeyi bir kelimedede özetlemek mümkündür: Cumhuriyet."

Mustafa Kemal Paşa yemekte bulunduğu arkadaşlarıyla durumu gözden geçirdi. Ertesi günü Cumhuriyeti ilân edeceklerini bildirerek ne yapmaları hususunda onları görevlendirdi. İsmet Paşa ile anayasada yapılacak değişiklik metnini hazırladılar.

29 Ekim 1923 Pazartesi günü meclis, hükûmet teşkili için toplantıya başladı ise de olumlu sonuç alınamadı.

Mustafa Kemal Paşa salona dönüşünde, düşündüğü çözümlü açıkladı:

"Anayasaya göre bir hükûmet kurulurken bütün milletvekillerinin her birisi bakanları ve hükûmeti seçmek zorunda kalıyor. Bu güçlüğü giderme zamanı gelmiştir... Teklif ettiğim çözüm kabul edilirse, kuvvetli ve kendi içinde uyumlu bir hükûmet kurmak mümkün olacaktır."

Sonra, bir gece önce İsmet Paşa ile hazırladıkları metni verir. Bu metne göre, Türkiye Devleti'in hükûmet şekli cumhuriyettir.

Türkiye Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Görev süresi biten cumhurbaşkanı yeniden seçilebilir. Türkiye Cumhurbaşkanı devletin başkanıdır. Bu sıfatla, lüzum görüldükçe meclise ve Bakanlar

Kurulu'na başkanlık eder. Başbakan, cumhurbaşkanı tarafından ve meclis üyeleri arasından seçilir. Diğer bakanlar başbakan tarafından ve yine meclis üyeleri arasından seçildikten sonra, cumhurbaşkanı tarafından meclisin onayına sunulacaktır. Tartışmalar sırasında öneriye 2. madde olarak *“Türkiye Devleti'nin dini din-i İslâmdır, resmi dili Türkçedir,”* ifadesi eklenir.

Lehte ve aleyhte konuşmalardan sonra, teklif *“Yaşasın Cumhuriyet”* sesleri içinde kabul edildi. Gazi Mustafa Kemal, oy birliğiyle cumhurbaşkanı seçildi. Gazi, ilk cumhuriyet hükûmetini kurmakla İsmet Paşa'yı görevlendirdi, Meclis Başkanlığına da Fethi Bey seçildi.

Mustafa Kemal Paşa reis-i cumhur seçildikten sonra, Halk Partisi Başkanlığını vekâleten İsmet Paşa'ya devretti (19 Kasım 1923). Bir gün sonra da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkilât ve görevlerini Halk Partisi'ne bıraktı.

Cumhuriyetin ilânı şerefine 26 Aralık 1923'te bazı suçlar hariç, genel af çıkarıldı.

İmparatorluktan cumhuriyete geçiş kolay olmadı.

Cumhuriyete geçiş yakın arkadaşlar arasında kırgınlıklara yol açmıştı.

Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk'ta bu tartışmalardan uzun uzun bahseder.

* * *

Mustafa Kemal Paşa, ölümüne kadar cumhurbaşkanı seçilmiştir.

1924 Anayasası

Cumhuriyetin ilan edildiği gün 1921 Anayasasında çok önemli bir değişiklik yapıldı. 29 Ekim 1923 tarih ve 364 sayılı “Teşkilat-ı Esasiye Kanununun Bazı Mevaddının Tavzihan Tadiline Dair Kanun” başlığını taşıyan bu yasa, cumhuriyetin ilanının yanı sıra hükûmet sistemiyle de ilgili önemli değişiklikler getirmiştir. Yeni sistem, vekillerin ve başvekilin seçimini meclisin elinden alıp cumhurbaşkanına vermekle meclis hükûmetinden parlamenter rejime doğru kaymıştır.

1923 anayasa değişikliğiyle getirilen bir başka düzenleme, “Türkiye Devleti’nin dini, din-i İslâmdır, resmi lisanı Türkçedir (madde 2),” hükmüdür. Bu hükümler 1924 Anayasası’nda da aynen korunmuştur.

3 Mart 1924’te hilafet makamının da kaldırılmasıyla 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na giden yol açılmıştır.

Kânûn-ı Esâsî Encümeni (komisyonu), anayasa tasarısı hazırlanması konusunda bir öneri olmadan, kendiliğinden bir tasarı hazırlayarak meclis genel kuruluna sunmuştur.

Kânûn-ı Esâsî Encümeninin hazırladığı anayasa tasarısı 9 Mart 1924 tarihinde genel kurulda görüşülmeye başlamış ve bazı değişikliklerle birlikte 20 Nisan’da kabul edilmiştir.

Değişikliğe uğrayan en önemli madde, cumhurbaşkanına meclisi feshetme hakkını tanıyan 25. maddedir. Bu madde, milletvekillerinin pek çoğunun itirazıyla karşılaşmıştır. 25. madde, 130 üyenin 126’sının aleyhte oyuyla reddedilmiştir.

1924 Anayasası, 105 madde ve bir geçici madde olmak üzere, altı bölüm halinde düzenlenmiştir.

Birinci bölümde Türkiye Devleti’nin nitelikleri ve yasa-

ma, yürütme ve yargı yetkilerinin hangi organlar tarafından kullanılacağı belirtilmiştir. İkinci bölüm yasamaya, üçüncü bölüm yürütmeye, dördüncü bölüm yargıya, beşinci bölüm vatandaşların sahip olduğu kamu hak ve özgürlüklerine, altıncı bölüm ise müteferrik maddelere ayrılmıştır.

Anayasada “Türklerin Hukuk-ı Ammesi” başlığını taşıyan bir bölüm olması dikkat çekicidir. Ayrıca 1924 Anayasası’nın kanunların anayasaya uygun olması gereğini ortaya koyan 103. maddesi, gene aynı kanunun değiştirilmesinde özel şartlar arayan ve 1. maddesinin değiştirilmesini yasaklayan (önerilmesi bile yasak) 102. maddesi, çağdaş devletin anayasal güvencelere verdiği önemi gösterir.

Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırları büyük ölçüde belli olmuş, para çıkarma yetkisi Osmanlı Bankası’na devredilmiş, seriye ve evkaf vekâleti kaldırılarak evkaf gelirleri tamamen denetim altına alınmış, bütçe kanunu çıkarılarak mali sistem ıslah edilmiştir. 1924 Anayasası’na bütçenin hazırlanışı ile ilgili olarak birtakım kurallar konmuş, devlet gelir ve giderlerinin TBMM tarafından Sayıştay (Divanı Muhasebat) aracılığıyla denetleneceği hükme bağlanmıştır (madde 95-101). Modernleşmenin amaçlarından birinin de herkesi vergi veren bir insan yapmak olduğu kabul edilirse, 1924 Anayasasının bu konuda da hüküm koyduğu görülecektir (madde 84-85).

Resmi dil, cumhuriyeti ilan eden Teşkilat-ı Esasiye Kanunu değişikliği ile çözülmüş ve bu düzenleme 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda aynen korunmuştur. Ayrıca “milletin fikir ve hissi itibariyle birliğini temin etmek” için Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmış, cumhuriyetin ilan edildiği sırada yapılan bir düzenleme ile de ülkede saatlerin birliği

sağlanmıştır. Saatlerin birliği, devletin birliği ilkesinin sağlanması konusunda iyi bir örnek sayılabilir. Fransız İhtilâli'ni yapanların da ihtilâlden hemen sonra saatleri düzenledikleri bilinmektedir. Yapılan düzenleme ile Fatsa, Sivas ve Antep şehirlerini Batı Anadolu'da bırakan bir hat çizilmiş ve bu hattın batısında ikinci saat dilimi, doğusunda ise üçüncü saat diliminin uygulanmasına karar verilmiştir.

1924 Anayasası'nda, temel hak ve özgürlükler "Türklerin Kamu Hakları" başlığı altında toplamıştır.

Anayasada belirtilen hak ve özgürlükler can, ırz ve mal dokunulmazlığı, işkence, eziyet, müsadere ve angarya yasağı, kişi güvenliği, düşünce, din, vicdan, söz, dilekçe, yayın, eğitim, yolculuk, çalışma, sözleşme hak ve özgürlükleri, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, postadaki evrakin dokunulmazlığı, basına sansür yasağı, dernek ve toplantı hakları biçiminde sıralanabilir.

Anayasanın devlet felsefesi sosyal değil, liberal ve bireyci olup kişinin kendi yaşamını yine kendisinin düzeltmesi gerektiği inancına dayalıdır.

1924 Anayasası demokratik bir ruha sahip olmakla birlikte demokrasinin çoğulcu ve bölüştürücü yönünden çok, çoğunlukçu şekline yatkındır.

Köklerini Rousseau'nun "genel irade" görüşünden alan çoğunlukçu demokrasi, kısaca "genel irade" ya da "millî irade" denebilecek çoğunluk iradesinin daima kamu iyiliğine yöneldiği, çünkü çoğunluğun çıkarlarıyla toplumun genel çıkarlarının hiçbir zaman çatışamayacağı noktadan hareket eder.

1924 Anayasası, TBMM'nin egemenlik hakkını millet adına kullandığını bildiren formülüyle meclisi çok daha yüceltmiş, temsili sistemi koyulaştırmıştır.

Türkiye' mi, Anadolu mu?

1924-1925 tarihleri arasında 12 sayı çıkabilen “Anadolu Mecmuası”, Anadoluculuk fikri üzerinde fikir üretenlerin topladığı bir yayın organı durumundaydı. Derginin yazı işleri müdürlüğünü de yapan Mehmet Halit (Bayrı) “Asıl Hakikat” başlığı altında devletin adının “Türkiye Cumhuriyeti” değil, Anadolu Cumhuriyeti” olması gerektiğini yazmıştır:

“Tarihimizin şimdiye kadar daima yanlış tetkik edilmiş, yanlış anlaşılmış iki ciheti vardır. Bunlardan biri, milletimizin Türk ırkı arasında hususî bir bünye; diğeri vatanımızın, umûmî Türk yurdu içinde ayrı bir köşe teşkil etmiş olmalarıdır.

Filhakika eski müverrihlerce Anadolu'ya gelen Türkler fisebilillah cihad için bayrak açan bir ordu, Anadolu bunların bilâhare yerleştikleri bir daru'l-cihad farz olunmuştur. Eski müverrihlerin bu yanlış muhâkemeleri asırlarca milletimizin müstakil bir vücut, vatanımızın müstakil bir yurt olmalarından ibaret iki büyük hakikati gölgelemiş, örtmüş, saklamış, herkese meçhul bırakmıştır.

Başta büyük Türkmen padişahı Alparslan olduğu hâlde Anadolu'yu istilâ eden Türkler şüphesiz ki buraya evvelâ cihad maksadıyla geldiler. Fakat sonra mütekaddim fetih teşebbüslerinin Türkleştirdiği bu muhitte muazzam bir devlet kurdular, yekpâre bir millet hâlini aldılar. Kim ne derse desin, Türk istilâsından sonra Anadolu'da teessüs eden devlet, başlı başına doğan ve inkişaf eden bir uzviyettir. Tarihimizi ilmî bir tarzda ve alâkadarlıkla tetebbu edemeyenler, istilâyı takiben Anadolu'da teşekkül eden siyasî müesseseyi daha evvel İran'da meydana getirilen Selçukî

devletiyle münasebettar zannedebilirler. Lâkin müdekkik bir göz, tarihimize benimseyerek in'itâf ederse görür ki, İran'daki Selçukî sarayıyla, Anadolu'daki Selçukî sarayı arasında ailevî bir karabetten mâadâ hiçbir rabıta yoktur. Tamamen müstakil bir varlık arz eden Anadolu Selçukî Devleti temeli ve binası kendine mahsus bir ihtişamdır.

Fetihten evvel bir daru'l-cihad iken fetihten sonra Türkler için Anadolu vatan oldu. Hududu, vüs'atî muayyen olan bu vatanda yaşayan millet, Anadolu milletidir. Eski müverrihlerimizin bir türlü anlamadığı bu iki hakikat, bugün de henüz bütün etrafıyla görülmüş, kabul edilmiş değildir.

Anadolu'yu istilâ eden Türkler, Oğuz Türkleri, tabir-i diğerle Türkmenlerdir. Bunlar Anadolu'ya geldikleri zaman burasını o kadar çabuk, o kadar kuvvetle Türkleştirdiler ki, gören dünya yaratıldığından beri Anadolu'yu Türk sanırdı. Anadolu'nun bu suretle sür'at ve sühûletle Türkleşmesine sebep, maruz kaldığı istilânın asker istilâsı değil, millet istilâsı olmasıydı. Anadolu'yu fetheden ordular askerî kitlelerden fazla bir millet kitlesi idi. Bu kitlede din, ahlâk, âdet, an'ane, lisan, hayat ve mazi birdi. Bu vahdet bir çığ hâlinde eski Anadolu'yu ortadan kaldırıyor, yerine yepyeni bir Anadolu ikame ediyordu. Bu yeni Anadolu toprağıyla, taşıyla, havasıyla, suyuyla, güneşiyle eski Anadolu'dan büsbütün başka, büsbütün ayrı idi. Yeni Anadolu, eski Anadolu gibi üzerinden müteaddid milletlerin seli akan bir mecra, bir geçit ve bu itibar ile coğrafi bir mefhum değil, bir vatan ve bir tarihî unvandı. Muhtelif harplerle, zaferlerle bu vatanın hudutları çizildi. Şarkı, garbı, şimali, cenubu belli oldu. Türk istilâsından sonra cereyan eden tarihî vak'alar, Anadolu'nun hudutlarını o derece sarahat ve kat'iyetle tayin

ve tespit etmiştir ki, bugün artık onların değişmesi çok zayıf bir ihtimal ile de vârid ve mümkün görünmez. Üzerinde ve etrafında cereyan edecek herhangi yeni bir hâdis, vatan Anadolu'nun hudutlarını tebdil etmek kabiliyetinde değildir. Zaman zaman vukua gelen tarihî hâdiselerin çizdiği Anadolu haritasının kenar hatlarını silecek ve ona daha dar veya daha geniş ayrı bir çerçeve imal edecek bir maceraya artık tarihimiz şahit olmayacaktır.

Vatan Anadolu'nun bahrî hudutlarını burada zikretmek fazladır. Anadolu'nun üç tarafını tabiat, denizlerle çevirmiş, ondan ayrı olan toprak parçalarını sert, keskin kılıcıyla keserek bir tarafa atmıştır. Berrî hududu ise Anadolu şarken Kars da dâhil olduğu hâlde kadîmen Arran denilen ve Aras Nehri'nin şimalinde bulunan Şimalî Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ile eski tarihlerde Azerbaycan ismi verilen ve bugünkü İran'ın Azerbaycan eyâletini vücuda getiren arazi ile mahdûddur. Anadolu'nun şarkını çeviren bu hudut, teşekkülünden beri sabit kalmış, hiçbir suretle tebeddüle uğramamıştır. Bazen Rus ordularının tagyîr etmek istediği bu hududu müteakip hâdiseler yine aslıyla yerinde ibka etmiştir. Anadolu'nun cenup hududu da böylece teşekkül etmiş, kat'leşmiştir. Bu hududun dışında kalan yerler Anadolu sayılmaz. Maamâfih İstanbul (Istranca'dan itibaren İstanbul şibh-i cezîresini teşkil eden arazi) ve Gelibolu Yarımadası ile Akdeniz adaları Anadolu'nun lâ-yenfek tevâbiindendirler. İşte vatan Anadolu, bu hudut içinde müstakil bir vücuttur.

Muhtelif tarihî hâdiseler bir taraftan bu hududu, vüs'atî muayyen vatanı, vatan Anadolu'yu vücuda getirirken bir taraftan da bu vatan üzerinde bir millet yaratmış ve ikisi-

ni bir daha ayrılmamak üzere birbirine bağlamıştır. Vatan Anadolu'da yaşayan millet, Anadolu milletidir. Bu vatanda, bu milletin kurduğu devletlere gelince, bunları birer birer almak, ayrı ayrı mütalaa ve tetkik etmek yanlıştır. Anadolu milletinin Anadolu'da inşa eylediği siyasî müesseseler yekdiğerini takiben birbirini tamamlamıştır. Selçukî Devleti Karaman, Akkoyunlu, Osmanlı... saltanatlarının mukaddimesi, Osmanlı saltanatı da yine bunların başka bir nâm altında devamından ibarettir. İlâve edelim ki, bugünkü cumhuriyetimiz de Osmanlı Devleti'nin bir zeylinden başka bir şey değildir. Vatan Anadolu'da milletin meydana koyduğu bu müesseselere verilecek yegâne isim, Anadolu Devletidir. Eski tarih-nüvîsler devlet müessesesini hanedan isimlerine nispetle yâd etmek itiyadında oldukları için Anadolu Devleti şimdiye kadar birkaç unvan değiştirdi. Selçukîler zamanında Selçukîler Devleti, Osmanlılar devrinde Osmanlı Devleti oldu. Eski tarih-nüvîslerin fena bir itiyat ile Anadolu Devletine verdikleri bu isimler unutulup gitmeye mahkûmdur. Unutulmayacak ve ebedî kalacak yegâne hakikat, Anadolu'daki devlet müesseselerinin bir Anadolu müessesesi olmasıdır. Ne Anadolu ordularının fethetdikleri Rumeli ve Kafkas topraklarının bir zamanlar vatanımıza mülhak bulunması ne de bugün Anadolu hududunun hâricinde bir kısım arazinin Anadolu Devletine tâbi olması bu hakikati hiçbir suretle tebdil edemez. Anadolu orduları tarafından fethedilen Anadolu'nun hudutları hâricindeki arazi Anadolu'nun müstemlekesidir. Bu arazide oturanların Türk olmaları, oraların müstemleke olmamalarını icap etmez. Nasıl ki, bugün Kanada İngiliz müstemlekesidir ve Kanada'da oturanlar İngiliz olmakla beraber Kanada, İngiltere değildir.

Vatan Anadolu'da, Anadolu milleti tarafından tesis edilen devletin bir "Anadolu müessesesi" olduğunu kaydettik. Şu hâlde bu müesseseye isim vermek isterken hakikate göz kapayarak Selçukî, Osmanlı Devletleri unvanı gibi iğreti, mücerred, hatta manasız bir ad takmak câiz olmaz. Çünkü Selçukî ve Osmanlı devletleri kadar bugünkü cumhuriyetimiz de bir Anadolu müessesesi, binâenaleyh ismi "Anadolu Cumhuriyeti"dir. Bu cumhuriyete Türkiye Cumhuriyeti demek, onun mahiyetini değiştirmeye teşebbüs etmektir. Filvâki Turquie kelimesi eski muahedenâmelerde devletimizin unvanı olarak kullanılmıştır. Şu kadar ki, bunun tercümesi olan "Türkiya" ve "Türkiye" tabirleri biri Latince, diğeri Arapça uydurulmuş iki lugattir. Eskiden Frenkçe Turquie kelimesi, muahedelerimizde "Türkistan" suretinde tercüme edilmiş, padişahlar bunu "biz ki Türkistan ve ... memâlikinin hükümdarı falanız..." suretinde istimal etmişlerdir. Bu hâlde göre Türkiye kelimesi eskiden beri memleketimizde benimsenmiş bir tabir değildir. Hele bu tabirin devletimize alem olarak kabulü kimsenin hatır ve hayalinden bile geçmemiştir. Mukaddes Anadolu Cumhuriyetini bu tabir ile tevsîme kalkışmak, bizce şimdiye kadar olanlara zamîmeten tarihimizi son bir defa daha tahrip etmektir."

Cumhuriyetçilik Yerleşiyor

Türkiye üzerine çalışmalarıyla tanınan Prof Dr. Feroz Ahmad, Atatürk'ü "bir yabancı göz"le "Cumhuriyetçilik Kök Salıyor" başlığı altında şöyle değerlendirmiştir:

"Yeni rejim sonunda güvendeydi; eski rejim, milliyetçi muhafazakârları ve eski İttihatçılarıyla birlikte yenilmişti. 1926'ya gelindiğinde, Mustafa Kemal, insan suretlerinin

simgelenmesinin günah olarak düşünöldüğü İslâmî toplumun anlayışına aykırı bir uygulamayla İstanbul'da heykelini diktirecek kadar kendinden emindi. Ertesi yıl, 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında, partisinin kongresinde Büyük Nutuk'unu okudu, bu yolla Kurtuluş Savaşı'nın hangi zorluklarla dövüölüp kazanıldığının yorumunu yaptı. Rejim daha özgüven sahibi oldukça, Türkiye'yi daha da laikleştirip çağdaşlaştırmak için adımlar atıldı. 1928'de devletin dinini İslam olarak belirleyen madde kaldırıldı. Latin alfabesi, Arap alfabesinin yerine konuldu ve bu Osmanlı geçmişiy-le büyük bir ayrılığa yol açtı. Eski yazı bilenler bir gecede okuma yazma bilmez hale geldi ve işlerinden olmamak için en kısa sürede Latin alfabesini öğrenmeleri zorunlu oldu. Kentlerde okuryazarlık oranı arttı ve yeni yazıyla eğitilen yeni bir nesil, yeni ideolojiyle büyüdü.

1930'a gelindiğinde, Mustafa Kemal Paşa kendini bir kez daha çok partili sistemi denemek isteyecek kadar güven-de hissetti. 1924'teki ilk deneme kendi yaptığı bir şey değil, rakiplerinin onun liderliğine meydan okumak için ortaya çıkardıkları bir uygulamaydı. Bu kez, arkadaşı Fethi (Ok-yar) Bey'den Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurmasını ve Cumhuriyet Halk Fırkası'na sadık bir muhalefet yapmasını istedi. Ancak, Mustafa Kemal ölkedeki havayı yanlış hesap-lamıştı ve yeni partinin benimseneceğini, kendi partisinin ise kabul görmeyeceğini sezememişti. Parti mitinglerinde Serbest Fırka taraftarları ile jandarma arasında çatışmalar yaşandı ve seçimlerde hile iddiaları ortaya atıldı. Dolayısıyla kasım ayında, Mustafa Kemal'in yakın bir arkadaşı olan, Fethi Bey, Mustafa Kemal'e açıktan meydan okumaya zorlanmaktansa partisini feshetme kararı verdi.

Aralık 1930'da yaşanan 'Menemen Olayı' Serbest Fırka'nın popülerliğinden daha sorunlu çıktı. Taşra kasabası Menemen'de bir tarikat şeyhi, kışkırttığı bazı kişilerle birlikte, şeriatın ve hilafetin yeniden kurulması için halka ayaklanma çağrısında bulundu. Halkın desteğini sağlaması ve hareketi bastırmak için gönderilen mangayı komuta eden yedek subayın başının kesilmesiyle olayın boyutu büyüdü. Bu olay, reformların sığ, köksüz tabiatını göz önüne serdi ve reformların kendiliğinden toplumda kök salamayacağı'nın işaretini verdi. Bunlar ancak halka izah edilerek, halkın onayı ve desteği sağlandığı sürece köklü hale gelebilirlerdi. Ancak, reformlarının ülkenin çıkarına olduğunu düşünen Kemalistler, bunları taşrada açıklamak için bir şey yapmamışlardı. Reformlardan ellerine henüz bir kazanım geçmemiş ve tüm dünyayla birlikte 1930'ların Büyük Buhran'ını yaşamakta olan halk yığınları hâlâ bağlı buldukları geleneklerde ve geçmişin sembollerinde teselli buluyorlardı. Fethi Bey önderliğindeki Serbest Fırka modern bir lider ve modern fikirler sunmuştu. Ancak Menemen'deki kalabalık Mustafa Kemal'in Cumhuriyet Türkiye'sine kesinlikle yakıştırmadığı gelenekçi, karanlıkçı fikirlere meyletmişti. Kemalistler bu olayla sarsıldılar ve devrimin halkı çağdaşığa itecek, vatanseverliği dinin yerine koymalarına sebep olur şekilde desteklerini kazanacak bir ideolojiye ihtiyacı olduğuna karar verdiler.

Kemalizm/Atatürkçülük olarak bilinen ideoloji bu tartışmanın sonucuydu. Partinin üçüncü kurultayında, 1931'in mayıs ayında açıklanan altı 'temel ve değişmez ilke'den oluşuyordu: *cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık*. Bu ilkeler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin

altı okuna, ambleminin sembollerine dönüştü ve 1937 yılında da anayasaya eklemelendi. Ancak, bunların yorumları akıcı ve pragmatik kaldı; büyüyen burjuvazinin ihtiyaçlarına göre değişti.

Cumhuriyetçilik konusunda ödün yoktu çünkü bu, Osmanlı hanedanının yeniden kurulması ve sultan halifenin dönüşü demek olabilirdi. Ancak, milliyetçilik kucaklayıcı kökenden ziyade daha çok bölgeye bağımlı kaldı. Mustafa Kemal'in 1933 tarihli özlü sözü 'Ne mutlu Türk'üm diyene', Almanya ve İtalya'nın faşist rejimlerinde revaçta olan doğum, kan veya etniklik fikrine tersti. Yeni Türkiye'nin sınırlarında yaşayan herkes kendine 'Türk' diyecekti. Bu, vatanseverlerin milliyetçilik yorumuydu. Öte yandan, Avrupa'nın faşist rejimlerince etkilenmesi olası Pantürkizm taraftarları, milliyetçiliğin dogmatik, etnik ve dile dayalı tanımlarına eğilim gösterdiler. Bu iki yorum arasındaki mücadele günümüze kadar devam etti. Atatürk, bir milliyetçiden daha çok bir vatanseverdi. Devletin dinden ayrılmasından çok devletin dinî konuları kontrol etmesi olan laiklik de aynı şekilde yoruma açıktı; kimileri liberal bir tavır sergilerken kimileri ise aşırı bir görüşle, İslâm'dan tamamen kaçınan bir tavır sergilediler.

Londra'da yayımlanan *The Times* gazetesi, 14 Mayıs 1938'de Türk büyükelçisinin Londra Ritz Hotel'de Peygamber'in doğumu onuruna bir toplantı düzenlediğini bildiriyordu ki, bu Kemalist militanlık veya dogmatizmin bir işareti olmaktan çok uzaktı.

Türkiye, 1932 Temmuz'unda Milletler Cemiyeti'ne üye oldu ve saldırganlığa karşı 'ortak güvenlik' ilkesine destek verdi. Daha önceden 1929'da savaşı bir ulusal siyaset un-

suru olarak reddeden Fransız-Amerikan Briand-Kellogg Paktı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onanmıştı. 1928'de İtalya'yla bir tarafsızlık antlaşması imzalanmış ve 1930 Haziran ayında Yunanistan'la uzlaşma 'cihanda sulh' isteğini perçinlemişti. Ancak, Atatürk'ün ortak güvenlik için desteği kelimelerden öteye geçti. Cemiyet Habeşistan'a İtalyan saldırısı karşısında yaptırımlar uygulayınca, her ne kadar Roma yönetimi Türkiye için bunalım yılları olan 1930'larda önemli bir ticaret ortağı olsa da Ankara İtalya'yla ticaret yapmamaya karar verdi.

Kemalistler, Mussolini ve Hitler gibi diktatörlere boyun eğme politikası güden Batıyı eleştiriyorlardı. Atatürk saldırı tehdidini Boğazlar'ı yeniden silahlandırmak için destek bulmakta kullandı. 1936 Temmuz ayında imzalanan Montreux Sözleşmesi, Türkiye'nin Batılı güçler tarafından ilk kez eşit olarak görülmesi açısından önemliydi ve ülkeyi Lozan Antlaşması'nın getirdiği bir diğer kısıtlamadan kurtarıyordu. Sözleşme, İspanya İç Savaşı'nın çıkışıyla aynı zamana denk geldi ve Atatürk bir kez daha ortak güvenliği destekledi. Eylül 1937'de, Akdeniz devletleri Nyon Konferansında buluşarak 'İtalyan korsanlığı'nı kınadılar. İnönü hükûmetinin değil de Atatürk'ün kişisel talimatlarıyla hareket eden Türk delegasyonu, İnönü hükûmeti Roma'nın bu hareketi kışkırtıcı bulacağı endişesiyle karşı çıkmasına rağmen, İngiliz ve Fransız gemilerine Akdeniz'de İtalyan saldırganlığını önleme amacıyla Türk deniz üslerini kullanma izni verdi.

Her ne kadar Moskova'yla samimi ilişkiler Türk dış politikasının temel taşı olarak kaldıysa da Ankara dünyanın en büyük deniz gücü İngiltere'nin dostluğunun değerini

anladı. Eylül 1936'da Kral VIII. Edward'ın gayri resmî ziyareti bir devlet ziyareti muamelesi gördü ve Atatürk kralla birçok kez fotoğraf çekti. Kralın Türkiye ziyareti ülkenin Londra'da uluslararası siyasette önemli bir faktör ve denemiş gibi muamele görmeye layık olduğu fikrini verdi. Atatürk'ün yabancı demokrasilere daha yakın olma isteği iç politikada da etkili oldu. CHP'nin, rejime bir 'faşist renk' kattığı söylenen mutlakıyetçi ve devletçi genel sekreteri Recep Peker'in görevden el çektilmesine yol açtı.

Atatürk faşist diktatörlerin saldırgan politikalarına karşı çıkmayı sürdürdü. Basın, Eylül 1938 tarihli ve İngiltere ile Fransa'nın Çekoslovakya'yı Hitler'e bıraktığı Münih Antlaşması'na eleştirel yaklaştı. Kendi ulusal kurtuluş mücadelelerini hatırlayan gazeteciler, Çekoslovaklar Alman işgaline karşı savaşsaldı, bağımsızlıkları olmasa da en azından ulusal saygınlıklarını koruyacaklarını yazarak, hayıflandılar. 1930'lu yıllarda Atatürk'ün yatıştırma politikalarına muhalefet ettiği o kadar az rastlanan bir durumdu ki, İngiliz yazar George Orwell, "1935-1939 yılları arasında faşizme karşı savaşta hemen her müttefik makbul görülürken, solcular kendilerini Mustafa Kemal'i överken buldular," diye yazdı.

1938 Ekimine gelindiğinde, doktorlarının raporlarına dayanan resmî bültenler Atatürk'ün çok hasta olduğunu belirtiyordu. 29 Ekim'deki Cumhuriyet'in on beşinci yılı kutlama törenlerine katılamayacak kadar hastaydı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yeni yasama yılı 1 Kasım 1938'de açıldığında cumhurbaşkanının konuşması Başbakan Celal Bayar tarafından okundu. Dokuz gün sonra, 10 Kasım 1938'de ülke Atatürk'ün öldüğünü öğrendi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı olarak geçirdiği on beş yıl içinde Atatürk yeni bir kimlik edinmiş ve kendi kendine yeterli ve bağımsız bir millet yaratmayı başarmıştı. Bir ülkeyi yarı feodal, kırsal temellerinden çağdaş bir endüstri ekonomisine dönüştürme projesini başlatmıştı. Tüm ulusun enerjisi yurt içinde gelişmeye odaklanmışken Türkiye'nin dış politikası da statükoyu korumak üzerine kurulmuştu. 1923'te cumhuriyet kurulduğunda, Türkiye kibrit gibi basit bir şeyi bile üretemez durumdaydı. Ancak, 1930'ların ortalarına gelindiğinde fabrikalar tekstil ürünleri, şeker, kâğıt ve çimento ürettiyordu; bir İngiliz firması demir çelik sanayiini kurma aşamasındaydı. Demiryolları gibi yabancı sahipli işletmeler, her ne kadar 'kamulaştırma' yerine 'devletleştirme' terimi seçilmiş olsa da devlet tarafından satın alınıp kamulaştırılmıştı. Daha çok demiryolu hatları kurularak bunlar ulusal demiryolu ağına bağlanmıştı; bunun amacı da ulusal bir pazar yaratmaktı. Türkiye artık kendi kendini doyurabiliyordu ve bazı ürünlerini de Avrupa'ya ihraç ediyordu. Yine yeni doğmakta olan tekstil sanayiinde kullanılan yün ve pamuk gibi hammaddelerde de, Karadeniz madenlerinden gelen kömür konusunda olduğu gibi, kendine yeterliydi.

1920'lerin ortalarında, Yunanistan'la nüfus mübadelesinin sonrasında, tesisatçılık veya kunduracılık gibi en basit teknik işler bile Türkler tarafından yapılamıyordu, çünkü bu tür işler gayrimüslimlerin tekelindeydi. Ancak birkaç yıl içinde 'yeni Türk', modern bir toplumun gereksindiği demiryolculuktan banka memurluğuna kadar tüm işleri becermeyi öğrendi. Aynı zamanda kadınlar da profesyonel işlerde, tekstil tezgâhlarında ve sekreter olarak çalışıyorlardı.

Atatürk 1930'ların diktatörleri gibi değildi. Nutuklar atıyordu ama bunlar asla Hitler veya Mussolini'nin yaptıkları gibi önceden ayarlanmış geniş topluluklara karşı olmuyordu. İnsanları yönlendirme amacıyla hareketlendirmek veya bu amaçla onları güçlendirmek değil onları bir kalıba sokmak istiyordu. Kaybedilen toprakları geri almak veya fütü-hata girişmek gibi bir amacı olmadığından, halkı reformlarını kabul etmeye iknaya çalışıyordu. Devrinin liderlerinin aksine karizması toprak fethetme sözüne dayanmıyordu. Programı genelde içişlerine yönelikti ve cumhuriyetin tek toprak kazanımı 1938'de o dönemde Fransız mandası altındaki Suriye'den Hatay'ın alınmasıydı. Ancak, 1926'da petrolüyle birlikte Musul'u İngiltere kontrolündeki Irak'a bırakması gerekmişti. Toplumunu ise hiçbir zaman, örneğin General Franco'nun 1936 sonrasında İspanya'da yaptığı gibi, geleneksel toplumsal kanaatler ve sembollerle yönetmedi. 20. yüzyılın gerekleriyle örtüşen yeni bir ideoloji ve sembol yaratmayı seçti. Her ne kadar liberal demokrasiyi sonradan kendi radikalliğini frenleyici olarak görse de, bir muhafazakâr olmadığından ne laik modernizmden ne de liberal demokrasiden çekindi. Toplumunu sınıflar temelinde ve sınıf çatışmasına dayalı olarak incelemesiyle Marksizm Kemalizm'e bir alternatif oluşturuyordu ve Mustafa Kemal bununla yüzleşmeyi reddetti.

Her ne kadar yaşamı boyunca bunların hepsini tam olarak kullanmadıysa da Atatürk siyasî partiler, sendikalar, hür bir basın, ifade özgürlüğü gibi liberal kurumların mantığını kabul etti. Rejimin varsayımı ise bu kurumların, Türk toplumu gerekli gelişim aşamasına geldiğinde kullanıma sunulacağı şeklindeydi. Atatürk 1938 Kasım ayında öldü-

ğünde, cumhuriyet döneminde yetişmiş yeni nesil, bildikleri her şeyin onunla birlikte öldüğünü düşündü. Birçok kişi için Atatürksüz bir Türkiye düşünmek imkânsızdı, çünkü o yeni Türkiye'yle, cumhuriyetle eş anlamlı hâle gelmişti. Bu sebeple, Atatürk'ten sonra gelen yöneticiler, olgunlaşma dönemine girmiş olan bir ülkeyi yönetebilmek için kendi otoritelerini kurmak gibi zor bir görevle karşı karşıya kaldılar."

Kinle Ülke Yönetilemez

Türkiye, Ak Parti'nin yönetiminde, bizi yıkıma götürecek evreler geçirmiştir. Kolları dünyanın dört bir tarafına uzanan bir cemaatle yakın ilişkisi, bu cemaatin Ak Parti'yle yakın ilişkiden faydalanarak, devletin her kademesine "adamları"nı yerleştirmesi, Türkiye'yi uçurumun kenarına getirmiştir. Bunun yanında hükûmetin içi oyularak iktidar olma arzusu karşılarındakilerin açıklarını ortaya çıkarmada büyük rol oynaması, şimdi üstü örtülen ama tarihin tozlu raflarında yerini kuruyan olumsuzluklar "17-25 Aralık Olayları" diye vasıflandırılmıştır. Bu dönemin kayıtları, içimizin nasıl boşaltıldığının da belgeleri niteliğindedir. Sonrası darbe teşebbüsü, halkın darbeye direnci... Ondan önce Taksim Gezi Olayları, 80 ilde hükûmetin protestosu, ölümler, mahkûmiyetler.

Gezi olayları sonrası intikam ateşi yakılmış "organizatör" görülenler, ağır hapis cezalarına çarptırılmışlardır.

Hâlbuki "nas" diyenler, Kur'ân-ı Kerîm'i ve Hadis-i Şerîf'i öne çıkaranlar, intikam peşinde koşmazlar, insanı kazanmanın yollarını belirlerler.

Kur'ân'a inanlar şu sureleri biliyorlarsa, "intikam" ateşi

yakmazlar. Ön fıkıh ve şeriat üzerinde duracağız. Referansımız İlahiyatçı Prof. Dr Abdüllatif Şener'dir. Özet olarak:

“İslam hukuku terimi olarak Şerîat ve Şir'at, Kur'ân ve sahih sünnette yer alan hükümler (normlar) diye ifade edilmektedir. Maide suresi 5/48'de: *“Bilin ki Biz sizden her topluma bir “şir'at”, (yol) ve yöntem verdik.”*, Casiye suresi 45/18'de: *“Sonra senin için de uyacağın bir “şerîat” (yol) belirledik.”* buyrulmaktadır.

“**Fıkıh**” kelimesi de Arapça olup sözlükte “anlamak, bilmek, kavramak” gibi anlamlara gelmektedir. Bu her iki terim de dilimize ve diğer dillere “**İslâm hukuku**” diye çevrilmektedir. Oysa bu iki deyim arasında, eski dille söylersek, “Umum husus min vecih” vardır; yani bu iki deyimden her biri, kapsam itibarıyla bir yönden genellik ve diğer yönden özellik ifade eder. Şerîatın kapsamı dar, fıkıhın kapsamı geniştir. Elbette iç içe yönleri de var. Diğer bir deyişle, şerîat İslâm hukukudur, fıkıh ise Müslümanların hukukudur denilirse, daha doğru olur, zorlamaya gerek yok, diye düşünüyorum.

Zira Kur'ân ve sahih sünnetteki hukukî hükümler sınırlı sayıdadır. Olaylar ve işlemler ise sınırsız ve değişkendir. Dolayısıyla ortaya çıkan yeni olaylar ve sorunlar için içtihadı, yorumlara gerek duyulmuş ve “**fıkıh ilmi**” adıyla bir bilim dalı oluşmuştur. 1400 yıllık bir süreçte oluşan fıkıh ve fakihlerin (hukukçuların) içtihat, kıyas ve yorumlarından, örf ve âdetlerden oluşan fikhî hükümler ve kuralları eşitir şeriat, değildir. Şerîatın beşerî yüzü ve Tanrısal olmayan veçheleridir. Üstelik bu hükümler ve kurallar mezheplere, coğrafi bölgelere, toplumlara ve yıllara göre farklılıklar arz etmektedir. Hele o çağların anlayış ve şartlarının gere-

ği olarak ileri sürülen ve benimsenen birtakım görüşlerin (kavillerin), fetvaların ve tercihlerin büyük kısmı ilelebet uygulanamaz. Çünkü *“Zamanın değişmesiyle hükümler de değişir.”* (Bkz. *Mecelle* m. 39)

“Âdil olan her hüküm (norm) İslam açısından da geçerlidir,” ilkesini benimseyerek, zamanla değişmesi icap eden ve günün şartlarıyla uyuşmayan fikhî anlayış ve kurallar bir yana bırakılıp, yeni olay ve sorunlar için bilimsel esas ve çağdaş gelişmelere göre yeni fikirler, yeni görüşler ve âdil çözümler üretilmelidir. Kılavuzumuz, Kur’ân-ı Kerîm’in Hz. Peygamber’e hitap eden, dolayısıyla hepimize yönelik olan: *“(Yönetimle ilgili) işlerde onlarla (insanlarla) istişare et.”* (Âl-i İmran 3/159) ve *“Onların işleri aralarında şûrâ (danışma) iledir.”* (Şûrâ 42/38) âyet-i kerîmeleri olmalıdır. *“İstişare eden hüsrana uğramaz,”* özlü deyişini de belleğimizden silmeyelim. Nahl suresi 16/43: *“Bilmiyorsanız bilenlere sorun.”* ve Yusuf suresi 12/76: *“Her bilgi sahibinin üstünde daha iyi bilen biri vardır.”* âyet-i kerîmelerini de unutmayalım.”

* * *

Kin ve düşmanlaştırma üzerine birçok âyet-i kerîme var.

Kasas suresinin 77. âyeti:

“Allah’ın sana verdiğiyle ahiret yurdunu ara, dünyadan da kendi payını (nasibini) unutma. Allah’ın sana ihsan ettiği gibi, sen de ihsanda bulun ve yeryüzünde bozgunculuk arama. Çünkü Allah bozgunculuk yapanları sevmez.”

Maide suresinin 8. âyeti:

“Bir topluluğa duyduğunuz öfke, sakın sizi adaletsiz davranmaya sevk etmesin!” (Maide Suresi, 5/8).

Hz. Peygamber de kin gütmeyin, buyurmuştur:

“Birbirinizle hasetleşmeyiniz... Birbirinize kin ve nefret beslemeyiniz. Birbirinize darılıp yüz çevirmeyiniz... Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulüm ve haksızlık yapmaz, yardımını kesmez ve onu hakir görmez...” (Müslim, Birr 32)

Bütün dünyayı yoklayın; ister Müslümanların çok olduğu, ister az olduğu ülkelerde sorun halka: “İslâmı nasıl anlıyorsunuz?” Mutlaka “şiddet”le bağlantı kuracaklardır.

Ülkemizde de din adına konuşanların çoğunun “tebliğ” ile hiçbir alâkaları yok. Kinle yoğrulmuşlar.

Yeni bir düzende, asla kine yer olmamalı, asla ayrıştırıcı olunmamalı, herkes kucaklanmalıdır.

Türk Geleneğinde Şûra

Şûra, Türk geleneğinde çok önemli bir karar mekanizmasıdır. Türkçede, Arapça “şûrâ”nın karşılığı “kengeş”tir. Zamanımızda “kongre” kelimesi kullanılsa da kongrede tercihler öne çıkar, şûrada ise konuşa konuşa ortak görüşe varılır.

Kengeş (Şûra), *Divanu Lugati't-Türk*'te şu sözde örnekendirilmiştir: “Kengeşlik bilig artamas (Danışıklı iş bozuk olmaz)”

Türkler, milâttan önce Mete zamanında şûra diyebileceğimiz kurultaylar toplamışlardır. Sonra Göktürklerde kurultayda alınan kararları görüyoruz. Bilge Kağan, Türk ille-rindeki şehirlerin Çin ülkelerindeki gibi surlarla çevrilmesi ve Budizm ile Taoizm'in yurttan yayılmasının teşvik edilmesi için kurultay toplamıştır. Vezir Tonyukuk “Çinliler gibi şehirlerimizin etrafını çevirip, iyice yerleşirsek, nüfusumuz onlardan çok az olduğundan onlara karşı varlığımızı koru-

yamayız; varlığımızı hareketliliğimize borçluyuz; Budizm ve Taoizm bize uyusukluk getirecektir,” sözleriyle karşı çıkmış, Bilge Kağan’ın teklifi reddedilmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’de istişare edilmesi buyrulmuştur:

“İş hakkında onlara danış.” (Âl-i İmrân, 3/189), “İşlerinizi aralarında danışınlar.” (Şûrâ, 42/38).

Türkler, Kur’ân inmeden önce de istişare ediyorlardı.

* * *

İlk Millî Eğitim Şûrası İstiklâl Harbi’nin ortasında, 15-21 Temmuz 1921’de, Ankara’da, Mustafa Kemal’in başkanlığında toplanan maarif kongresidir.

Bu kongreyle ilgili İsmail Hakkı (Baltacıoğlu)’nın bir yazısı *Dergâh*’ta çıkmıştır. İstanbul’da ve Ankara’da iki ayrı hükûmet var. Ankara, yeni devletin temellerini atmış ve ilk işlerinden biri de eğitimin ıslâhıdır. İsmail Hakkı, makalesinin girişinde şunları yazar:

“Bu yaz Ankara’da bulunuyordum. maarif kongresi başlamak üzere idi. Kongre için Anadolu’nun muhtelif yerlerinden gelen muallimler belediye bahçesinin kameryelerinde birer fikir ve münakaşa kümesi gibi toplanıyorlardı. Bu muallimlerin bir kısmıyla görüştüm. Eski mahalle mektebi hocalarıyla yeni Darulmuallimîn mezunlarını ayıran farklar var: Eskiler pek sükûfî kimselerdi. Yeniler biraz çok söylüyorlar! Eskiler vazifelerini dinî bir teslimiyetle, sabûr ve mütevekkil yaparlardı. Yeniler vazifelerini az çok fikrî, nazarî bir hâle içinde görüyorlar. Genç muallimlerin hayatı gerçi daha şuurlu, fakat çok ihtilâlli! Biraz mübalağa ile söylüyorum. Yeni muallim hasta, hırçın bir sanatkârdır, biraz da mücerred fikirlerin meftunu!”

Öğretmenler Günü kutlaması 1981’de, Mustafa Kemal Atatürk’ün 100. doğum yılında başlatılmıştır.

Mustafa Kemal’e 11 Kasım 1928’de “Millet Mektepleri Başöğretmenliği” unvanı verilmiş, bu unvan, 24 Kasım’da Millet Mektepleri Talimatnamesi’nin yayımlanmasıyla resmîyet kazanmıştır. Bundan dolayı 24 Kasım öğretmenler günü olarak kutlanıyor.

* * *

İlk maarif kongresi 15-21 Temmuz 1921 tarihinde Ankara’da toplanmıştır. Savaşın ortasındayız. Pek çok imkânsızlıkla boğuşuyoruz. Ayağımızda çarık bile yok. Düşman Eskişehir-Kütahya hattında. Askerlerimiz Sakarya’nın doğusuna doğru çekilmekte. Ankara’da ise cehalete karşı savaş için kongre topluyoruz. Mustafa Kemal, cepheyi bırakarak kongreye katılıyor. Yunanlılar taarruza geçince 12 gün planlanan kongre 7. günde sona eriyor. O çetin şartlarda eğitimin önemi vurgulanıyor.

Mustafa Kemal Atatürk’ün 15-21 Temmuz 1921’deki ilk eğitim kongresinde yaptığı konuşma bize yol göstericidir:

“Saygıdeğer Hanımlar, Efendiler,

Genel Savaş memleketimizi bir yenilgiye götürdü. Düşmanlarımız bunu fırsat kabul ederek milletimizi bütünüyle yok etmek istediler. Buna karşı ortaya çıkan millî coşkuya Ankara çok büyük bir sahne oldu. Bizi yaşatmamak isteyenlere karşı yaşama hakkımızı savunmak üzere toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi burada, Ankara’da toplandı.

Bugün Ankara, Millî Türkiye’nin ‘Maarif Eğitimi’ni kucakacak olan Türkiye Kadın ve Erkek Öğretmenler Kongresi’nin burada toplanmasıyla övünmektedir.

Yüzyılların yüklemiş olduğu derin bir yönetimin boşla-
yıp, savsaklamasından devlet organlarında açtığı yaraları
tedaviye harcanacak yardımların en büyüğünü hiç şüphesiz
kültür yolunda kullanmamız gerekir.

Gerçi bugün maddî manevî güç kaynaklarımızı, millî
sınırlarımız içindeki memleketlerimizde işgalci bulunan
düşmanlara karşı kullanmak zorundayız. Memleket kül-
türü için ayrılabilen şey, gelecekteki eğitimimize dayanak
olacak bir temel kurmaya yeterli değildir. Ancak yeterli
şartlar ve araçlara sahip oluncaya kadar geçecek savaş gün-
lerinde bile dikkatlice hazırlanmış bir millî eğitim progra-
mı oluşturmaya ve var olan eğitim teşkilâtımızı bugünden
daha yararlı bir faaliyetle çalıştıracak ilkeleri hazırlamaya
zaman ayırmalı ve çalışmalıyız.

Şimdiye kadar sürdürülen eğitim yöntemlerinin milleti-
mizin tarihi geriliğinde en önemli bir etken olduğu inancın-
dayım. Onun için bir millî terbiye programından söz eder-
ken eski devrin saçma sapan ve yaratılış özelliklerimizle
hiç de ilişkisi olmayan yabancı düşüncelerden, doğudan ve
batıdan gelebilen etkilerden bütünüyle uzak, millî ve tarihî
karakterimize uyan bir kültürden söz ediyorum. Çünkü
millî dehamızın tam olarak gelişerek ortaya çıkması ancak
böyle bir kültür ile sağlanabilir. Gelişi güzel izlenecek bir
yabancı kültür şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin
yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür (Harâset-i Fikriyye)
zeminle uygundur. O zemin (yer) milletin karakteridir.

Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özel-
likle varlığı ile, hakkı ile, birliği ile taarruz eden, genel ola-
rak yabancı unsurlarla mücadele gereğini ve millî düşün-
celeri boğmaya çalışan her karşı fikre şiddetle ve özveri ile

savunmanın gereği öğretilmelidir. Yeni neslin bütün ruhi güçlerine bu özellikler ve yeteneğin verilmesi önemlidir. Devamlı ve müthiş bir savaş şeklinde beliren milletlerin hayat felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu olgun özellikler şiddetle istenmektedir.

Ayrıntılarını tamamen uzmanlarına bırakmak istediğim bu mesele hakkındaki genel görüşlerimi tamamlamak için yeni neslin donatılacağı manevî özellikler arasında kuvvetli bir erdemlilik ve kuvvetli, düzenli ve sağlam düşünceden de söz etmek zorundayım.

İşte biz, bu kongremizden sadece çizilmiş eski yollardan yürümenin şekli hakkında düşünceleri konuşmak değil, belki söylediğim şartları taşıyan yeni bir sanat ve beceri yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi kutsal bir hizmet bekliyoruz. Maarif Vekaleti'nin halkı tanımış, çevreyi ve memleketi değerlendirmiş öğretmen ve uzmanlardan oluşan bir ilim ve kültür kongresini Ankara'da toplamayı düşünmüş olması ve bugünkü zor şartlara rağmen bu girişiminde başarısını büyük bir beğeni ile anarım.

Huzurunuzda ve millet huzurunda millî eğitimimiz hakkındaki görüş ve düşüncelerimi söylemeye imkân vermiş olan bu toplantıdan yararlanarak, geleceğimizin kurtuluşunun saygıdeğer liderleri olan Türkiye kadın ve erkek öğretmenleri hakkındaki saygı dolu duygularımı hatırlatmak isterim.

Gelecek için hazırlanan vatan çocuklarına, hiçbir zorluk karşısında baş eğmeyerek sabırla çalışmalarını ve eğitimdeki çocuklarımızın ana babalarına da yavrularının eğitmelerini tamamlamak için her fedakârlığa katlanmaktan

çekinmemelerini öneririm. Büyük tehlikeler karşısında uyanan milletlerin ne kadar kararlı oldukları tarihçe ispat edilmiştir. Silâhıyla olduğu gibi beyniyle de mücadele etmek zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği gücü ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur. Milletimizin temiz karakteri yetenek ile doludur. Ancak bu doğal yeteneği ortaya çıkarabilecek yöntemlerle donatılmış vatandaşlar gereklidir. Bu görev de sizlere düşüyor. Millî hükûmetimizin ciddiyet ve içtenlikle istediği derecede, Türkiye kadın ve erkek öğretmenlerinin hayat ve refahını henüz sağlayamamakta olduğunu biliyorum; fakat milletimizi yetiştirmek gibi kutsal bir görevi üzerine alan yüce heyetinizin bugünün durumunu dikkate alacağından ve her zorluğu yenerek bu yolda gayet sabırla yürüyeceğinden şüphem yoktur. Göreviniz çok önemli ve hayatidir. Bunda başarılı olmanızı Yüce Allah'tan dilerim.

Atatürk, İktisat Kongresini Topluyor

20 Kasım 1922'de başlayan Lozan Barış Görüşmeleri Konferansı; Batı Trakya, Boğazlar, Musul, Osmanlı borçları ve kapitülasyonlar konularında İngiltere ve Fransa'nın katı tutumları yüzünden 4 Şubat 1923'te kesilmiş, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti görüşmelerde bulunmak için yurda dönmüştü.

Bu arada İzmir'de, Kâzım Karabekir Paşa başkanlığında, 17 Şubat 1923'te İktisat Konresi toplandı. Salonunda 1135 temsilci, bakan, milletvekili, üst seviye askeri ve sivil görevliler vardı. Davetliler arasında sadece iki büyükelçi, Sovyet Rusya Büyükelçisi Arolof ile Azerbaycan Büyükelçisi İbrahim Abilof yer alıyordu.

Mustafa Kemal Atatürk'ün kongrede yaptığı konuşma bize gelecek için ipuçları verir (özetle):

“Efendiler!

Aziz Türkiye'mizin iktisadî yükselme gereklerini aramak ve bulmak gibi vatanî, hayatî ve millî bir kutsal amaç için bugün burada toplanmış olan sizlerin, saygıdeğer halk temsilcilerinin karşısında bulunmakla çok mutlu ve sevinçliyim. Efendiler! Uzun ihmallerle ve derin ilgisizlik ile geçen yüzyılların iktisadî yapımızda açtığı yaraları tedavi etmek, tedavi çarelerini aramak ve memleketi bayındırlığa, millî bir rahatlığa, mutluluğa ve servete ulaştıracak yolları bulmak için gerçekleştirilecek çalışmanızın çok kıymetli ve başarılı sonuçlara ulaşmasını dilerim. (...)

Efendiler, tarih, milletlerin yükselme ve düşmesi sebeplerini ararken birçok siyasî, askerî, sosyal nedenler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler, sosyal olaylarda etkilidir. Fakat bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla, yükselmesiyle, düşmesiyle ilgili ve ilişkili olan milletin ekonomisidir. Tarihin ve tecrübenin belirlediği bu gerçek, bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamen görülmüştür. (...)

Bir milletin hayat gereklerini, rahatlık ve mutluluğunu oluşturan ekonomiyle uğraşmaması, uğraşamaması dikkatleri çeken bir durumdur. Fakat biz kabul etmek zorundayız ki, ekonomimize gereği kadar önem vermemiş bulunuyoruz. (...)

Osmanlı tarihinde bütün gayretler, bütün çalışma, milletin isteği, emelleri ve gerçek ihtiyaçları açısından değil, belki şunun bunun özel emellerini, tutkularını karşılamak açısından gerçekleşmiştir. (...)

Efendiler, Osmanlı fatihleri, hakanları, istilâcıları, ana unsur ile beraber sabanın önünde yenilip çekilmeye başladıktan sonra, asıl felâketlerin büyüğü başladı. Sırf şahane bir ihsan olarak, yabancılara verilmiş olan ve özel olan karşılıksız yardım, memleket içindeki Müslüman olmayan unsurlara verilmiş olan her şey, kazanılmış haklar olarak anlaşıldı. Fakat yabancılar yalnız bu hukuku korumak ile de yetinmediler. Belki her gün onları biraz daha arttırmak için çareler aradılar ve buldular.

Yabancılar bir taraftan iç unsurları kışkırtıyorlardı, diğer taraftan da kendileri Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışıyorlar ve her karışmada da yine devlet ve milletin aleyhine olmak üzere yeni birtakım ayrıcalıklar, haklar alıyorlardı. (...)

En sonunda bir gün Osmanlı Devleti'nin iflâsına karar verdiler. Maliye işleri hemen kontrol altına alınmış ve başımıza genel borçlar belâsı çökmüş bulunuyordu. (...)

Arkadaşlar, şahsî saltanatta her konuya tac sahiplerinin arzusu, iradesi ve amacı hâkimdir. Söz konusu olan yalnız odur. Milletin amaçları, arzuları, ihtiyaçları söz konusu olmaktan çok uzaktır. (...)

Osmanlı Devleti gerçekte ve fiili olarak bağımsızlıktan mahrum bir duruma getirilmişti. Gerçekten bir devlet ki, kendi halkına koyduğu bir vergiyi yabancılara koyamaz. Gümrük uygulamalarını, vergilerini memleketin ve milletin ihtiyaçlarına göre düzenlemekten yasaklıdır. (...)

Gerçekte devlet, istiklâlini çoktan kaybetmişti ve Osmanlı ülkesi yabancıların serbest bir sömürgesinden başka bir şey değildi ve Osmanlı halkı içindeki Türk Milleti de tamamen esir bir duruma getirilmişti. (...)

Dış düşman kuvvetleri (...) saygın vatan topraklarında bulunurken, padişahın iradesi ile, çıkarttığı fetvalarla ve hilâfet orduları ile bu suçsuz millet, şurada burada alçaltılıyor ve aldatılıyordu. (...)

Osmanlı Devleti'ni kuran Türk milletinin de, aslî unsurunun da, bu memleketin gerçek halkının da yok ve çökmüş olduğunu zannettiler. İşte bunda çok aldandılar. Osmanlı Devleti ve Osmanlı Devleti gibi çok devlet kurmuş olan Türk Milleti yok olmamıştır. Tersine hayatına vurulan bu darbelerden, dış düşmanların ve iç düşmanların bu acı ve nefret edilecek darbelerinden birdenbire bütün acıgözlülüğünü, bütün uyanıklığını takındı ve hayatını, şerefini, namusunu kurtarmak için tam bir kararlılıkla başını kaldırdı; birlikte ve birbirine dayanarak ortaya atıldı. (...)

Efendiler, milletimiz, kesin kurtuluşa ve gerçek kurtuluşa sahip olabilmek için, iki ilkeye dayanmanın farz ve şart olduğunu anladı; büyük ve açık kanaatlerle anladı. O ilkelere birincisi Misak-ı Millî'nin ifade ettiği mananın ruhudur. İkincisi anayasamızın belirlediği değiştirilemez gerçeklerdir. Biliyorsunuz ki Misak-ı Millî, milletin tam istiklâlini sağlayan ve bunu sağlayabilmek için ekonomisinin de gelişmesine engel olan bütün sebepleri bir daha ve kesinlikle geri gelmemek üzere kaldıran bir yöntemdir. (...)

Siyasî, askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadî zaferler ile taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler devamlı olamaz, az zamanda söner. Bu bakımdan en kuvvetli ve parlak zaferimizin bile sağlayabildiği ve daha sağlayabileceği yararlı kazançları belirlemek için ekonomimizin, iktisadî hâkimiyetimizin sağlanması ve sağlamlaştırılması ve genişletilmesi gerekir. (...)

'Kanaat, yok edilmeyen bir hazinedir,' anlayışı ile, fakirliği fazilet bilmek felsefesine de iktisat devri artık son versin.

Efendiler! Bu felsefeyi, mutlaka yanlış yorumlamak yüzünden bu millete, bu memlekete çok büyük kötülük edilmiştir. Biliriz ki, Allah dünya üzerinde yarattığı bu kadar nimetleri, bu kadar güzellikleri insanlar yararlınsın, varlık içinde yaşasın diye yaratmıştır ve fazla derecede yararlanmış olabilmek için de bugün kâinattan esirgediği zekâyı, akli insanlara vermiştir. (...)

Geçmişte ve özellikle Tanzimat devrinden sonra, yabancı sermayesi memlekette üstün bir yere sahip oldu. Ve ilmî manasıyla denebilir ki, devlet ve hükûmet yabancı sermayenin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medenî devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye de buna uyamaz. Burasını esir ülkesi yaptıramaz.

Arkadaşlar, son söz olarak demiştim ki, biz memleketimizi artık esir ülkesi yapamayız. Belki hepimizin dikkatlerini çekmiş olan Lozan Konferansı'nın son görüşmesi bu nokta ile ilgilidir. Konferansın şimdilik gecikmeye uğrayışı hep aynı meseleden, aynı noktadan doğmuştur gibi anlaşılabilir. Ordularımız en büyük bir zaferi kazanmışlardır ve zafer yürüyüşünü durduracak hiçbir engel yoktur. Böyle bir zamanda İtilâf Devletleri, hukukumuzu, kanunî haklarımızı görüşmeler ile bile onaylayacaklarını ve meselelerin görüşmeler ile bile çözümleneceğini söylediler ve bizi konferansa davet ettiler. Milletimiz, meclisimiz ve hükûmetimiz samimî olarak barış taraftarı olduğu için, muzaffer ordularımızı durdurdu ve delegeler heyetimizi Lozan'a gönderdi. Aylardan beri konuşmalar ve tartışmalar sürü-

yor. Fakat henüz karşımızdakiler bizimle üç senelik, dört senelik bir hesabı görmüyorlar, üç yüz ve dört yüz senelik bir hesabı görmeye başlamışlardır. Ve hâlâ karşımızdakiler eski Osmanlı Devleti'nin tarihe geçtiğini ve bugün yeni Türkiye Devleti'nin var olduğunu ve bu Türkiye Devleti'ni kuran milletin çok kararlı ve kahraman bir millet olduğunu ve bu milletin artık tam bağımsızlıktan ve milli hâkimiyetinden zerre kadar fedakârlık yapamayacağını anlamamışlardır.

İşte bunu anlayamamak yüzünden kararsızlığa düşmüşler, beklemeye mecbur hissetmişlerdir. Arkadaşlar, onlar istedikleri kadar kararsız olsunlar, fakat bu millet kesin kararını vermiştir. Bu millet için kararsızlık devirleri çoktan geçmiştir. Devletlerin delegeler heyetimize verdikleri son proje elbette heyetimizce kabule değer görülmedi. Diğer delegeler heyeti gibi bizim delegeler heyetimiz de durumu hükûmete ve gerekirse meclise sunmak üzere memlekete geri gelmek üzeredir. Elbette sorular ve açıklamalar olacaktır. Ancak bütün millet, bütün dünya bilsin ki, en sonunda ve en sonunda millet tam bağımsızlığının sağlandığını görmedikçe yürümeye başladığı yolda bir an durmayacaktır. (...)

Bizim halkımızı yararları birbirinden ayrılır sınıflar halinde değil, tersine, varlıkları ve çalışma sonucu birbirine lâzım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyicilerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve işçilerdir. Bunların hangisi birbirinin karşıtı olabilir? Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, birbirine ve işçiye muhtaç olduğunu, kim inkâr edebilir?

Bugün var olan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını

umduğumuz fabrikalarımızda kendi işçimiz çalışmalıdır. Rahat ve mutlu olarak çalışmalıdırlar ve bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın gerçek lezzetini tadabilmelidir ki, çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsinler. Bundan dolayı programdan söz edildiği zaman, âdetâ denebilir ki, bütün halk için bir “emek Misak-ı Millî’si” dir. Ve böyle bir emek Misak-ı Millî’si mahiyetinde olan program etrafında toplanmaktan meydana gelecek olan siyasî şekli ise, sıradan bir parti yapısında düşünmemek gerekir. Ve barıştan sonra meydana gelebilecek olan böyle bir siyasî şeklin şimdiye kadar olduğu gibi milletin kararlılığı ve imanı ile ve birlik ve dayanışmasının birbirine yardımcı olması ile başarılı olacağı hakkındaki inancım kuvvetlidir ve tamdır.

Efendiler! Yüce heyetinizin bugün toplamış olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir, çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak konusunda Misak-ı Millî’nin ve anayasanın ilk temel taşlarını hazırlamak konusunda etkili olmuş, girişimci olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, millî tarihimizde ve millî hayatımızda en kıymetli ve yüksek hatırayı kazanmış ise, kongreniz milletin ve memleketin hayat ve gerçek kurtuluşunu sağlamaya araç olacak kuraların temel taşlarını ve ilkelerini hazırlayıp ortaya koymak şekliyle tarihte en büyük adı ve çok kıymetli bir hatırayı kazanacaktır. Bu kadar kıymetli ve tarihi kongrenizi açmak şerefini bana verdiğinizden dolayı özellikle teşekkürlerimi sunarım. Ve böyle bir kongreyi düzenleyen sizlersiniz. Bundan dolayı sizi tebrik etmeye değer görürüm. Ve tebrik ederim. Kongre açılmıştır efendim.”

Kongrede kabul edilen 12 maddelik “**Misak-ı İktisadî**” bastırılarak TBMM Başkanlığına, Başbakanlığa ve İktisat Bakanlığına gönderilmiştir. Bu 12 karar, Türkçesiyle şöyledir:

Madde 1 - Türkiye ulusal sınırları içinde lekesiz bir bağımsızlık ile dünyanın barış ve ilerleme unsurlarından biridir.

Madde 2 - Türkiye halkı, bağımsızlığını kanı ve canı karşılığında elde ettiğinden, hiçbir şeyi feda etmez ve ulusal egemenliğine dayanan meclis ve hükûmetine daima yardımcıdır.

Madde 3 - Türkiye halkı, tahribat yapmaz, imar eder. Bütün çalışmaları iktisaden memleketi yükseltmek gayesine yöneliktir.

Madde 4 - Türkiye halkı, tükettiği malı mümkün olduğunca kendisi üretir. Çok çalışır; zamanda, servette ve ithalatta israftan kaçır. Ulusal üretimi sağlamak için gerektiğinde geceli gündüzlü çalışmak kararlılığını gösterir.

Madde 5 - Türkiye halkı, servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğunun bilinci içindedir. Ormanlarını çocukları gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi ulusal üretimi için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.

Madde 6 - Hırsızlık, yalancılık, riya ve tembellik en büyük düşmanımız; tutuculuktan uzak bir dindarlık her şeyde esasımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı, manevi değerlerine, insanlarına ve mallarına karşı yapılan düşmanca fesat ve propagandalardan nefret eder ve daima bunlarla mücadeleyi bir ödev bilir.

Madde 7 - Türkler, bilgi ve eğitim âşığıdır. Türk her yer-

de hayatını kazanabilecek şekilde yetişir, fakat her şeyden evvel memleketinin malıdır. Eğitime verdiği önem dolayısıyla Kandil gününü aynı zamanda bir kitap bayramı olarak kutlar.

Madde 8 - Birçok savaşlar ve zorunluluklardan dolayı eksilen nüfusumuzun fazlalaşması ile beraber sağlığımızın, yaşamamızın korunması en birinci emelimizdir. Türk, mikroptan, pis havadan, salgından ve pislikten çekinir; bol ve temiz hava, bol güneş ve temizliği sever. Atalarının mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi sporların yapılmasına çalışır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve ilgiyi göstermekle beraber cinslerini iyileştirir ve miktarlarını çoğaltır.

Madde 9 - Türk, dinine, toprağına, yaşamına, devletine düşman olmayan milletlere daima dosttur; yabancı sermayesine karşı değildir. Ancak kendi yurdunda kendi diline ve kanununa uymayan kuruluşlarla münasebette bulunmaz. Türk, bilim ve sanat yeniliklerini nereden olursa olsun doğrudan doğruya alır ve her türlü ilişkide fazla aracı istemez.

Madde 10 - Türk, açık alın ile serbestçe çalışmayı sever; işlerde tekel istemez.

Madde 11 - Türkler hangi sınıf ve meslekte olurlarsa olsunlar, candan sevişirler. Meslek, zümre itibariyle el ele vererek birlikler kurar, memleketini ve birbirlerini tanımak, anlaşmak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.

Madde 12 - Türk kadını, öğretmeni, çocukları, İktisadî Misaka göre yetiştirilir.

Millet ve Ana Damarımız

Ülkü Ocakları, ilk milliyetçilik heyecanımızın merkeziydi. Ülkücü Hareket'in lideri Alparslan Türkeş'in şu sözleri bize yol göstericiydi:

“Toprak bütünlüğümüzü, devletimizin ve milletimizin bölünmezliğini hedef almış olan hainane faaliyetlere karşı Türk Milleti olarak ayağa kalkmalıyız. Gençlerimizi yeni, büyük bir mücadele beklemektedir. Türk gençliği için millî vazifenin ilk şartı olarak milliyetçilik ve Türkcülük fikri gelmektedir. Türklüğü inkâr eden, Türk Milleti'nin birliğine ve bütünlüğüne karşı çıkan her türlü izmlere; bölgeciliğe, mezhepçiliğe, her çeşit bölücülüğe karşı amansız bir mücadele vermek gerekir.”

Mustafa Kemal Atatürk'ün, “Türk Devleti” fikrini ne zaman telaffuz ettiğini biliyor musunuz? 1905 yılında Kurmay Yüzbaşı olarak Şam'a giderken Beyrut'ta arkadaşlarına “Asıl mesele yıkılmak üzere bulunan imparatorluktan bir Türk Devleti çıkarmaktır,” demişti. Henüz Birinci Dünya Savaşı çıkmamış, Balkan Harpleri olmamış, Trablusgarp Harbi olmamıştı.

Mustafa Kemal iki yıl sonra da şu görüşlerini ifade ediyordu:

“Meşrutiyet, köhneleşmiş ve insicamını kaybetmiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun gövdesi üzerinde değil, aksine, Türk çoğunluğun yaşadığı kısım üzerinde düşmanların, yani büyük devletlerin yapacağı bir tasfiye yerine, kendi başına bir Türk devleti kurmalıdır. Nüfusun yarısı Türk olmayan ve hâlbuki geniş bir saha işgal eden devletin bütün varlığı ve müdafaası Türk'ün omuzlarına yüklenmiş, Hristiyan azınlıklar ise yalnız kendi çıkarlarını sağlamakla kalmıyor, komşu ve aynı ırktaki devletlerle birleşmek için

fırsat kaçırmak istemiyorlar. Geriye kalan Türkler ve Araplar, ayrı ayrı devletlerin sömürgeleri hâline getirilecek, Türk'ten başka unsurlar düşman devletlerin tarafını tutacaklar. Şu hâlde devlet gövdesinin çökmesiyle hasıl olacak enkazın altında ezilip perişan olmak mı, yoksa çoğunluğu Türk olan milli sınırlara çekilerek burasını mı savunmak daha doğru ve hayırlı olacak? Ben selameti ikinci fikrin tatbikinde görüyorum.”

O tarihlerde Mustafa Kemal Paşa'nın kafasında millî bir devlet kurma fikri vardır. Bu yöndeki sözleriyle ikazları, mevcut İttihat ve Terakki yönetimini çok fazla etkilemeyecektir. Ne yazık ki, kendimizi dünya savaşının içinde buluruz. Yedi cephede verilen müthiş bir mücadele... Yüz binlerce insanımızı kaybettik.

30 Ekim 1918'de mütarekeyi imzalıyorsunuz; bütün silahı, cephaneyi, her şeyi teslim etmişsiniz. Geleceğe dair umutlarınız kırılmış; bu çok önemli. İçeride birlik ve beraberlik zedelenmiş. Bir arada yaşamak isteyen bir toplum söz konusu değil. İşte birileri Ermeni devleti kurmak istiyor, birileri Pontus hülyasında. Zaten savaş boyunca -Birinci Dünya Savaşı- Osmanlı toprakları tamamen paylaşılmış durumda.

Bu dönem içerisinde Batının mütemadiyen çifte standardıyla karşı karşıya kalırız. Batı hiçbir şekilde sözünde durmamıştır. Gerek Osmanlı Devleti'nin idarecilerine verilen, gerekse daha sonra verilen hiçbir söz yerine getirilmemiştir.

Millî Mücadele bu şartlarda başlıyor. Milliyetçiliğin önemi işte burada ortaya çıkıyor.

Milliyetçilik İrkçilik mı?

Millet; aralarında dil, din, tarih, ülkü, duygu, gelenek ve görenek birliğı olan insanların oluşturduğu topluluktur. Aynı millete mensup olmasına rağmen insanlar; çeşitli sebepler ve mecburiyetlerle vatan olarak adlandırılan aynı topraklarda yaşamıyor, aynı dili konuşmuyor, aynı dine inanmıyor olabilirler.

İnsan topluluklarını 'millet' hâline getiren unsurların; ırk, kavim, 'vatan' olarak anılan coğrafya dilimi, siyasî ve/veya idarî topluluk ve de münhasıran din birliğı değıldir. Millet; müşterek din, dil, ahlâk, tarih ve aidiyet duygusuna sahip insanlar topluluğudur. Türk halkı, milleti 'dini dinime, dili dilime uyan' olarak tarif eder. Bir insan, ırk, kan ve soy itibarıyla beraberlikten çok dilde ve dinde beraber olduklarıyla yaşamak ister.

'Millet' denilince, aynı milliyete sahip olduklarını düşünen insanların topluluğunu anlıyoruz.

İnsanlar hangi sebeplerle, hangi hallerde aynı milletin fertleri olduklarını düşünürler?

İnsanlar, diğer insanlarla bir arada yaşarlarsa mutlu olurlar. İnsanın doğduktan sonra girdiğı en küçük ve ilk topluluk ailedir. Hepimiz bir ailenin üyesi olduğumuzu düşünür, ailemizin öbür fertleriyle aramızda hem kan hem de duygu bağılılığı bulunduğunu biliriz. Ailemizden sonra akraba çevremizle, oturduğumuz mahalle veya köyün insanlarıyla aramızda bir birlik duygusu gelişir. İnsanın bu şekilde kendini bağılı hissettiğı en büyük topluluk ise millettir. Çok eski zamanlarda insanla toplum arasındaki ilişki bu şekilde değıldi. İnsanlar kendilerini 'kabile' olarak adlandırılan, aynı soydan geldiğı kabul edilen aileler toplulu-

ğu hâlinde ayırırlar, herkes kendi kabilesine olan bağlılığı her şeyden üstün tutardı. Zamanla bu kabileler kendileriyle aynı dili konuşan, aynı dinden olan, aynı bölgede yaşayan, aynı devlet idaresi altında bulunan başka kabilelerle birbirine karışmışlardır, bu defa kabile bağlarının yerini millet bağı almıştır. Bu yüzden insan topluluklarının en gelişmiş, en son merhale olan 'millet' dediğimiz topluluktur.

Milliyet duygusunun nereden doğduğu çok tartışılmıştır. Bu duygu daima bir birlik, ortaklık anlayışı etrafında gelişir. Biz, kendimizi başkalarıyla aynı millettten saymak için, onlarla kendi aramızda aile ve kabile bağlarını aşan bir takım ortak özellikler bulmalıyız. Bu özelliklerin neler olduğu konusunda değişik görüşler mevcuttur. Genellikle ortak dil, din, tarih, aidiyet duygusu, ülke ve devlet birliğinin bir topluluğu millet yaptığı kabul edilir. Bir milletin oluşması için bu saydıklarımızın hepsinin birden bulunması şart değildir; bazen bunlardan biri veya birkaçı millet birliği için yeterli olmaktadır.

İnsan topluluklarının 'millet' olarak anılabilmesi için; hâlihazırda, eski veya yakın dönemleri kapsayacak şekilde ortak bir tarihinin bulunması, aidiyet duygusuna sahip olması, bir başka ifade ile '*Ben şu millete mensubum*' diye bir düşüncesinin olması, kendisini o millettten sayması yeterlidir. İşgal, sürgün ve esaret sebebiyle aynı millete mensup insanlar, başka topraklarda, başka vatanlarda yaşıyor olabilirler. Baskılar sebebiyle mensubu buldukları milletin dilini konuşmuyor, konuşamıyor olabilirler. Yine baskılar sebebiyle dinlerini değiştirmiş bulunabilirler. Şartlar gereği milleti oluşturan unsurlardan bir veya birkaçının bulunmaması, aynı millettten olmayı engellemez.

İnsanları ırklarına göre sınıflandırarak, bazılarını diğerlerine üstün tutan ırkçı görüş, aşağı saydığı ırkların, kendilerine 'hizmetçi' konumda olmaları gerektiğini varsayar. Böylece sömürüyü ve köleleştirmeyi meşru addeder. İrkçılık, milletler arasında savaflara da yol açmıştır. Tarih bu gayri insanî anlayışın dramatik örnekleriyle doludur. Oysa işin ahlâkî boyutu bir tarafa bırakılsa, sadece biyolojik açıdan bakılsa bile ırkçılığın makul bir yanı olamaz. Çünkü değişik ırklara ve renklere ayrılmalarına rağmen bütün insanlar aynı genetik yapıya sahiptirler, aynı gelişim evrelerinden geçerek olgunlaşırlar. Farklı ırklara mensup kişiler arasındaki evlilikler, ırklarda değişikliklere yol açar. 'Saf ırk' kalmaz.

Bütün insanlar Hz. Âdem ile Hz. Havva'dan üremişlerdir. Aynı ataya sahip insanlığın farklı renk, dil, soy-sopa ayrılarak çeşitlilik arz etmesi ise nice hikmetlere bağlı ilâhî bir düzendir.

Bugün hemen her alanda yaşanan kavram kargaşası, ırkçılık = şovenist milliyetçilik anlamındaki kavmiyetçilik kavramında da kendini gösterir. Millet ve milliyetçilik ile ırk ve ırkçılık kavramlarının ayırt edilebilmesi için önce millet kavramı konusunda zihin berraklığına ulaşmak gerekir.

* * *

1876'da ilk Kânûn-ı Esâsî (anayasa) ilân edildiğinde, "Türkçe" üzerine tartışmalar, meselenin nereye evrileceğini ve evrilmenin önüne geçmenin mümkün olmadığını göstermeye yeter. Evrilme imparatorluk unsurlarının her birinin bir baş çekmesidir ve Türklerin aslî unsur olarak

önce Osmanlıcılık akımını harç görmeleri, Hristiyan unsurların her birinin hâmisi ortaya çıkınca, büyük kitle İslâm unsurlarını, Müslümanlık hamurunda yoğurma teşebbüsü, sonra bu da kâr etmeyince “milliyet” esası üzerinde politika yürütülmesi yolu tercih edilmiştir.

Resmî dilin tartışır hâle geldiği zamanımızda, Osmanlı, 1876’da Türkçeyi imparatorluğun resmî dili olarak anayasa dercetmiştir. Ama bu kolay olmamıştır.

Eğimli Said Paşa fark etmeseydi ve Abdülhamid’i uyardırmasaydı, Türkçe imparatorlukta, herhangi bir etnik dil muamelesi görecekti.

Kânûn-ı Esâsî’nin hazırlık taslağında, 12. madde resmî dile dairdi. Taslak metinde 12. madde, *“Memalik-i Osmaniye’de bulunan akoâmdan her biri kendilerine mahsus olan lisanı talim ve taalümde muhtardır. Fakat hidemât-ı devlette istihdam olunmak için devletin lisan-ı resmîsi olan Türkçeyi bilmek şarttır,”* deniliyordu. Osmanlı Devleti içinde yaşayan diğer unsurların dilleri Türkçe ile aynı seviyeye çıkarılmış ve bu dillerin de birer resmî dil gibi yorumlanabileceği ihtimali dikkatlerden kaçmıştı. Eğimli Said Paşa, bu durumun gelecekte büyük bir problem çıkartabileceğini fark etti ve yeni bir teklifte bulundu. Bu teklif Kânûn-ı Esâsî’nin 18. maddesi olarak kabul edildi. Buna göre; devlet memuru olacak herkesin Türkçe bilmesi şart koşuluyordu.

Aşağıda yeni maddeleri vereceğiz. Önce şunu söylemeliyiz: Şu anda elinizdeki kitap yayınlanacağı zamana kadar Ak Parti Hükûmeti yeni anayasayı bir an önce çıkartmak için çaba harcıyordu ve “Türk” yok sayılmak isteniyordu. Abdülhamid uyarılmasaydı ve yine Abdülhamid, vahim durumla karşı karşıya kalınacağını kavramasaydı, Osman-

lı'nın dağılması daha hızlanacaktı. "Türk" süz anayasa isteyenler, aslında "Yeni Osmanlı" zihniyettir. Abdülhamid'e hürmetkâr iseler, "Türk"ün ne manaya geldiğini ondan öğrenmelidirler! Abdülhamid "Türk'üm" diyen, Türk tarihindeki yedi hükümdardan biridir.

* * *

Kânûn-ı Esâsî, Osmanlı Devleti'nin ilk ve son anayasasıdır. 23 Aralık 1876'da ilân edilmiştir. 1878'de Abdülhamid askıya almış, 24 Temmuz 1908'de 2. Meşrutiyet'in ilânıyla tekrar yürürlüğe konmuş ve kısmen 20 Nisan 1924'e kadar da yürürlükte kalmıştır. 1877'de ülke çapında genel seçimlerin yapılmasından sonra oluşturulan Meclis-i Umumî ise 19 Mart 1877'de açılmıştır. İlk toplantı Dolmabahçe Sarayı'nın muayede salonunda yapıldı. Mecliste 69 müslim ve 46 gayrimüslim mebus vardı. Meclis Başkanlığına Ahmet Vefik Paşa getirilmişti.

Ahmet Vefik Paşa, "Türk'üm" diyebilen ender devlet adamlarımızdandır!

Kânûn-ı Esâsî'nin "resmî dil"le ilgili üç maddesi:

Madde 18 – Tebaa-i Osmaniye'nin hidemât-ı devlette istihdam olunmak için devletin lisan-ı resmîsi olan Türkçeyi bilmeleri şarttır.

Madde 57 – Heyetlerin müzakerât-ı lisanı Türkî üzere cereyan eder ve müzakere olunacak lâyhaların suretleri tab ile yevmî müzakereden evvel azâya evzi olunur."

Madde 68 – Heyet-i Mebusân için azâlîğa intihâbı câiz olmayanlar şunlardır: Evvelâ tebaa-i Devlet-i Âliyeden olmayan sâniyen nizam-ı mahsusu mucibince muvakkaten

hizmet-i ecnebiye imtiyazını hâiz olan sâlisen Türkçe bilmiyen râbian otuz yaşını ikmâl etmiyen hâmisen hîn-i intihâda bir kimsenin hizmetkârlığında bulunan sâisen iflâs ile mahkûm olup da iade-i itibar etmemiş olan sâbian su-i ahvâl ile müştehir olan sâminen mahcuriyetine hüküm lâhik olup ta fekk-i hacir edilmeyen tâsian hukuk-ı medeniyeden sâkit olmuş aşiren tabiiyet-i ecnebiye iddiasında bulunan kimselerdir. Bunlar mebus olamaz. Dört seneden sonra icra olunacak intihâblarda mebus olmak için Türkçe okumak ve mümkün mertebe yazmak dahi şart olacaktır.

Özetle;

1) Osmanlı Devleti'nin hizmetinde istihdam edileceklerin, devletin resmî dili Türkçeyi bilmeleri şarttır.

2) Meclisteki heyetlerin görüşmeleri Türk dilinde yapılır.

3) Milletvekili heyetine Türkçe bilmeyenler seçilemez (...) Dört sene sonra yapılacak seçimlerde milletvekili olmak için Türkçe okumak ve mümkün mertebe yazmak da şart olacaktır.

Cumhuriyetin kuruluşunda resmî dil korunduğu gibi, vatandaşlık tarifi de yapılmıştır:

1921 Anayasası'nda vatandaşlık hakkına yer verilmiştir.

1924 Anayasası'nın 88/1 maddesinde vatandaşlığa dair şu hüküm yer almıştır: *"Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle Türk itlak olunur (denir)."* Bu tarife göre; din, mezhep, ırk, dil vb. herhangi bir fark gözetilmeksizin Türk ahalisinden olan herkes "Türk" kabul edilmiştir.

1961 Anayasası'nda, "Vatandaşlık" başlıklı 54. maddede "*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür,*" ibaresi yer almıştır.

1982 Anayasası'nda vatandaşlık hakkı, "Türk vatandaşlığı" başlıklı 66. maddede düzenlenmiştir. Bu maddede: "*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür,*"-denilmiştir. Dolayısıyla 1961 Anayasası'ndaki aynı ifade kullanılmıştır. Kânûn-ı Esâsî'de Osmanlı Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese "Osmanlı"; 1924 Anayasası'nda "Türk" deneceği belirtilmiştir. 1961 ve 1982 anayasalarında ise; "vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" şeklinde bir ifade kullanılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın "Başlangıç" kısmında şöyle yazılıdır:

"Türk Vatanı ve Milleti'nin ebedî varlığını ve Yüce Türk Devleti'nin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve onun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sâhip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ebedî varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğünün, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milleti'ne ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkmayacağı;

Kuvvetler ayrımının, devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetki ve görevle-

rinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir iş bölümü ve iş birliği olduğu ve üstünlüğün ancak anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

Her Türk vatandaşının bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sâhip olduğu;

Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

Fikir, inanç ve kararıyla anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere, Türk Milleti tarafından, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.”

* * *

Anayasa'nın ilk üç maddesi:

1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı "İstiklâl Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

* * *

"Asabiyet" ve "millet" üzerinde durmamız gerekiyor:

Prof. Dr. Süleyman Uludağ, İbn Haldun'un *Mukaddime*'sinin temel kavramlarından "asabiyet"i ayrıntılı ele almıştır.

Arapların "cahiliye" devrinde kendi kabilelerine mensup birini, hangi şartta olursa olsun başkalarına karşı koruması "asabiyet"tir.

Bir kabile ve fertleri, asabiyet hissi sayesinde can ve mal emniyetine kavuşur. Bu hissin şevkiyle savaşır, öldürür veya öldürülürler. Şu hâlde birleşmenin, dayanışmanın, feragatin ve fedakârlığın kaynağı asabiyettir.

Kur'ân-ı Kerîm'de asabiyet kelimesi yoktur. Aynı kökten "usbe" (küçük topluluk) tabiri geçer. Hadislerde tam tevsik edilmemekle beraber "asabiyet" kelimesine rastlanır.

Bir hadiste "*Asabiyet, zulmeden ve haksızlık yapan birine*

yardımcı olmaktadır," denilirken; sahabe, "Mazlum da olsa zâlim de olsa din kardeşinize yardımcı olunuz," şeklindeki ifadesini Hz. Peygamber'den açıklamasını isteyince, "Zâlimi zulüm-den alıkoymak ona yardımcı olmaktadır," buyurur.

İbn Haldun ise, İslâmiyette asabiyetin zararından çok faydası üzerinde durur.

Şu açıklama önemszenmelidir:

"Şayet İslâmın daveti ve tebligatı, hususi olarak Kureyş, umumî olarak Mudar ve Arap asabiyetine dayanmasaydı hedefine ulaşmaz, gerçekleşme şansına sâhip olmazdı. Belki de bu yüzden Kur'ân ve hadislerde asabiyet, kesin, şiddetli ve ısrarlı bir şekilde reddedilmemiştir." Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, "asabiyet"i şöyle tarif eder:

"Asabiyet kavmî dayanışma, ideolojik ve dinî tesanüt, kavmî ve millî birlik hissi, içtimaî tesanüt, devlet kuran milletlerin enerjisi kaynağı, devlet kuran irade ve kudret, sâhibine heyecan veren ve müspet ideolojilerle beslenen kitlelerin dinamik kudreti."

Bu tariftten de anlaşılacağı gibi;

"Asabiyetin en büyük hususiyeti, kabile ve cemaati teşkil eden fertler arasında kuvvetli bir birlik, sağlam bir dayanışma, sürekli bir yardımlaşma ve tabiattan gelen bir koruma hissi, şuuru ve inancıdır."

İbn Haldun, "asabiyet" hakkında şunları yazar:

"Himaye, müdafaa, mutalebe (hakkını isteme) ve ortaklaşa yapılan her türlü içtimaî faaliyet o sayede husule gelir. Memleketlerin fethi, zaptı, istilası, işgali, zaferlerin kazanılması bu şekilde tahakkuk eder."

Prof. Dr. Süleyman Uludağ, İbn Haldun'a bağlı olarak "asabiyet" ve "milliyet" irtibatı üzerinde durur.

Milliyetçilik mefhumuna tarihte ve eski cemiyetlerde bir

dayanak ve kaynak aramak gerekirse, bu asabiyetle ilgilidir, demek yanlış olmaz.

Eski cemiyet ve kavimlerde devleti kuran, ayakta tutan, ülkelerin fethedilmesini, zaferlerin kazanılmasını mümkün kılan ve siyasî hâdiselere yön veren asabiyet, yeni cemiyetlerde bu görevini milliyet duygusuna ve milliyetçilik telâkisine devretmiştir, denebilir.

İbn Haldun'a göre, siyasî hâdiselerin ve devletin esasını teşkil eden şey asabiyettir, içtimaî hâdiseler bu ekseninde cereyan eder.

İbn Haldun, "asabiyet"le millî hâkimiyeti çok veciz ortaya koyar:

"Çeşitli asabiyetlerden biri, bazı âmillerin tesiriyle sivrilir, hâkim duruma geçer. Bu esnada öbür asabiyetler de bu hâkim ve güçlü asabiyetin çevresinde birleşme ve ona destek olma sürecine girerler."

Prof. Dr. Uludağ, "İbn Haldun'a göre iki türlü asabiyet vardır," der:

"a) Nesep asabiyeti, b) Sebep asabiyeti.

Birincisinde aynı soydan gelmek ve kandaş olmak şart olduğu halde, ikincisinde böyle bir şart aranmaz, ilk cemiyetlerde ve bedevilerde (çölde yaşayanlarda) yaygın, hâkim, kuvvetli ve tesirli olan nesep asabiyeti iken, son asırlardaki içtimaî gelişmeler hadarî-medenî (şehirli) cemiyetlerde durumu tersine çevirmiş, nesep ve kan bağı ile ilgisi bulunmayan sebep asabiyetini yaygın ve etkili hale getirmiştir. Bu durum millî asabiyetler şeklinde tecellî etmiştir. Bunun günümüzde örneği Birleşik Amerika olabilir."

"Millet" in oluşumuna dair tezler kabaca iki ana yaklaşım altında toplanır: Özcü yaklaşım ve inşaacı yaklaşım.

Özcü yaklaşıma göre milletler insanlık tarihinin tabii ürünü olan birimlerdir. Bu birimlerin temelini dil, din, ortak tarih gibi bir takım kültürel elementler oluşturur. Bu kimlikler birey veya topluluğa doğuştan verilmiştir. Bu sebeple, sözle belirlenmiş iddialarda bulunulmakla birlikte bu iddiaların ilmî ve gerçekle ilgili yönü yoktur. Bu ortak özellikler kitlelerde doğal olarak bir birliktelik hissi veya milliyetçilik düşüncesinin oluşmasını sağlayarak milletin harekete geçmesine ve kendi devletini kurmasına sebebiyet verir.

İnşaaacı yaklaşıma göre, milletler tarihî sürecin geç döneminde ortaya çıkmış bir olgudur. Ayrıca kapitalizmin ortaya çıkışı, sömürgecilik, modern devletin yapılanması ile yakından ilgisi vardır. Başka bir deyişle, milletin oluşumu insan toplumunun ortaya çıkmasıyla birlikte ortaya çıkmış bir olgu değildir. Sosyal gelişimin belli bir safhasında meydana gelmiş bir üründür. Her şeyden önce bir milletin oluşumundan önce bir milliyetçilik akımının ortaya çıkmış olması gereklidir.

Soy Birliği

Türkiye’de yaşayan, kim olursa olsun Türk kabul edilmiştir.

Türk milliyetçilerinin “soy birliği”nden anladıklarının Hitler’in ırkçılık teorisiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Hitler “laboratuvar ırkçılığı” uygulamıştır. Diğer ırk ve soyları küçük görmüştür. Hitler emperyalist ve saldırgandır. Görüşleri ilim ve insanlık dışıdır.

Türk milliyetçileri, aynı soydan gelme keyfiyetini, ruhî ve psikolojik bir olay olarak kabul etmiştir. “Manevileştirilmiş bir soyculuk”, insanların aynı soydan geldiklerine, aynı millete mensup olduklarına inanmalarındır.

Araştırmacılar, bugünkü milliyetçiliğın rasyonelliğini, akla ve mantığa uygunluğunu belirtirler:

Bugünkü milliyetçilik, sosyolojik ve psikolojik esaslara dayanır: Kan tahliliyle uğraşmaz, kafataslarının şekliyle de ilgilenmez. Muayyen bir millete bağıllık ruhu bugünkü milliyetçiliğın esaslarıdır.

Bir milletin meydana gelebilmesi için dil, soy ve yurt birliğinin yanında kültür, ölkü, tarih ve bağımsız olarak birlikte yaşama arzusu gibi sübjektif faktörlerin de olması lâzımdır. Kültür, ölkü ve tarih, aynı soydan geldiklerine inanan, aynı dili konuşan insanlar arasında ortak bağı ve ilişkiler kurar. Sanat, destan ve hatıralar milletlerin kurulmasında büyük rol oynarlar. Oğuz Destanı, Dede Korkut, Bozkurt miti ortak değerlerdir.

Türk soyundan gelmeyip de Türk'ün kaderini paylaşanlar da Türk soyundandır:

Millet, soy esasına dayanan, kültür birliğini benimsemiş insan kitesidir. Türk soyundan gelenlerle birlikte, bu soyun yarattığı kültürü benimsemiş, bu kültür hayatını benimsemiş, bu kadere katılmayı benimsemiş olanlardan meydana gelir.

Soyu Türk olmamakla beraber, Türk kültürünü benimseyen, Türk kaderine kapılan, bu husustaki iradesini kara günlerde belirtip işleyen, yani Türk kalan insanlar milletin öz çocuğudur.

Bir millette, milliyet duygusunun kuvveti ve derinliği, o milletin kendi tarihi ve kendi kültürü hakkındaki bilgisine sıkı bir surette bağılıdır. Eski tarihlerini ve eski kültür eserlerini unutmuş olan milletler yavaş yavaş milliyet şuurunu da kaybederler.

Bugünkü Batı dünyası, bilhassa Amerikalıların tesirinde olmak üzere milliyetçilik denince daha çok faşizm ve Nazizmi anlamaktadır. Hakikatte milliyetçilik bir kültür hareketi olmak dolayısıyla ırkçılığı, halka dayanan bir siyasî hareket olarak da otoriter idare sistemlerini reddeder.

* * *

Türk Milleti fırsatçılığa, istismara iltifat etmediği, binlerce yıllık mazinin türlü hâdiseleri içinde yoğrula yoğrula gerçek millet kıvamına erdiği için, milliyetçilik fikirleri de bu tarihî oluşa uygun, sağlam karakterli, fâtil ve hâkim bir milletin maneviyatından süzölen evsafıta, yani hakka saygılı, insaniyetsever hüviyette ortaya çıkmıştır.

Türk milliyetçiliğinin mühim bir özelliği daha vardır ki o da, bunun tarihte ilk defa görünmesi ve böylece beşer hayatının en ileri safında yer almasıdır. Batıda milliyetçilik duygularının 18. yüzyılda belirmeye başladığı, bu fikirlerin yayılmasında Alman ve İtalyan hareketlerinin başlıca rol oynadığı kabul edilir ve bize de oradan geldiği söylenir. Bu umumî kanaatin eksiklikleri vardır. Milliyetçilikte Avrupa görüşünün Batı Dünyası bakımından doğruluğu belki mümkündür, fakat Türk tarihi yönünden isabeti herhalde şüphe ile karşılanmalı ve hatta reddedilmelidir. Çünkü Türklerde milliyetçiliğın bundan iki bin yıl öncesine ait izleri bizzat Avrupalı bilginler tarafından tespit edilmiştir.

Tanınmış Alman ilim adamı sinolog Fr. Hirth eski Çin yıllıklarında araştırmalar yaparken Asya Hun İmparatorlarından Çi-çi'nin (öl. M.Ö. 36) halka hitaben yaptığı konuşmasından parçalara rastlamış ve hayretle görmüştür ki, bu

nl Türk babuğunun devlet anlayışı doğrudan doğruya millî duygulara dayanmaktadır.

i-i'nin, atalardan kalan yadigrlar arasında, geniş ülkelerle birlikte, hürriyet ve istikllin de bulunduğunu ve bu en kıymetli emanetlere ehemmiyet verilmemesinin millî ihanet sayılacağını açıklayan sözlerini, dünya edebiyatında milliyet fikirlerinin ilk dile gelişi diye tesfir eden Fr. Hirth Şu neticeye varmıştır:

“Tarihte milliyetçiliği devlet siyasetinde temel yapan ilk devlet adamı i-i'dir.”

Orhun Kitabeleri (8. yüzyıl) Türk milliyetçiliğini tam kesinlikle ortaya koyan diğer bir vesika teşkil eder. Bu kitabelerde Göktürk Hakanı, Türkleri dünyanın tek hâkim milleti olarak vasıflandırmakta, sevgi ve saygıyı vmekte, Türk yurdu, mukaddes Ötüken toprağına hiçbir yabancının ayak basamayacağını bildirmektedir. Hakan Bilge, Türklüğün ebediliğine o kadar inanmıştır ki, kendisine göre, Türk devletinin çökmesi, Türk töresinin yürürlükten kalkması için ancak “*yukarıda mavi gkn yıkılması, aşağıda kara yerin yarılması*” gerekir. Göktürkleri takiben devlet kuran ve Őp-hesiz Orta ağın en medenî topluluğu olan Uygur Türklerindeki, “kut dağı” efsanesi de Türk milliyetçiliğini detaya perçinleyen delillerden bir bakasıdır. Burada Türk vatanının kutsallığına riayetsizlik yüzünden milletin uğradığı felketler belirtilmektedir.

Türkler Müslüman olduktan sonra dahi bu asil duygularını devam ettirmişlerdir. Abbas Halifesi Memun'un (9. yüzyılın ilk çeyreği) hususî kitaplığında vazifelendirilen bir Türk'ün diğer milletlere mensup memurlarla yaptığı, ünlü bir Arap Őairinin divanında yer alan konuşmada, Türk

genci hakanlıklarını, millî meziyetlerini birer birer sayarak Türklerin kudretli, insaflı, hür insanlar olduklarını; Arap, Acem, Rum ve sairenin kendi ülkelerinde başkalarına kölelik ettiklerini söylemektedir.

Türklerde milliyetçi fikirlerin kuvvetle yaşadığına dair yabancı tanıklıklar çoktur. Meselâ meşhur Arap yazar Câhiz (9. yüzyıl), Selçuklu vezirlerinden İbn Hassûl (11. yüzyıl) sırf Türklerin üstünlüklerini ortaya koymak maksadıyla kitaplar kaleme almışlardır.

Türk milletinin her ferdi, Kaşgarlı Mahmud'un rivayet edenlerin listesi ile birlikte eserine aldığı söz konusu ifadeler, hadis değildir. Gerek *Kütüb-i Sitte* olarak anılan 6 adet hadis kitabında, gerekse diğer hadis kitaplarının hiçbirinde bu mealde bir hadis bulunmamaktadır. Hangisinde olursa olsun, böyle bir ifade yer almış olsa bile akla, mantığa, İslâmî hükümlere ve herhangi bir milleti, diğer milletlerden üstün gösterecek ifadenin kullanılması, İslamiyet'in temel prensiplerine aykırıdır. *Dîvânü Lügati't-Türk*'te belirtildiği gibi Hadis-i Kutsî olması da söz konusu olamaz. Metnin tamamı incelendiğinde bu gerçek apaçık anlaşılır. O sözler, keşke hadis olabilseydi. Büyük bir gurur vesilesi olurdu. Aynı zamanda da büyük bir sorumluluk yüklerdi.

Osmanlı Devleti'nde, bilhassa II. Murad (15. yüzyıl) zamanında aynı milliyetçi duyguların bir kere daha şahlandırdığı görülür. Bu devirde Türkçe eserler yazılmasına, devlet idaresinde Türk töresinin uygulanmasına önem verilmiş ve hatta insanlığın yetiştirdiği büyük simaların toptan Türk sayılmasına kadar ileri gidilmiştir. Çünkü seçkin şahsiyetlerin ancak Türklerden olabileceği düşüncesi hâkim bulunuyordu.

Dünyanın en muazzam hâdiselerinden olan İstanbul'un fethi gibi bir zaferin hazırlanmasında bu psikolojik durumun tesirleri elbette inkâr edilemez, Türklerin geniş fütuhât hareketlerinde süratle başarıya ulaşması yine Türk milliyetçiliğindeki insana saygı ve hak tanıma unsurlarıyla ilgilidir.

Milliyetçiliği en saf ve temiz şekliyle anlayan Türkler başka soydan olanların dil, din ve kültürlerine hürmetkâr bulunuyorlar; türlü siyasî huzursuzluk içinde kıvranan, dinî taassup altında ezilen milletlere hürriyet ve adalet götürüyorlar; onların mabetlerine, âyinlerine karışmadıkları gibi, malî, idarî hukukî işlerde devletle halk münasebetlerini, adalet esasında, ölçülü şekilde tanzim ediyorlardı.

Reformcu Martin Luther'in Türk devletinden gıpta ile bahsetmesi bundan dolayıdır ve Türk Orta Çağı, İran, Anadolu, Balkanlar tarihiyle uğraşan bilginlerin vardıkları sonuç da esasen budur.

18-19. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nda dil ve kültür alanında bir Türklükten uzaklaşma, bir kozmopolitlik havası dikkati çeker gibidir. Fakat mesele Türk milliyetçiliğinin karakteri bakımından ele alındığında gerçek durum daha iyi anlaşılmalıdır: Cihan Devleti Türklerindi. Türkler devlet başkanlarıyla, ordusuyla, bürokrasisiyle devletin ağır ve karışık idare mekanizmasını işletmek gayretinde idiler. Eski deyimle "mülk-ü millet" sâhibi olan Türklerin kendi hesaplarına bir milliyetçilik ve Türkçülük hareketine girişmeleri tabiatıyla beklenemezdi ve böyle bir hâl en basit mantık kaidesine aykırı düşerdi. Ancak Türkler daha büyük bir ciddiyetle, tabîî yabancı kütlelerin ilgilenmediği problemleri daha derinden kavramak suretiyle, çökün-

tüyü önlemek isteyebilirdi. Fakat yine aynı sebep, yani insanlara saygı prensibi bunu engellemiş ve koca devlet, başta zorla göç ettirme ve imha olmak üzere, elinde mevcut bütün imkânlarına rağmen, milliyet fikirleriyle alevlenen çeşitli toplulukların kaynaşmalarına müdahalelerde bulunmamış, seyirci kalmıştır. Balkan ve orta Avrupa milletlerinin istiklâl savaşlarındaki başarı âmilleri arasında Türklerin bu toleranslı tutumunun da dikkate alınması icap eder. Güneydoğu Avrupalılarla Arapların yüzyıllar sonra dini, dili, geleneği ve kültürü ile birer millet ünitesi olarak meydana çıkışlarında, bunları siyasî emellerle Osmanlılar aleyhine kışkırtılan devletlere olduğu kadar Türklere de şeref payı ayırmak lâzımdır.

Bugünkü Türk milliyetçiliğinin de aynı vasıfları taşıdığına şüphe yoktur. Bizim milliyetçiliğimiz hakka, adalete saygılı, millî kültürümüzün işlenmesini gözeten, dünya medeniyetinin yücelmesine gücü yettiği ölçüde yardıma gayret eden bir düşünce tarzıdır. Türk tarihinde milliyetçilik hiçbir zaman başkalarının zararına işlememiş, bu yüzden politikaya âlet edilmemiştir.

Türk milliyetçiliği yine hiçbir zaman bir kan davası olmamış ve bizde asla meselâ bir "Panislavizm" ırkçılığı yapılmamıştır. Aksi takdirde milyonlarca Türk'ün heder edilmemesi ve buna karşılık yeryüzü nüfusunun yarıya inmesi gerekirdi. Şu hâlde Türk milliyetçilerine ırkçı diyenler haksızdırlar.

Siyasî İslâmcılar, İslâmla tanışmamış Türklere eğri bakarlar. İslâmda "fetret"i bilselerdi, İslâmın ulaşmadığı Türklerin, yine İslâmdaki yerin anlarılardı.

Aksiyoner Milliyetçilik

Aksiyoner milliyetçiliğin öncüsü Alparslan Türkeş'tir. Daha önce milliyetçi gençlerin yetişmesi için pek çok dernek kurulmuş ama bu dernekler millete şamil olmamıştı ve fırsat verilmemişti. Bazıları da belli kadronun elinde kalmış ve dar bir alana hitap etmişti.

Milliyetçilerin toplandığı Türk Ocağı 1931 yılında kapatılmış, yerine CHP'nin çizgisinde halkevleri faaliyete geçirilmişti. Türk Ocağının tekrar açılışı ancak 1949'da, eski Maarif Bakanlarından ve Türk Ocağının eski başkanlarından ünlü hatip Hamdullah Suphi Tanrıöver (1985-1966)'in şahsî gayretleriyle mümkün olabilmişti.

1946 yılına gelindiğinde, gayretli birkaç genç bir araya toplanarak, İstanbul'da, Türk Kültür Ocağı'nı kurmuşlardır. Ardından Türk Kültür Çalışmaları Derneği kurulur. Türk Kültür Ocağı'nın tüzüğü'nün amaç bölümünde şunlar yazılıdır:

“Türklüğü milletlerarası camiada her bakımdan ileri hale getirmek için:

a) Türk milliyetçiliğini işlemek ve yaymak, Türk tarih şuuruna dayanan Türk birliği ve hürriyet fikirlerinden işlemek ve kökleştirmek,

b) Türk kültürünü dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, halk bilgisi, gelenek, ahlâk, hukuk ve iktisat gibi çeşitli yönlerden incelemek, manasını belirtmek ve fikir âlemine yayarak idamesine çalışmak,

c) Türk ahlâk, adab ve geleneklerine uygun çalışmayı ve millî mukaddesata hürmeti telkin etmek,

ç) Türk kültürüne vaki tecavüzlerle ve milliyetçiliğe aykırı fikirlerle, fikir yoluyla mücadele etmek,

- d) Milliyetçiler arasındaki bağları kuvvetlendirmek,
 e) Gençliğin kültür ve ahlâk bakımından memleket ve dünya meselelerine aşinalık yönünden örnek Türk milliyetçileri halinde yetişmesine çalışmaktır.

1947'de kurulan Türk Gençlik Teşkilâtı da komünizmle daha aktif mücadele etmek için faaliyet göstermiştir. Bu dernek Türkiye'de kırk dolayında şube açmıştır.

Bu arada değişik milliyetçi dergiler de çıkıyordu. Milliyetçi entelektüeller dağınıklıktan şikâyet ediyorlar, bir koordinasyon kurulmasını veya büyük bir çatının altında toplanılmasını istiyorlardı.

Nisan 1950'de, milliyetçi derneklerin yöneticileri bir araya gelerek müşterek hareket etme kararı aldılar. O dönemin milliyetçi dernekleri olan Türk Kültür Ocağı, Türk Gençlik Teşkilâtı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği ve Genç Türkler Cemiyeti "Milliyetçiler Federasyonu"nu kurdular. Bir yıllık hazırlıktan sonra federasyon ilk kurultayını 1951'de yaptı. Bu kurultayda tek dernek altında toplanılması fikri kabul edildi. Böylece "Türk Milliyetçiler Derneği" ortaya çıktı.

Türk Milliyetçiler Derneği, milliyetçiliğin partileşmesi zeminini hazırlayan halkaların belki birincisiydi. Derneğin tüzüğü, bir partinin tüzüğü gibiydi.

Türk Milliyetçiler Derneği, 1952'ye doğru daha büyük bir adım atar. Bu tarihte büyük kongre yapılacaktır. Ama öncesinde, Türkçü-milliyetçi başka zümreler ve isimlerle bir araya gelerek bazı farklılıkların giderilmesi üzerinde çalışılır. "İrkçılık", "Turancılık" kavramları artık kullanılmayacaktır. Farklı yorumlara yol açan "Kemalizm" ve "Anadoluculuk" kavramları da terk edilecektir. Hepsi "Türk milliyetçiliği" ile ifadesini bulacaktır.

Derneğin 24 Temmuz 1952'de büyük kurultaya kadar yurt sathında şube sayısı 60'ı bulmuştur.

1940'lı yıllarda milliyetçilere karşı sol çevrelerden ve dünya görüşü sol çevrelere yakın kesimlerden gelen saldırılar 1950'li yıllarda da sürer. Türkiye Komünist Partisi'nin yer altından yer üstüne uzanan kolları komünist olmayan çevreleri de etkilediği için Türk Milliyetçiler Derneği üyeleri ağır baskılara maruz kaldılar. Bunlar içinde, Menderes ve Bayar'la şahsî dostluk da kuran *Vatan* gazetesinin sahibi ve başyazarı Mehmet Emin Yalman başta gelen isimlerdendi.

Hüseyin Üzmez, 1952'de, Mehmet Emin Yalman'ı Malatya'da vurarak yaraladı. Bu olaydan sonra, bazı yayın organlarında derneğin kapatılması için yayın yapıldı. Bu çevreler sonunda devrin hükûmetine istediklerini yaptırarak gayelerine ulaştılar.

Bu hâdise, CHP'nin 1944'te milliyetçilerin üzerine gitmesine benzetilmiştir:

DP üst yönetimi de (hükûmet) 1944'te CHP'nin yaptığına benzer bir şekilde ve benzer bir gerekçeyle Türk Milliyetçiler Derneğinin üzerine gitmiş ve kapatılmasına sebep olmuştur. Adnan Menderes, 17 Ocak 1953'te Gaziantep'te yaptığı bir konuşmada gittikçe artan komünist faaliyetlere dikkat çekmiş, bunun yanında Türk Milliyetçiler Derneği'nin faaliyetlerini de yarı gizli ve ayırimcılık güden bir çaba olarak tanımlamıştır. Bu konuşmadan kısa bir süre sonra savcılık harekete geçmiş ve dernek merkezi aranarak kapatılmıştır. Ocak ayının sonuna doğru derneğin genel başkanı DP Isparta Milletvekili Said Bilgiç ile faal üyelerden DP Isparta Milletvekili Tahsin Tola, ihraç talebiyle DP Haysiyet Divanına verilmiştir.

Adnan Menderes, şubat ayının başında toplanan DP İstişare Kongresi'nde bu konuya da değinmek zorunda kalmıştır. Konuşmasında Türk Milliyetçiler Derneği'ni ve partili milletvekillerinin konumunu şöyle ifade etmiştir:

“Eğer milliyetçilik derneği, saf, temiz ve iyi niyete dayanan bir milliyetçilik hareketi olsaydı, bizim programımızdaki anlayışla mutabakat halinde bulunsaydı, partimiz içinde bununla meşgul olanlara ‘Niçin bu derneğe girdiniz?’ diye sormazdık. Bu noktada gayet sarih olmamız lazımdır. Biz zat kendilerinin bu derneği, 1944'te kapatılmış olan ırkçı birliğin bir devamı diye ifade ettiklerini bildiğimiz beyanları başka türlü izaha da imkân bırakmadığına göre, bunları bizlerden başka, memleketin vahdetini bozucu telakki etmemiz icap ediyor... Irkçılık gibi, aşırı milliyetçilik gibi, din istismarcılığı da Türk köylüsünün dışında teşekkül etmiş kanserlerdir.”

Parti içinde de çalkantılara sebep olan bu gelişmeler, sulh ceza mahkemesinin küçük bir para cezasına hükmederek derneğin kapatılmasına karar vermesiyle noktalanmıştır. Bu sonuç, DP üst yönetiminin güçlü ve bağımsız bir milliyetçi teşkilata sempatiyle bakmadığının göstergesidir. Bunun yanında, gizli faaliyetler konusunda izlediği politikalara karşılık olarak bir denge hesabı içinde olduğunu göstermektedir.

* * *

Komünist tevkifatın büyüklüğü veya küçüklüğü oranında milliyetçilerin üzerine de gelinmiştir. Hâlbuki milliyetçilerin hiçbirinin yasak olan bir fiili övdükleri ve mevcut

nizamı yıkıp iktidarı ele geçirmek istekleri yoktu. Münferit hâdiseler ise sadece, o hâdiseye sebep olan kişiyi bağlamalıydı.

Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, Demokrat Parti iktidarının Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatmasını büyük bir hata olarak görmüştür:

“İstanbul, Ankara ve diğer büyük şehirlerde ‘Türk Milliyetçiler Derneği’ adıyla seçkin üniversite talebelerini sinesinde toplayan dernekler kurulmuştu. Bu derneklerin gayesi, bir taraftan gençler arasında yapılan komünistlik propagandasını önlemek, diğer taraftan da memleketin manevî değerlerini, örf ve âdetlerini korumak idi. Kısaca, çağdaş Türk milliyetçiliğinin mana ve gayesi şudur: Her türlü komünist ideolojiyi red, millî değerlere ve vatan aşkına bağlılık. (...) Bu aşırı ve hatalı tedbir (derneğin kapatılması), demokrat iktidar için ileride ağır sonuçlar doğuracaktır.

Bu şekildeki hareketleriyle yalnız komünist cereyanların değil, bilhassa CHP propagandasının bundan böyle büyük bir tesir icra edeceği üniversite muhitinde sağlam bir destekten kendini mahrum bırakmış oluyordu. Hakikaten bu milliyetçi gençlik hem solculuk ve kozmopolitçiliğin hücumuna hem de Moskova biçimli laiklik anlayışından komünizm kadar nefret ettiği CHP'nin sinsi maksatlarına karşı kale teşkil ediyordu.

Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmasından sonra meydana boş bulan CHP durmadan üniversite gençliği arasında birbiri ardı sıra çeşitli tahrir yuvaları kurdu. Bilhassa ‘CHP Gençlik Kolları’, ‘Devrim Ocakları’, ‘Mustafa Kemal Derneği’ gibi adlarla kurulan bu cemiyetlerin her birinin

gayesi, üniversiteli gençleri İnönü'nün partisine sokmak idi. DP ise CHP'nin giriştiği bu faaliyet karşısında hareket-siz duruyordu. İşlediği hatanın büyüklüğünü ancak 28 Ni-san 1960'da İstanbul Üniversitesi talebelerinin ayaklandığı gün anlayabildi."

Ali Fuat Başgil'in tespitinin önemi şurada: 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra, yeni anayasa ile sol faaliyetler için geniş bir alan açılmıştı ve bu alanın doldurulması gecikmemişti. Eski "tevkifat"ın acısını çıkarırcasına sol örgütler fıskırma-ya, partiler kurulmaya başlandı. Türk Milliyetçiler Derne-ği'nin kapatılmasıyla dinamik sağ unsurlar politika dışı kalmış ve her biri dağılmıştı. Organize bir toparlanış görül-müyordu. Sadece birkaç derginin ve birkaç fikir adamının etrafında halkalar kurulmuştu. Yoksa Türkiye'nin siyasî kaderinde aksiyoner rol oynayacak güç teşekkül etmemişti. Mayıs İhtilâli'nden sonra iktidarlar da çokluk "sağcı-milli-yetçi" tavsife uygundu; ancak, ideal birliği sağlanmamış-tı. Fikrî zemin kaygandı. Otorite ve teşkilâtlanma boşluğu vardı. Sol, Türk Milliyetçiler Derneğinin kapatılmasından sonra CHP'nin kanatları altında yeşermiş, boy atmış ve hem CHP içinde neredeyse partiyi ele geçirecek güç hâline gelmiş, hem de ayrı ayrı teşkilâtlanma yoluna giderek bü-tün yurt sathında kısa zamanda saflarını sıklaştırmıştı.

Alparslan Türkeş'in zuhuru, yeni toparlanmayı sağlaya-cak ve sadece Türkiye'de değil dünyada bu toplanmaların yansımaları görülecektir.

Türkeş, Nâzım Hikmet'in Şiirini Okumuştur

MHP, Olağan 4'üncü kongresini 9 Kasım 1994'te yaptı. Türkeş, kongredeki konuşmasında, daha çok bölücülük üzerinde durdu.

Türkeş'in stratejisi, PKK destekçilerinin alanını daraltmaktı. Solun Türk milliyetçiliğine ve Milliyetçi Hareketin liderine karşı bir düşmanlığı vardı. Bu düşmanlık bütün çabalara rağmen kırılmıyordu. Öyle bir düşmanlık ki, Türkeş'le bir arada görünmektense PKK ile bir araya gelme tercih ediliyordu. Türkeş, bu kongrede farklı bir mesaj vermek istedi. MHP kongresinde Nâzım Hikmet'in şiirini okumasının sebebi budur. Okuduğu mısralar:

Dörtnala gelip uzak Asya'dan

Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan

Bu memleket bizim...

Bunu Türkeş bilerek yapmıştır. Siz sosyal demokratlar demokrat, solcu olabilirsiniz ama vatanın bölünmemesinden, tek bayrak, tek dil, tek devletten yanaysanız bugünkü tehlikeye karşı sizinle bir olmak durumundayız. Zaten milliyetçiliğin gereği de bu. Milletlerarası münasebetlerde devletlerin sürekli dostu ve düşmanı yoktur... Menfaat neyi gerektiriyorsa o yapılır... Türk milliyetçileri de 1980 öncesi komünizmle mücadele etmişse ülkesi için etmiştir... Bugün yine bölücülerle mücadele ediyorsa, onlara karşı olanlarla, en azından bazı psikolojik yakınlaşmalar içinde bulunması da milliyetçiliğin gereğidir. Burada bir taktik vardır.

1994'teki kongrede Türkeş'in Nâzım Hikmet'in şiirini okuması önceden kararlaştırılmamıştı. Kongrede genel başkan seçildikten sonra yaptığı konuşmada oldu. Konuşmasının ilk dört sayfasını Müftüoğlu hazırlamıştı. Kapanış

konuşması da ayrı metin olarak vermişti. Fakat onun verdiği metni okumadı. Başka bir konuşma yaptı. Müftüoğlu, Türkeş'e sordu: "Başbuğum, neden böyle konuştunuz?" Hâdise şu: O zaman Kültür Bakanlığındaki bir bürokrat Türkeş'e: "Nâzım Hikmet'in şu şiirini koyunuz... İyi olur," demiş. Fakat Türkeş, "Ben onun söylediği sebeplerle okumadım. Ben, bölücülüğe karşı solcuları bu tarafa çekmek için okudum," dedi.

Bazı çevreler Türkeş'in "vatan haini" diye nitelendirdiği birinden şiir okumasını "büyük değişim" diye gördüler. Nâzım Hikmet (1902-1963), 1951'de Rusya'ya kaçmış ve Stalin'i öven şiirler yazmıştı.

Daha sonra Türkeş'e, partisinin Ankara Hilton Oteli'nde, 13 Kasım 1994 günü basına verdiği yemekte gazeteciler Nâzım Hikmet'in şiirini neden okuduğunu sordular. Türkeş şöyle dedi:

"O şiir, Kurtuluş Savaşı'mızın destanıdır ve güzel Türkçe ile yazılmıştır. Ayrıca ben Nâzım'dan o şiiri okumakla sol kesime zeytin dalı uzattım. Sertliklerin, menfi bakışların ortadan kalkmasına hizmet etsin diye okudum. Ülkenin birliği, bütünlüğü için bu ayırım ve cephe görüntüsü ortadan kalkmalıdır. Buna hizmet etsin diye okudum."

Turgut Özal Vizyonu

Turgut Özal, hemşehrim olmasının ötesinde, vizyonuyla Türkiye'de ve dünyada yer etmiş bir şahsiyet olarak idolümdür.

Mühendistir, bürokrattır, siyasetçidir ve devlet adamıdır. Anavatan Partisi'ni kurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin 26. Başbakanı ve 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal,

Türk siyasi tarihinde iz bırakmış liderlerdendir. 1983-1989 yılları arasında başbakan ve 1989-1993 yılları arasında cumhurbaşkanıydı. İç ve dış politikadaki uygulamalarından dolayı Türk siyasi tarihinde “alışılmış lider” tipinin dışına çıkmıştır.

Turgut Özal, Türk siyasetinde en çok adından söz ettiren politikacılardandır. Kalıcı iz bırakmıştır.

* * *

Dört eğilimi birleştiren, ideolojiler arasında yumuşak geçişler yapan Turgut Özal’ın bizi asıl ilgilendiren ekonomik bakışıdır. Türkiye, 1930’lu yıllardan itibaren, ekonomik alanda dışa bağımlılığı azaltmak ve iç tüketimi kendi kaynaklarıyla karşılamak amacıyla “ithal ikameci” sanayileşme stratejisini uygulamıştır.

İktisatta gelişmek isteyen ülkelerin amacı, öncelikle ithal edilecek malların üretimini ülke içinde gerçekleştirmek, millî sanayinin büyümesini teşvik etmek ve ülkeyi ekonomik açıdan kendine yeterli hâle getirmektir.

Turgut Özal, 24 Ocak Kararları’yla temelde içe dönük gelişme modelinden ihracata dayalı sanayileşme modeline geçişi içeren düzenlemeler yaparak, öncelikle Türkiye’yi dışa açmak, kapitalist ekonomiyle bütünleştirmek ve yabancı sermayenin girişine izin vermek suretiyle kalkınmayı hedeflemiştir.

24 Ocak Kararları hem Türk toplumunu hem de ekonomisini yeni bir yörüngeye oturtmuştur. Bu kararlarla, Türkiye’nin dış ödemeler dengesinin düzeltilmesi, sürekli açık veren bütçenin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması,

enflasyonun aşağıya çekilerek üretime dönük bir yatırım hamlesinin başlatılması ve bunların sonucunda dinamik, gelişmeye açık, devletler arası piyasalara girebilen ve aynı zamanda ihracata dayanan bir ekonomik yolun açılması gözetilmiştir.

Reel ekonominin irtifa kaybettiği ve refah devlet anlayışının da artık sürdürülemez olduğu gerçeği, ekonomi çevrelerini yeni tedbirler almaya, yeni stratejiler belirlemeye yöneltti. Neo-liberal iktisadî anlayış bir reçete olarak öne çıkarıldı.

Böylece liberal siyaset, başta Amerika olmak üzere Kıta Avrupa'sında da yükselen bir değer hâline geldi. Toplumun yerine bireyi, devletin yerine özel sektörü ve emeğin yerine sermayeyi öne çıkaran bu anlayış, kısa bir süre içinde yeni hükümetlerin ekonomik programlarının ama temalarını oluşturdu.

IMF'nin geliştirmekte olan ülkelere uyguladığı “yapısal uyum politikaları” en çok da Türkiye'nin de içinde bulunduğu ülkelerde uygulanmıştır. Onun için, ilan edildiği tarihten sonra Türk ekonomisinin rejimini değiştiren 24 Ocak Kararları neredeyse baştan sona IMF tarafından talep edilen düzenlemeleri içine almaktadır.

Bu düzenlemelerin başında; kur ayarlaması, kit zamları ve fiyat denetimlerinin kaldırılması yer alıyordu.

Turgut Özal'ın ekonomi politikası, IMF yönlendirmeli, dışa bağımlı ve güdümlü bir özellik taşımaktan çok küresel kapitalizmle rekabet edebilecek bir sanayinin gelişmesini hedeflemiştir.

Turgut Özal'a göre küreselleşme, serbest pazar ekonomisini gerekli kılıyordu ve Türkiye hâlâ kendi içine kapanan ve rekabet edebilme şansı olmayan bir ülkedydi.

Özal'a göre 24 Ocak kararlarının esas hedefi şuydu:

“Biz asırlardan beri, bilhassa son 150 seneden beri bir gelişmişlik çemberi içindeyiz. Esas hedef, işte bunu kırmaktır. Tabii bunun için yapı değişikliği, zihniyet değişikliği elzemdir. Bunu yaparken alınacak örnekler de ileri batı ülkeleridir. Zaten Atatürk'ün ‘muasır medeniyet’ derken gösterdiği hedef de Batıdadır. Şimdi bu hedefe giderken nedir sıkıntımız? Biz tarihten gelen sebeplerle içine kapalı bir toplum haline gelmişiz. Mühim olan mesele, bu toplumu bütünüyle dışarıya doğru açmaktır, bu da tabii zaman içinde olacak bir şey. Ben insanımızın kabiliyetine inanıyorum. İyi bir organizasyon, iyi bir sevk ve idareyle bu meseleler çözülebilir.”

Özal, uyguladığı liberal politikalarla hem Ortadoğu ve Asya ülkeleriyle hem de Amerika ve Avrupa'daki ülkelerle çok önemli ilişkiler geliştirmiş ve o güne kadar dünya ile kopuk bir biçimde yaşayan Türkiye'yi bir anda dünya gündemine sokmaya başarmıştır.

Türk iş adamları ihracatı öğrenmek, dünya pazarları için üretim yapmak, kalitesini ve maliyetini buna göre ayarlamak gereğini duydu. Paranın ve dövizin gerçek değeri anlaşıldı. Bankacılığın, halktan ucuza para toplayıp eşe dosta dağıtmak olmadığı ortaya çıktı. İletişim ve turizmden dış ticarete, bankacılıktan kambiyo rejimine kadar çeşitli alanlarda Türkiye'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi için gerekli altyapıların bir bölümü oluşturuldu. Türkiye, uluslararası finans çevrelerinin ve yabancı sermayenin giderek daha olumlu bakmaya başladığı bir ülke hâline geldi.

Özal'la birlikte Türk ekonomisinin ihracata yönelmesine ve dünya ekonomisiyle bütünleşmesine yönelik tedbirler ve bu yönde atılan adımlar, bir sessiz devrimdi.

Turgut Özal, cumhuriyet tarihinde modernleşmeyi ekonomik kalkınma olarak gören ilk devlet adamıdır. Ve gerek millî gerekse devletler arası problemlerin hallinde de tek şık olarak ekonomik kalkınmayı öngörmüştür.

Bir devlet politikası olarak ekonomiyi merkeze alan ve nihayetinde bütün problemlerin ekonomik kalkınmayla çözüleceğini iddia eden ilk yaklaşımı başlatan da Özal'dır.

Bugüne kadar Türkiye'nin modernleşmemesinin en önemli sebebi olarak ekonomik yetersizlik görülmüştür. Aynı şekilde Osmanlı ekonomik düzeninin Batı Avrupa'da gelişen kapitalizme eklenememesi bu yetersizliğin gerekçesi olarak sunulmuştur.

Geç Osmanlı döneminde İttihat ve Terakki Fırkası, ekonomik kalkınmanın önemine değinmiş ve bir burjuva sınıfı yaratma çabasına girişmişti. Ancak, kısa süre sonra Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve hemen akabinde iktidarı kaybetmesi bu çabaları sonuçsuz bırakmıştır.

Cumhuriyet dönemi ise, bütünüyle bir kültürel devrim tarihidir. Devletin temel politikası, topyekûn bir Batılılaşma ve çağdaşlaşmadır.

Bunun için o güne kadar var olan bütün yapılar radikal bir değişimden geçirilmiş, eski düzeni çağırıştıran ne varsa ortadan kaldırılmış ve yerini Avrupa'dan ithal edilen yeni değerler, yasalar, yapılar ve kurumlar almıştır.

Cumhuriyet modernleşmesi, Batıyı gülü ve dikeniyile almakta, muasır medeniyet olarak Batıyı görmektedir ve bu medeniyete katılmanın bedelini de ödemeye razıdır. Ancak, Batılılaşmanın aynı zamanda, sanayileşme, gelişme, üretim ve istihdam gibi ekonomik kalkınma olduğu gerçeği de göz ardı edilmiş, en basitinden bir toprak reformu bile yapılmamıştır.

Türkiye'nin 1980'lere kadarki resmî devlet politikası da bu yöndedir. Dışa dönük bir sanayileşme modelini benimsemek, ekonomiyi devletler arası sermaye ile bütünleştirmek, ödemeler dengesini ve döviz darboğazını aşmak amacıyla IMF ve Dünya Bankası ile istikrar politikaları adı altında bir uyum programını devreye sokmak, Özal ekonomisinin öncelikleri arasında yer almıştır.

Turgut Özal'a göre, sosyal devlet anlayışı yerini neo-liberal politikalara bırakmak zorundadır. Dünya bu yöne doğru kaymakta, devletin ekonomi üzerindeki müdahalesi sona ermekte ve piyasa ekonomisi hâkim anlayış olarak öne çıkmaktadır.

Bu anlayışın, aynı zamanda milletlerarası ilişkilerde de egemen olmaya başladığını düşünen Özal, ülkeler arasında var olan siyasi meselelerin çözümünde de malî iş birliğinin önemine dikkat çekmiştir:

“Ekonomisi dışarıya el açmayı icap ettiren bir ülkenin siyasi ağırlığı da olamayacağına inanıyoruz. Ekonomisi kuvvetlenen ülke siyasi ağırlığa da sahip olur. Bir ülkenin dış siyasetinde, benim kanaatim, ekonomi yüzde 80 ağırlıktadır.”

Özal, ülke içinde problemlerin sebebi olarak ekonomik geri kalmışlığı gördüğü gibi devletler arası alanda siyasi problemler yüzünden de ekonomik çıkar çatışmasını görmüş ve hep bu gerçeğin altını çizmiştir.

Dünya politika sahnesinin ülkelerin ekonomik güçleriyle orantılı olduğunu, milletler arasında gelişen ekonomik bağların aynı zamanda o ülkeler arasındaki ihtilafli siyasi meselelerin halline katkı sağlayacağını, hatta ülkelerin birbirleriyle olan dostluklarında ve çatışmalarında da hep ekonominin ön planda olduğunu düşünmüştür.

Özal, “Her işin başı paradır.”, “Bu memleketin en önemli meselesi, ekonomidir,” diyerek iktisadî kalkınma ve yeterliliği, bir halkın kendi kaderine sahip çıkmasının en temel şartı olarak görmüştür.

Özal, Türk modernleşmesinde devletçilik ilkesini bütünüyle devre dışı bırakarak serbest rekabete dayalı pazar ekonomisine geçişi sağlayan ilk liderdir. Türkiye ekonomisinin parametrelerini baştan aşağıya değiştirerek, kamu ve özel sektörün birlikte üretime katıldığı karma ekonomik bir yapıdan serbest piyasa şartlarının işlediği liberal politikalara geçiş yaptı.

Ekonomi Özal politikalarının merkezinde yer alıyordu. Özal, iktidara gelir gelmez yaptığı ilk iş, Türkiye’nin mevcut ekonomik rejimini değiştirmek, rekabete dayalı bir ihracat politikası ve sistemli bir özelleştirme politikası uygulamak, devletin elini üretim sektöründen çektilirerek daha çok altyapı hizmetlerine kaydırmak oldu.

Serbest piyasa ekonomisi Özal için vazgeçilmez ve alternatif olmayan bir sistemdir. Serbest piyasa aynı zamanda hür demokratik sistemin de teminatıdır. Diyordu ki: “Serbest ekonomik bir düzen, kanaatimizce insanların, şirketlerin en iyi çalışanlarını, en iyi şekilde hizmet veya üretim yapanlarını öne çıkarır.”

Özal için serbest pazar ekonomisinden vazgeçmenin imkânı yoktur. Çünkü bu sistemle, insanlar kendi kabiliyetlerini özgürce sergileyebilirler. Aksi durumda devlet her şeye müdahale ettiğinde insanların kabiliyetlerinin köreleceği ve dolayısıyla verimin düşeceği fikrindedir.

Özal, ayrıca serbest piyasanın bir ön koşulu olarak birey faktörünü öne çıkarmış ve kalkınmada insan unsurunun

önemine değinmiştir. Şöyle der: “Özel teşebbüs ve serbest rekabet şartlarını, Türk ekonomisinin temeli ve ekonomik gelişmenin itici güçleri olarak değerlendirmekteyiz. Bizim uyguladığımız sistemin temelinde insana, girişimciliğe, ferdiyetçiliğe dönüş vardır. Devletin müdahalesinin asgariye indirilmesi, kabiliyetli insanın öne çıkması vardır. Ekonomimizi içe dönük olmaktan çıkarıp, uluslararası rekabete açık hâle getirmemiz lâzım.”

Turgut Özal’ın uyguladığı serbest piyasa ekonomisi, günümüz Türkiye’inde çok önemli sonuçlar doğurmuştur.

Karma ekonomi ve devletçilik ilkesinden vazgeçilip liberal iktisadî anlayışa geçilmesi; Türkiye’nin 150 yıllık modernleşme anlayışını kökten değiştirmiş, o güne kadar devlet eliyle yürütülen, resmî ideolojiyle desteklenen ve temelde kültürel değişimi önceleyen politik modernleşme anlayışı, yerini teknolojik ve ekonomik bir modernleşme anlayışına bırakmıştır.

Özal, sayıları 400’e varan iş adamını yanına alıp dış ülkelerde dolaştırdı. Onlara finans sağlamaya ve yatırım yapmak için gerekli diplomatik ilişkileri kurmaya çalıştı.

Ekonomiyi dışa açarak rekabete dayalı bir ihracat politikasının yürütülmesi, toplumsal ve sınıfsal düzeyde önemli problemleri de beraberinde getirdi. Ülkede sınıflar arasında gelir adaletsizliği ve sabit gelirli çalışanların ücretlerinde önemli düşüşler yaşandı. İhracatı artırmaya dönük sağlanan krediler ve bu yönde yapılan teşvikler, ülkede hayali ihracat patlamasına yol açtı. Nitekim 2001 yılında Emniyet ve Maliye Bakanlığının birlikte yürüttükleri “Örümcek Ağı” adlı operasyonda, 1996–1998 yılları arasında 3 milyar dolarlık hayali ihracatın yapıldığı ortaya çıktı. IMF ve Dünya Bankası’ndan alınan krediler, başta altyapı hizmetleri,

yol, su, elektrik, enerji, barajlar, köprüler olmak üzere uzun vadeli yatırımlarda kullanılması yüzünden artan borç ve faizler, Türkiye’de enflasyonu körükledi, hayat pahalılığı arttı. Bu yüzden yolsuzluk ve yoksulluk arttı. Üretmeden tüketen bir sınıf ortaya çıktı.

Güçlü bir sosyal devlet geleneği bulunmayan Türkiye’nin ekonomik yapısının bütünüyle neo-liberalizme bağlanması, başta alt ve orta sınıf olmak üzere toplumun büyük çoğunluğunu olumsuz yönde etkilemiştir.

Ekonomideki olumsuzluklara rağmen Türkiye, dünya-daki az gelişmiş ülkeler arasından gelişmekte olan ülkeler arasına, Türk ekonomisi de dünyanın en fazla büyüyen ekonomileri arasına girdi.

Özal ekonomisinin yakın dönem Türk tarihindeki en önemli etkisi, klasik devlet zihniyetinin, karma ekonomik düzenin ve politik modernleşme biçiminin bir revizyondan geçmiş olması ve Türk ekonomisinin dünya ile bütünleşmesi sonucu kapitalizm ve uluslararası sermaye ile eklenmiş olmasıdır.

1980 sonrası dünyada yükselen neo-liberal politikaların ve yeni sağ siyasetin Özal tarafından Türkiye’de uygulanmış olması, ekonomik ve teknolojik bir modernleşme anlayışının gelişmesine de yol açtı.

Özal’ın liberal-muhafazakâr politikaları, Türkiye’de devletin resmî ideolojisine karşı bir duruşu da yansıtır.

Bu politikaların diğer bir sonucu da Türkiye’de yeni bir sınıfın ortaya çıkmasıdır. Siyasette muhafazakâr, ekonomide de liberal politikaların uygulanmış olması, kaynağını Ortadoğu sermayesinden alan ve adına “Anadolu Kaplanları” denilen yeni bir sınıfın doğmasına sebep oldu.

* * *

Turgut Özal'ın dış politika anlayışı ve uygulamalarında hızlı sonuç alma, aktif rol üstlenme, pratik çözüm yolu bulma gibi şahsına özgü liderlik vasıfları öne çıkmıştır.

Turgut Özal lider özellikleriyle öne çıkan bir siyasetçi olarak dış politikada çoğu zaman daha önce değindiğimiz dış politika araçlarını atlayarak, kendi inisiyatifiyle kararlar almıştır.

Özal'ın dış politikasında başlıca dikkat çeken hususlar, dış politikada şahsî özelliklerinin etkisi, aktif dış politika anlayışı, ekonominin ağırlığı, dünyaya açılarak, Batıya önem verilmesi şeklinde özetlenebilir.

Turgut Özal, Türk dış politikasında farklılıklarıyla tebarüz eder. Gerek kişilik özellikleri gerekse dış politika anlayışındaki farklılıklar, Özal'ı diğer siyasilerden farklı kılmıştır.

Özal'ın dış politika anlayışı, ekonomi ağırlıklıdır. İç politikadaki uygulamaları ile ekonomik liberalleşme çalışmaları, ılımlı İslam yaklaşımı ve özellikle Ortadoğu ülkelerine yönelik aktif ithalat stratejisi, bize farklı bir dış politika anlayışına sahip olduğunu gösterir.

Özal'a göre dış politika, kendisini dünyada değişen şartlara uydurmalı ve statükocu ilkeler arasına sıkışmamalıdır.

Dış politikasında ABD ile ittifak temel etkenlerden biri olarak sayılsa da Özal, Batı dünyasına yakın durmakla birlikte, Ortadoğu, Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleri gibi bölgelerle ilişkileri de ihmal etmemiştir.

6 Kasım 1983 seçimleriyle iktidara gelen Anavatan Partisi (ANAP) Seçim Beyannamesi'ndeki dış politika anlayışında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Coğrafi mevkiimiz ve tarihi bağlarımızın neticesi olarak, Ortadoğu ve diğer İslam ülkeleriyle ilişkilerimizin geliştirilmesi tabiidir. Her iki camianın mensubu olması dolayısı ile, Batı dünyası ile, Ortadoğu arasında köprü kurulabilme imkanına sahip Türkiye'nin, başta iktisadî ilişkilerinin geliştirilmesi olmak üzere, bölge ve dünya barışının idamesinde önemli katkıları olacağına inanıyoruz.”

Özal, Anavatan Partisi'ni kurarken, sadece tek bir eğilimi değil, pek çok eğilimi birden kucaklamıştır.

Anavatan Partisi, milliyetçilik, liberalizm, muhafazakarlık, sosyal demokratlık gibi unsurlara eşit yaklaştığı gibi Özal'ın dış politikası da aynı çizgide yürümüş, dünyadaki bütün siyasi temayüllere yakın durma gayreti gösterilmiştir. Esas olan dost kazanma siyasetidir.

YERLİ VE MİLLİ PARTİ'NİN BASINDA YANKILARI

28 Temmuz 2023'te Yerli ve Milli Parti kuruldu. Partinin kuruluşu gazetelerde şu şekilde yer aldı:

**Yerli ve Milli Parti açılışı yaptı:
'Halkımız tanıdıkça sevinç çığlıkları atacak'**
(*Cumhuriyet Gazetesi*)

Yerli ve Milli Parti (YMP) Ankara'da genel merkez binasını açtı. Partinin genel başkanı Teoman Mutlu, "Halkımız zaman geçtikçe, Yerli ve Milli Parti'yi tanıdıkça, 'Aranan kan bulunmuştur,' diyerek sevinç çığlıkları atacaktır," dedi.

Türkiye'nin 129'uncu siyasi partisi olan Yerli ve Milli Parti'nin (YMP) genel merkezi, Ankara'da düzenlenen törenle açıldı.

Genel Başkan Teoman Mutlu, açılış sırasında yaptığı konuşmada, "28 Mayıs seçimlerinden sonra ülkeye bir karamsarlık çöktü. Bütün partiler ve liderler maalesef sınıfta kaldı. AK Parti hiçbir başarı göstermeden, hatta başarısızlığının zirvesindeyken seçim kazandı. Çünkü muhalefet hiç birbirine benzemeyen fikir ve liderleri ile masa kurdular. Bu masa sonra kasaya dönüştü. Daha sonra da malum bek-

lenen yenilgi geldi. Siyasette fikir, gönül birliği olmadan ittifak olmaz. Sadece, 'AK Parti gitsin de ne olursa olsun,' diyerek politika asla yapılmaz. Halka güven duygusu vereceksiniz. Halk daima istikrarı seçer, mevcut iktidara oy vermeye devam eder. Nitekim halk darmadağın ve birbirini yiyen muhalefete güvenmedi, belki de istemeye istemeye tekrar AK Parti'yi seçti. Bu umutsuz ve karanlık dönemde bir şeyler yapmak lazımdı. Birilerinin taşın altına elini koyması, vatan için yola çıkması lazımdı. İşte biz bunu yaptık. İlk defa siyasete giren kurucularımızla hiçbir makam, mevki hırsı olmayan arkadaşlarımız ile bu partiyi kurduk. Adımızı Atatürk'ten aldığımız ilhamla 'Yerli ve Milli' koyduk. Cumhuriyeti ve vatan bütünlüğünü korumaya, Atatürk ilkelerini sonuna kadar yaşatmaya yemin ettik," diye konuştu.

"Atatürk İlkeleri Işığımız"

Mutlu, *"Siyaset barış ve saygı ile yapılan tatlı bir rekabettir. Hükûmetimiz seçimle gelmiştir, saygı esastır. Dışarıda hükûmetimizi sonuna kadar destekleriz, çünkü biz milliyiz. İçeride her yanlışıma da ölümüne karşı çıkarız, çünkü biz yerliyiz. Halkımız zaman geçtikçe, Yerli ve Milli Parti'yi tanıdıkça, 'Aranan kan bulunmuştur,' diyerek sevinç çığlıkları atacaktır. Herkese ilan ediyoruz; kendimiz için hiçbir beklentimiz yok. Kuruluş ve yaşam amacımız şunlardır; Atatürk ilkeleri ışığıdır. Anayasa'nın ilk 4 maddesine kimse dokunamaz. Mavi Vatan ve Anadolu topraklarından asla taviz vermeyiz. Evlatlarımızı anneler yetiştiriyor, kadın haklarında evrensel hukuk kuralları aynen uygulanacaktır. Çocuklar ve gençler bizim göz bebeğimizdir. Onların güvenliği, huzuru ve eğitimi boynumuzun borcudur. Ve son olarak, tekrar*

altını çiziyorum; adalet, adalet, adalet... Adalet kutup yıldızı gibidir. Diğer bütün yıldızlar onun etrafında döner. Lütfen bizi izlemeye devam edin, lütfen bizi başka partiler ile mukayese bile etmeyin. Biz iddialıyız, yerliyiz, milliyiz. Kısacası biz siziz, siz de bizsiniz," ifadelerini kullandı.

Yerli ve Milli Parti'nin İstanbul İl Başkanlığı Açıldı (DHA, 21.10.2023)

Yerli ve Milli Parti'nin İstanbul İl Başkanlığı açılış programı yapıldı. Açılıшта konuşan Yerli ve Milli Parti Genel Başkanı Teoman Mutlu, "Yerli ve Milli Parti olarak, ilerleyen zamanlarda Türkiye'nin çok önemli noktalarına parmak basacağız. Partimiz, Türkiye'nin çok önemli sorunlarını çözmek için projeler üretecek bir partidir. Yerli ve Milli Parti, bütün İstanbul'umuza, Türkiye'mize hayırlı olsun," dedi.

Haliç Kongre Merkezi'nde, bugün yapılan açılış programına; Yerli ve Milli Parti Genel Başkanı Teoman Mutlu, Yerli ve Milli Parti Genel Başkan Vekili Uğur Aksöz, Yerli ve Milli Parti Kurucu Üyesi Sabri Erbakan ile Yerli ve Milli Parti İstanbul İl Başkanı Av. Ahmet Barut katıldı. Açılış programında açıklamalarda bulunan Genel Başkan Teoman Mutlu, "Merhum Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'in kulağıma küpe ettiğim bir sözü vardır. Siyasette hiçbir şey bitmez. Benim görüşüme göre doğru zaman gelene kadar da ertelenir. Şöyle düşünün; millete hizmet etmenin sonu, ucu bucağı, sınırı asla olmaz. En umutsuz ortamda dahi yapılacak çok işler var," şeklinde konuştu.

Mutlu, sözlerine şu şekilde devam etti:

“Bugün milli Kurtuluş Savaşı’mızdaki günlerden daha mı kötü durumdayız? Elbette ki değiliz. Öyleyse bir şeyler yapmalı. Ne yapmalı? Halkın güvence duyacağı, umudunu bağlayacağı, namuslu, bilgili, yürekli bir parti kurulmalı. Öyle bir parti kurulmalı ki halkın sığınacağı bir liman olmalı, sıcak bir ana kucağı olmalı. Güvenilen bir baba ocağı olmalı. İşte biz bunun için Yerli ve Milli Parti’yi kurduk. Yeniden kucaklaşmak, halaylar çekmek için bu partiyi kurduk. Hep birlikte yaşayalım diye biz Yerli ve Milli Parti’yi kurduk. Kurucularımızın çoğunluğu ilk defa siyasete karışıyor. Hepsi kendi alanlarında uzman kişiler. Hâl böyle olunca da ortaya Cumhuriyet tarihimizin en güçlü ve en donanımlı partisi çıkıyor. O kadar büyük sevgi gördük ki sadece 33 günde 33 tane ilimizi kurduk. Bugün de 34’üncü ilimizi Sayın Ahmet Barut ile ve değerli yönetimiyle kuruyoruz.”

Yerli ve Milli Parti'nin ilerleyen zamanlarda Türkiye'nin çok önemli noktalarına parmak basacağını belirten Mutlu, "Gerçekten çok önemli sorunları çözmek için projeler üretecek bir partiyiz. Yerli ve Milli Parti, bütün İstanbul'umuza, Türkiye'mize hayırlı olsun. Öncelikli olarak çözeceğimiz sorunlar arasında, Türkiye'de adalet sistemini farklı bir yapı haline getirmek vardır. Çünkü Türkiye'de şu an ulusal ve evrensel hukuk kuralları uygulanmıyor. Maalesef yargı talimatla yönetiliyor. Dolayısıyla, eğer ekonomimizin de iyi olmasını istiyorsak, adaleti sağlayarak yurt dışındaki yatırımcıları Türkiye'ye çekebilmek adına projelerimiz var. Tabii ki tarımda, sağlıkta, eğitimde de çalışmalarımız var. Bunların hepsine çözüm bulacağız" ifadelerini kullandı.

Yerli ve Milli Parti'den iktidara çağrı:
"Öğrenciyken iki lokma ekmek verin!"
(Orhan Bakırcı, T24, 16 Eylül 2023)

YMP Genel Başkanı Mutlu, okul kantinleriyle ilgili gelen şikâyetlere dikkat çekti.

Yerli ve Milli Parti (YMP) Genel Başkanı **Teoman Mutlu**, okul kantinleriyle ilgili gelen şikâyetlere dikkat çekerek, iktidara önemli bir çağrıda bulundu.

Açıklamasında, mezun olduğunda iş bulamayan öğrencilere, öğrencilik dönemlerinde yemek yardımı yapılmasını isteyen Mutlu, "Devletimiz büyüktür, çocuklarımıza sağlanacak gıda desteğinde bulunmasını talep ediyoruz. Mezun olunca iş vermiyorsunuz, öğrenciyken iki lokma verin," dedi.

İlaç desteği gibi, okullarda kantin desteği sağlanmalı.

YMP Genel Başkanı Mutlu, okul kantinlerindeki gıda maddelerinin yarısının devlet tarafından karşılanmasını önererek, "İlaç desteklerinde nasıl bir sübvansiyon sağlanıyorsa, okul kantinlerinde de aynı desteği bekliyoruz," dedi.

Genel Başkan Mutlu, eğer bu sübvansiyon gerçekleştirilemezse, kantinlerin kiralanmasının sona erdirilmesini ve okul müdürlüklerinin doğrudan kantinleri işletmesini önerdi. Böylece okulların doğrudan daha uygun fiyata gıda maddesi alabileceğini ve maliyetine öğrencilere sunabileceğini belirtti.

Koltuk kavgaları ile değil, vatandaşın sorunları ile ilgilenin.

Açıklamasının devamında iktidar ve muhalefetin tutumunu eleştiren Mutlu, "Koltuk kavgalarıyla meşgul olan diğer partilere sesleniyoruz; çocuklarımızın bir damla gözyaşı için bütün koltuklar kurban olsun!" ifadelerini kullandı.

Teoman Mutlu, başarılı bir iş insanı.

(Hürriyet Gazetesi, Ahmet Hakan, 29 Eylül 2023)

Kendisiyle Sarıgül'ün partisine girdiği zaman tanışmıştım. "Yerli ve Milli Parti" diye bir parti kurduğunu öğrendim. Hemen aradım. Verdiği bilgiler şunlar:

10 Temmuz Dünya Hukuk Günü'nde parti kurmuş. Partinin adı dikkatimi çekti: "Yerli ve Milli Parti". Hızla kurulmayı yapacaklarmış. Teşkilatlanıyorlarmış. Ocak ortasında büyük kurultayı yapacaklarmış.

Ankara'da, Ataküle'de 6 katlı genel merkez, otobüs, şarkılar hazırmış. Üniversite mezunu olmayanları teşkilat başkanı yapmıyorlarmış. Sabri Erbakan da kurucular arasındaymış.

Ne diyelim? Hadi hayırlısı.

RÖPORTAJLARIM ve HABERLERİM

ABD'nin Lider Deterjan Markalarından Birinin Sahibi Türk!

(Önce Vatan Gazetesi

Röportaj: Aml Sural, Fotoğraf: Rona Doğan
29.06.2017)

Geçtiğimiz günlerde değil ABD'nin, dünyanın da en büyük market zincirlerinden olan Walmart'a alışveriş için yolum düştü. Bende bir merak vardır. Reyon aralarında dolaşırken gözlerim radar gibi Türk markalarını arar. Eğer bulamazsam Türkiye'den gelebilecek olası ürünlerin menşei mutlaka bakarım. *Made in Turkey* damgasını gördüğüm zaman içimi bir huzur kaplar. Sanırsın benim ürünüüm. Yine böyle bir alışveriş sırasında bu kez bilinç olarak deterjan reyonunda Xtra markasını aradım, buldum. Aradım; çünkü, koskoca Walmart'ta tek Türk deterjan markası Malatyalı Teoman Mutlu'ya ait. Aslında yaptığım röportaj sayesinde haberim oldu. Yoksa Türk deterjan markasının koskoca ABD marketlerinde olacağı aklıma gelmezdi. Bir arkadaşın sayesinde haberim olunca New York'tan Teoman Bey ile temizlik ürünleri markasını konuştuk. Sadece bu-

nunla kalmadık, kurduğu Malatyaspor USA futbol takımı hakkında da konuştuk. İş büyümüş, Ümit Karan'ı teknik direktör olarak renklerine bağlamış.

- *Teoman Mutlu'nun ABD macerası nasıl başladı?*

- Türkiye'yi Amerika'nın temizlik ürünleri tedarikçisi üssü yapmamızın temelini 12 yıl önce eğitim için geldiğim de attım, zaten halen hazırda Türkiye fabrikamızdan ürünler satıyordum ve burada pazarın çok geniş ve büyük olduğunu görünce karar verdik, O dönemlerde Çin ve Hindistan buranın en büyük tedarikçisiydi ve TSM BRANDS'ın temelini attım.

- *TSM BRANDS adı altında hangi temizlik malzemelerini üretiyorsunuz ve pazara sunuyorsunuz?*

- TSM açılımı (Teoman ve Serkan MUTLU) kardeşler. 1999 yılından itibaren sektörde kişisel bakım ve ev temizliği ürünleri olarak onlarca markaya proje bazında üretimler yapıyoruz. Yılların tecrübesini müşterilerimizle buluşturuyoruz.

- *Ürünleri nerelere satıyorsunuz?*

- Ürettiğimiz ürünler Amerika Birleşik Devletleri'nde her yerde satılıyor. Bazen girdiğim kırtasiye mağazasında bile altında imzamız olan bir ürünü görebiliyorum ve bu bize çok büyük bir keyif veriyor. Başta Walmart, Dollar General, Dollar Three, Family Dollar, Walgreen, CVS gibi büyük marketler müşterimiz.

- *Walmart, Dollar Tree, Walgreen ABD'nin en iyi mağazaları. Ve oralara girmesi bir o kadar da zor. Nasıl buralara ürünlerinizi kabul ettirdiniz?*

- Elbette kolay olmadı... ABD çok büyük bir pazar olarak görünse de gerçekten çok küçüktür ve herkes iyi iş ya-

- *Türkiye’de gençler ABD’yi daha yakından takip ediyor. Teoman Bey, ABD’ye gelmek isteyenlere neler önerirsiniz?*

- Benim onlardan tek isteğim var. Kesinlikle gelip eğitimlerini burada tamamlayıp geri döndüklerinde ülkemize faydalı işler yapmalarıdır. Türkiye’nin kalifiye insanlara ihtiyacı var, ne kadar çok kişi gelip buranın mantalitesini alıp dönerse ülkemiz o kadar çabuk kalkınır.

- *Türk olduğunuzu söyleyince ABD’lilerden nasıl tepki alıyorsunuz?*

- Açıkçası son yıllarda hükümetimizin yaptığı olumlu işlerden dolayı bizlere bakış açıları elbette ilk yıllara göre daha iyi oldu ama öyle olumsuz bir tepki şimdiye kadar görmedim.

- *Türkiye, ABD’den nasıl gözüküyor?*

- Ben bunun bakış açısına göre değiştiğine inanıyorum. Nasıl bakmak isterseniz öyle görürsünüz. Açıkçası bana göre ülkem tarihi ve coğrafyasıyla eşî benzeri olmayan bir yer. Üzerinde çok büyük oyunlar oynanıyor ama bizler ve yöneticilerimiz dik ve kararlı durduğu sürece her zaman başarılı olacağımıza inanıyorum.

- *Malatyalısınız. Memleketi ve yemekleri özleyiyor musunuz, ne sıklıkla gidiyorsunuz?*

- Ben Malatyalıyım ve Malatya âşığıyım. Çocukluğum ve gençliğim orada geçti, keşke şartlar daha farklı olsaydı ve orada yasasaydım. Evet, çok özleyorum ve her fırsat bulduğum zaman gidiyorum. Akrabalarımı arkadaşlarımı devamlı ziyaret ediyorum.

- *Neden ABD’yi seçtiniz? Türkiye’ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?*

- Her zaman en iyisini yapma ve tercih etme ilkeyle yola çıktık. Tabii ki dünyanın en iyi ekonomisini tercih et-

tik. Açıkçası Türkiye ile bağımız var. Her yıl ortalama 8-10 defa gidip geliyorum ama emekliliğimi kesinlikle Türkiye’de geçirmeyi planlıyorum.

- Aynı zamanda Malatyaspor USA demezsek olmaz. Takımın kurucusu başkanısınız. Bize takımdan bahsedermisiniz?

- Evet, dediğim gibi, Malatya âşığıyım. Küçüklüğümden beri efsane Malatyaspor’un, bırakın maçlarını, antrenmanlarını da her gün izlerdim. Benim hayalim olan bir şeydi ve geçen sene Malatyaspor USA takımını kurdum ve bu sene çok iddialı bir kadro kuruyorum. Teknik direktör olarak Galatasaray’ın eski yıldızı Ümit Karan ile anlaştık. İlerleyen dönemlerde Malatya’mızın adı her yerde duyulacak.

- Ümit Karan ile anlaştınız. İlk röportaj sözünü de bana verdiniz. Neler bekliyorsunuz? Yeni sezonda planlar neler?

- Evet, röportaj için Ümit Hoca adına size söz verdim. Yeni sezonda alt yapıya önem vererek ligde başarılı olmayı planlıyoruz. Ama en önemli projemiz futbol okulu olacak, burada yaşayan Türk vatandaşlarımızın çocuklarını getirip ünlü bir hocadan eğitim almalarını sağlamak ayrı bir keyif olacak. Ayrıca bu çocuklar birbirlerini tanıyarak ileride birlik ve beraberliklerini koruyacaklar. Türk örf ve âdetlerini öğrenecekler.

- Son söz sizin, lütfen buyurun.

- Size çok teşekkür ediyorum. Burada yaşayan Türklerin neler yaptığını ülkemize yansıttığınız için, sizin aracılığınızla Türk iş adamlarına şu çağrıyla yapıyorum: Herkes korkmadan gelsin. Ne kadar çoğalırlarsa o kadar başarılı oluruz ve ülkemiz kalkınır. Yardım isteyenler, lütfen çekinmeden benimle irtibat kurabilir.

Teoman-Serkan Mutlu Kardeşlerden Çerkezköy'e Dev Yatırım

(Çerkezköy Ekspres, 10.09.2022)

Veliköy Yalıboyu OSB'de faaliyet gösteren TSM Brands, yapacağı yeni yatırımla yüzlerce kişiye istihdam sağlayacak. Teoman ve Serkan Mutlu kardeşler tarafından yapılan yatırımın temeli dualarla atıldı

Çerkezköy Veliköy Mahallesi'nde faaliyet gösteren TSM Brands yeni yatırımlarının temelini attı. Yaklaşık 350 kişiye istihdam sağlanacak yeni kozmetik fabrikası ile Türkiye'nin ihracat gelirine ciddi oranda katkı sağlamak isteyen Teoman ve Serkan Mutlu kardeşlerin yeni yatırımı 45 bin metrekarelik alana kurulacak.

Bin Kişiyeye İstihdam Sağlanacak

Temel atma töreninde konuşan Şirket CEO'su Teoman Mutlu; "Pandemi döneminde TSM Brands olarak, yani Teoman ve Serkan Mutlu kardeşler olarak, yaptığımız yatırımlarla yüzlerce kişiye istihdam sağladık. Şimdi de yeni yatırımımızla 45 bin metrekare alanda yapacağımız çalışmayla 1000 kişiye istihdam sağlamayı amaçlıyoruz. Bir buçuk yılda yatırımımızı tamamlayıp fabrikamızı açmak istiyoruz. Amerika'da ihracat oranlarında şu an birinci sıradayız. Amacımız ihracatta zirvedeki yerimizi korumak ve hem ülkemizi hem de bayrağımızı en iyi şekilde temsil etmek," dedi. Mutlu'nun konuşmasının ardından şirket yönetimi ve işçilerle birlikte kurban kesilerek, dualarla fabrikanın temeli atıldı.

Firma Hakkında

TSM Brands, Amerika'da dünyaca ünlü markalara üretim yapan deterjan, kozmetik aerosol ve parfüm alanında ürettiği benzersiz ve geniş ürün gamı ile Türkiye'nin önde gelen üretici firmalarından biridir. Her ikisi de mühendis olan şirketin Türkiye fabrika CEO'su Teoman Mutlu ve Amerika tesislerinin CEO'su Serkan Mutlu kardeşlerin uzun yıllar dürüst ve şeffaf bir çalışma politikası ile kazançlarının tamamını şirkete (üretim sahasına, makine ve insan gücüne) yatırım yaparak ülke istihdamına ciddi katkıda bulunmaktadır.

Çerkezköy bölgesinde 24 bin metre kare kapalı ilave tesis yatırımını Kurumsal Kaynak Planlama (ERP), müşterilere münhasır özel yazılım programları ve son teknoloji üretim kabiliyetine sahip olarak adeta *Voltran*'ı oluşturmaktadır. Böylece, mevcut tesise ilaveten 600 yeni çalışana iş imkânı doğacaktır. Büyük bir aile şirketi olan TSM Brands, 422'si mavi ve gri yakadan ve 78'si beyaz yakadan oluşan toplam 500 çalışana ile Türkiye'de üretip Amerika, Kanada, İtalya ve Polonya'da binlerce farklı noktada ürünlerini pazara sunmaktadır.

Başta Guess, Oscar de la Renta, Jones, Candie's Dunhill, Abercrombie, Candy, NY Jones, Bob Mockie ve daha onlarca gibi dünya devi markalara standart kalitede ürün üretmektedir. Üretilen ürünlerden bazıları aseton, köpük sabun, duş jeli, parfüm, vücut losyonu, bakım kremleri, yüz yıkama ve temizleme jelleri, tıraş kremleri vb. olarak sayılabilir. Dünyanın çok büyük zincir marketlerine (Walmart, Dollar Tree, Walgreens, Shoppers Drug, Family Dollar, Dollar General, CVS Pharmacy gibi dünyaca ünlü markalara) üretim yapan TSM, çok geniş bir dağıtım, organizasyon ağı ve Amerika merkezli operasyonu ile Dünya'nın hemen hemen her bölgesine ürünlerini sevk etmektedir.

Mutlu Kardeşler ticaretlerinde dürüstlük temel prensibi ile önlerine çıkan tüm engelleri yılmadan azimle çalışarak aşmaktadırlar. Türkiye'den Amerika'ya ihracat yapan firmalar arasında 2022 yılında kozmetik kategorisinde birinci gelerek ihracat şampiyonu olmuşlardır. 2019, 2020 ve 2021 yıllarında da Amerika'ya en fazla ihracat yapan ilk beş şirket arasına girmişlerdir. İhracat şampiyonu olarak Türkiye'nin ihracat gelirine önemli fayda sağlayan MUTLU Kar-

deşler, bu çalışma azmi ve prensipleri ile fark yaratmaya devam ediyorlar.

Türkiye CEO'su Teoman Mutlu, Malatya İdmanyurdu Spor Kulübü Onursal Başkanı sıfatının yanı sıra ABD Malatya Spor Kulüp Başkanlığı görevi ile, başarılı bir iş insanı olarak, sosyal sorumluluk kapsamında sporun kalkınmasına büyük katkılar koymaktadır.

Şirket CEO'ları derler ki; "Biliyoruz ki başarı, yapılan iş hacminde değil, hakkıyla yapılan iş sonucu memnun müşterilerin tavsiyesidir."

Teoman Mutlu'nun Amerika Başarisinin Ardında Ne Var?

(21 Aralık 2022)

"Amerika Birleşik Devletleri'nde okul ve iş hayatım boyunca karşılaştığım zorluklarla dolu süreçleri Allah'ımın izni ile tek tek aştım. Bana güç verenler öncelikle ailem ve çalışanlarım, sonra orada oluşturduğum spor çevresinin büyük destekleridir. İnsan her yerde insan. Yeter ki kararlı olun.

Amerika'da 1998'lerde, kardeşimle birlikte kurduğumuz şirketin ilk yıllarında yaşadığımız zorlukları anlatsam bu sayfalar yetmez. Birçok kere müşterilerden kapı dışarı edilmiştim. Endişe, bir girişimcinin hayatında olmazsa olmaz hislerden biridir. Öte yandan biraderimle birlikte kurduğum şirkette çoğu insanın vazgeçeceği noktada kararlılığım ortaya çıktı. O zamanlar sıradan bir şirket olan TSM BRANDS'ı oldukça yüksek noktalara taşıdık.

Başarımızın formülü tam olarak "kararlılık"tı! Kararlılık

tek başına sonuç vermemiştir. Müşterilerimiz sürekli yeni fikirler, farklı ürünler talep etmekteydi. Yenilikçi yaklaşım ile piyasanın nabzını hissetmek şarttı. İki kardeş ve çekirdek ekibimiz Gamze Ağaoğlu ve AR-GE, ÜR-GE ekibi ile dünyanın en önemli markalarına inovatif ürünler geliştirdik. Mevcut ürünlerde de farklılık yarattık. Kendimi adeta bu önemli müşterilerin memnuniyetine sabır ve sebatla adadım. Zira, istedikleri iki ana talepleri var; birincisi her zaman aynı kalitede standart ürünlerin üretilmesi ve ikincisi de bu ürünlerin belirlenen tarihlerde sevk edilmesi ve depolarına yerleştirilmesidir. Bu iki ana arterin yerine getirilmesi sanıldığı kadar kolay bir iş değil. Bunun için oldukça kusursuz işleyen bir tedarik zincirinin oluşturulması ve yönetilmesi gereklidir. Aldığım endüstri mühendisliği eğitimi ve kardeşimin aldığı kimya ve işletme eğitimlerinin de yardımıyla tedarik sistemini verimli ve etkili şekilde yürütmekteyiz. Aksi halde ABD’de başarılı olmak hemen hemen imkânsızdır.”

Türklerin iş yapma kültüründe genellikle gösteriş ön plandadır. Büyük koltuklar, geniş bir ofis, pahalı mobilyalar bir şirketin olmazsa olmazı gibi görünebilir. Tutumlu ve sade karakterimi çalışma hayatına da yansıtan Teoman Mutlu, ürünlerin dizaynı, reçete çalışmaları, AR-GE ve ÜR-GE çalışmalarının hızlı ve sonuç odaklı yapıya kavuşturulması, numune ürünlerin çok daha iyilerini daha uygun maliyetle üretilmesini başardı. Geline başarıda Teoman Mutlu’nun tutumluluk politikası meyvesini vermiş gibi görünüyor. “Her zaman kelimelerden, zamandan ve paradan tasarruf etmek akıllıcadır,” cümlesinin altını çiziyor.

Teoman Mutlu'nun Ekonomi ile İlgili Yaklaşımları

Öncelikle günümüz ekonomisini, bir mühendis gözlüğü ile, yorumlarımı kısa, öz ve net tutarak açıklayacağım:

Önceden ekmek aslanın ağzındayken aslan bile şimdi aç. Bu nedenle önceden 2 çalışıyorsak şimdi 5 çalışmamız gerek. Türkiye'de temel soruna odaklanmak önemlidir.

Ekonomik verimlilik, sosyal adalet ve bireysel özgürlük. Bu üç kavram bir arada olmadığı sürece acı çekmeye devam edeceğiz. Elbette tasarruf tek başına büyük bir gelir kaynağıdır. Öte yandan, geliri eşit ve adaletli şekilde bölüştürmek asıl hassas konudur. Zira bir ulusun zenginliği, prenslerin zenginliği ile değil, halkın zenginliği ile ölçülür. Özellikle son zamanlarda sürekli zam yapıyor olma-

sından dolayı halkın büyük bir bölümü oldukça mutsuz. 'Zam zammı çekermiş' mantığı ile her gün fiyatlar artıyor ve halkın alım gücü azalıyor, nihayetinde 'zamlaya zamlaya' ekonomik kriz oluyor. Sonuç olarak fakir halkımızın umutlarına ipotek koyulmaktadır.

Türkiye'nin her yerini karış karış geziyorum ve halk ile dertleşiyorum. Haklı olmak bizi tatmin etmez, mutlaka geri kalanların haksız olduklarını da kanıtlamamız gerekir. Bir noktadan sonra artık geriye dönüş yoktur, işte varılması gereken yer o nokta. Yorgunluk sadece bedende olmaz. En çok da yürekte, hayallerde ve umutlarda olur. Yılmadan usanmadan çalışmalarımıza devam edeceğiz. Halkın beklediği ve çözümünü bizden istediği en temel konu, sağ cebine verirken sol cebinden katbekat geri alınmamasıdır. Halk umudunu kaybetmiştir. Oysa umut, her acının biteceğini kanıtlayan tek kelimedir.

TSM Brands Fabrika: GELİŞİM-DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM

Genelde insanlar, yaptıkları girişimler başarılı olduktan sonra rahat oda ve koltuklarında yakaladıkları zaferin tadını çıkarmayı severler.

Ancak TSM BRANDS açıldığı günden beri sürekli değişen ve gelişen bir fabrika olmuştur.

Hâlâ başarısını kat kat artırarak yoluna devam ediyor. 20.000 metrekare bir alana ek fabrika ve depo binası inşaatı yapılmaktadır.

Kapalı alanı yaklaşık 28 bin metrekare olan yeni hizmet binamız akıllı bir bina olma özelliği ile Trakya'da bir ilk olma özelliği de taşıyor. Güneş enerji sistemleri ile donatılmış bina kendi elektriğini üretme özelliğine sahiptir.

En Etkili Türk Listesinde Malatyaspor USA Başkanı Mutlu da Var

Community Aboard internet sitesi tarafından Amerika'da yaşayan en etkili 50 Türk'ün isimleri açıklandı. Listede Malatyaspor USA takımının Başkanı Teoman Mutlu da var.

Community Aboard internet sitesi tarafından Amerika'da yaşayan Türkler arasında en etkili isimler belirlenerek açıklandı. Birinci sıraya Doktor Mehmet Öz'ün girdiği listede, ikinci Muhtar Kent, üçüncü ise Hikmet Ersek oldu. Malatyalı iş adamı Teoman Mutlu ise listede 51. sırada yer buldu. Amerika'da çeşitli sektörlerde boy gösteren Mutlu, son olarak kendi kurduğu Malatyaspor USA takımıyla adından söz ettirmişti. Mutlu'nun başkanı olduğu Malatyaspor USA, mücadele ettiği Amerika Cosmapoliten Kuzey Ligi'nde lider konumda ve şampiyonluğun en büyük adayı durumunda.

Açıklanan listenin ilk 10 sırasında şu isimler bulunuyor:

1. Dr. Mehmet Öz.
2. Muhtar Kent
3. Hikmet Ersek
4. Hamdi Ulukaya
5. Yalçın Ayaşlı
6. Melih Abdulhayoğlu
7. Aydın Şenkut
8. Eren Fatih Özmen
9. Dr. Kenan Şahin
10. Cenk Uygur Sunucu

Kaynak: <https://m.haberturk.com/malatya-haberleri-amp/59954878-en-etkili-turk-listesinde-malatyaspor-usa-baskani-mutlu-da-var>

YMP lideri Mutlu'dan Erdoğan'a '50+1' tepkisi: Yine başa döneceksek bu kadar dayağı neden yedik?

(ANKA, 23 Kasım 2023)

Yerli ve Milli Parti lideri Teoman Mutlu, Erdoğan'ın 50+1 çıkışına tepki göstererek, "50 artı 1 ülkeyi perişan etti. Partileri ittifak kölesi yaptı. Şimdi başa dönmek istiyorsunuz. Başa döneceksek biz bu kadar dayağı niye yedik?" dedi.

Yerli ve Milli Parti Genel Başkanı Teoman Mutlu, AKP'li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, cumhurbaşkanlığı seçiminde 50 artı 1 kuralının değiştirilmesine yönelik sözlerini değerlendirdi. Mutlu şunları söyledi:

"50 artı 1 için dünyayı ayağa kaldırdınız. Öyle anlattınız ki, sanki 50 artı 1 gelince her şey güllük gülistanlık olacak,

sanki Türkiye kanatlanıp uçacak, sanki tüm sorunlar bitecek gibi sundunuz.

Gelinen nokta yine fiyasko. 50 artı 1 ülkeyi perişan etti. Partileri ittifak kölesi yaptı. Dev gibi partileri minik partilere muhtaç etti. Şimdi soruyorum; koskoca liderler, koskoca partiler, yıllanmış hukukçular, siyaseti bildiklerini iddia eden kâğıttan kaplanlar...

Hiç mi hesap bilmezsiniz? 50 artı 1'i bulmak için, partilerin verecekleri tavizlerle, demokrasinin yara alacağını hiç mi görmediniz? Şimdi başa dönmek istiyorsunuz. O zaman adama sorarlar: Yine başa döneceksek, biz bu kadar dayığı niye yedik? Sistemi niye bu kadar dejenere ettik?"

KAYNAKÇA

Akın, Fehmi, "1924 Anayasasının Modernleşme Açısından Anlamı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Atatürk Özel Sayısı*, C. 8, S. 3 (Aralık 2006).

Anthony, Giddens, *Modernity and Self-Identity*, Stanford University Press, California 1991.

Arık, Remzi Oğuz, *İdeal ve İdeoloji*, MEB Yayınları, İstanbul 1969.

Arsal, Sadri Maksudi, *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, 2. bs. Ötügen Neşriyat, İstanbul 1972.

Arslantürk, Zeki – Amman, Tayfun, *Sosyoloji - Kavramlar - Kurumlar - Süreçler - Teoriler*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000.

Âşıkpaşaoğlu Derviş Ahmed, *Âşıkpaşaoğlu Tarihi* (Yay. Nihal Atsız), MEB Yayınları, İstanbul 1970.

Atay, Falih Rıfki, Çankaya, Bates Yayınları, İstanbul 1984.

Atsız, Hüseyin Nihal, *Makaleler*, C. 4, Baysan Yayınları, İstanbul 1992.

Başgil, Ali Fuad, *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri*, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2021.

Batur, D. Ahsen, *1200 Yıllık Sürgün-"Türk" Sözü'nün Serüveni*, Selenge yayınladı, İstanbul 2013.

Bostancı, M. Naci, *Kolektif Bilinç Olarak Milliyetçilik*, Doğan Kitap, İstanbul 1999.

Cengiz, Oğuzhan, *Türk Milliyetçiliği ve Ülkücülük*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2018.

Çaycı, Abdurrahman, *Mustafa Kemal Atatürk Millî Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

Demirbaş, Osman, *"Türkiye'de Cumhuriyet Fikrinin Oluşumu"*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi, S. 8 (2005).

Doğan, Avni, *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası*, Dünya Yayınları, İstanbul 1964.

Duman, M. Zeki, *"Turgut Özal'ın Politikalarında Ekonomik Rasyonalizm"*, Sosyoloji Dergisi, S. 23-24, 2011.

Dündar, Lale, *"Özal Dönemi Türk Dış Politikasında Turgut Özal'ın Kişisel Özelliklerinin Rolü"*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 58 (Bahar 2016),

Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye* (Çev. Sedat Cem Karadeli), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.

Gencer, Ali İhsan, *"İlk Osmanlı Anayasasında Türkçenin Resmî Dil Olarak Kabulü Meselesi"*, *Kânûn-ı Esâsî'nin 100.Yıl Armağanı*, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1978.

Gezgin, Ali Galip, *"Türk-İslam Devoletlerinde Şûrâ"*, *Türkler*, C. 7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

Görgülü, İsmet, *"Çanakkale Zaferi ve Atatürk"*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C. IV, S. 16 (1995).

Gümuşalan, Nermin, "Milli Mücadele Dönemi ve Sonrası Mustafa Kemal Paşa'nın Seçim Yolu İle Almış Olduğu Görevler", KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C. 9, S. 2 (2012).

İbn Haldun, *Mukaddime* (Çev. Süleyman Uludağ Uludağ), C. I, Dergâh yayınları İstanbul 2009.

İlhan Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, 2. bs., Toket Yayınları, İstanbul 1975.

İsmayıl Hakkı (Baltacıoğlu), "Ötenlerin Felsefesi", *Dergâh*, C. II, S. 13 (20 Ekim 1921), TTK Yayınları, 2014.

Kansu, Mazhar Müfit, *Erzurum'dan Ölümine Kadar Atatürk'le Beraber*, C. 1, TTK Yayınları, Ankara 1988.

Karaca, Kurt, *Milliyetçi Türkiye*, ilaveli 4. bs., Çınar Yayınları, Ankara 1971.

Max, *Sosyoloji Yazıları* (Çev. Taha Parla), 3.bs., Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.

Mehmed Halid, "Asıl Hakikat", *Anadolu Mecmuası*, C. 1, S. 1 (Kasım 1924), TTK Yayınları Ankara 2011.

Mezghani, Ali, *Tamamlanmamış Devlet-Arap Ülkelerinde Hukuk Sorunu* Çev. Ahmet Arslan, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.

Özel, Mustafa Özel, *Stratejik Yönetim ve Liderlik*, İz Yayıncılık, İstanbul 1994.

Roberts, D. Wess, *Hun İmparatoru Atilla'nın Liderlik Sırları* (Çev. Yakut Eren), İlgı Yayınları, İstanbul 1989.

Sarıncay, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994.

Şener, Abdülkadir, "İslam Hukukunun Güncelleştirilmesi Konusu", *Ekmeleddin İhsanoğlu'na Armağan*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2021

Tekin, Arslan, *Alparslan Türkeş ve Liderlik*, 11. bs., Berikan Yayınları, Ankara 2012.

Türkdoğan, Orhan, *Kemalist Sistem: Kültürel Boyutları*, Alfa Yayınları, İstanbul 1999.

Türkeş, Alparslan, *1944 Milliyetçilik Olayı*, 2. bs., Kutluğ Yayınları, İstanbul 1972.

Wadsworth, Walter J. , *Hedef Belirleme ve Sonuç Alma* (Çev. E. Sabri Yarmalı), Hayat Yayınları, İstanbul 1999.

Yalman, Ahmed Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, C. 2, Rey Yayınları İstanbul 1970.

